

**Вінницька філія Центру дослідження історії Поділля
Інституту історії України НАН України
при Кам'янець-Подільському національному університеті
імені Івана Огієнка**

**Вінницька обласна організація Національної спілки
краєзнавців України**

Сергій ГАЛЬЧАК

ПРАЦЕЮ ЗВЕЛИЧЕНІ

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Центру дослідження історії Поділля
Інституту історії України НАН України при
Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка
(Протокол № 1 від 25 січня 2016 р.)*

Вінниця
2017

ББК 83.3 (4 УКР – 4 ВІН)

УДК

Г 17

Науковий редактор: **О. П. РЕЄНТ**, член-кореспондент НПН України,
доктор історичних наук, професор, заступник директора
Інституту історії України НАН України,
голова Національної спілки краєзнавців України

Рецензенти: **Л. В. БАЖЕНОВ**, доктор історичних наук, професор,
директор Центру дослідження історії Поділля
Інституту історії України НАН України при Кам'янець-
Подільському національному університеті ім. І. Огієнка;
О. В. ПОТИЛЬЧАК, доктор історичних наук, професор
(Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, м. Київ);
С. В. СТЕЛЬНИКОВИЧ, доктор історичних наук, доцент
кафедри історії України Житомирського державного
університету імені Івана Франка.

Гальчак С. Д. Працею звеличені. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-
Поділля», 2017. – 162 с.

У виданні вміщено стислі довідки про Героїв Соціалістичної Праці –
уродженців Вінниччини та тих, хто пов'язав із нею свою долю.

Для широкого кола читачів: науковців, краєзнавців, студентів, учнів
старших класів.

Художник В. Петренко (м. Вінниця)

ISBN

© Гальчак С. Д., 2017

© ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017

ЛЮДИ ІЗ ЗОЛОТИМИ РУКАМИ

Герої – люди особливі. Це стосується як героїв війни, так і праці. Адже не випадково стверджується, що «із одного металла льют медаль за бой, медаль за труд». Героїв праці завжди вирізняє справжній патріотизм, самовідданість, готовність до самопожертви, турбота про долю держави, народу, а ще – виняткове працелюбство, безкорисливість, воля до перемоги. Саме завдяки цим якостям більше двохсот вінничан удостоєно почесного звання Героя Соціалістичної Праці. Однак багато із них, їхні яскраві здобутки на трудовому фронті, на превеликий жаль, обійдені прискіпливою увагою як дослідників, так і широкої громадськості. Їй не лише після розпаду СРСР, коли це почесне звання було скасоване.

Чи не вперше наявну «білу пляму» у нашій історичній пам'яті заповнює пропонуваною вам, шановні читачі, енциклопедична праця доктора історичних наук, члена-кореспондента Української академії історичних наук, професора кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, голови правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України, керівника Вінницької філії Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, заслуженого працівника культури України, Почесного краєзнавця України Сергія Гальчака. Його перу, як відомо, належать книги про вінничан, удостоєних звання Героя Радянського Союзу та повних кавалерів ордена Слави.

У пропонованій книзі автор подає відомості про 234 Героїв Соціалістичної Праці – уродженців Вінниччини та тих, хто пов'язав із нею свою долю. Серед них двічі Герої Петро Вдовенко, Пилип Желюк, Тетяна Марцин, Прокіп Романенко, повні кавалери бойового ордена Слави Володимир Пеллер та Михайло Яровий, майже шістдесят колишніх фронтовиків, у тому числі й Горпина Ілик, яка під час нацистської окупації Вінниччини допомагала партизанам, а з визволенням області від гітлерівських загарбників – у 1944 р. добровольцем поповнила ряди Червоної армії, зробивши свій внесок у перемогу над ворогом, шість – партизанів та підпільників, серед яких один із найвідоміших диверсантів-підричників періоду війни Іван Бондарчук, близько десяти – героїчних працівників тилу (в тому числі легендарна залізничниця Олена

Чухнюк, одна із жінок, удостоєних звання Героя Соціалістичної Праці за трудовий подвиг в роки війни).

У цій же славній когорті відомі науковці, військовослужбовці, організатори виробництва, державні та політичні діячі: Валентин Бакуль – доктор технічних наук, директор Інституту надтвердих матеріалів АН УРСР, заслужений діяч науки і техніки УРСР; Микита Бубновський – заступник Голови Ради Міністрів УРСР; Василь Кавун – член Президії Верховної Радм СРСР, Мечислав Білоус – заступник голови Верховної Ради УРСР; Василь Вознюк, генерал-полковник, начальник полігону «Капустин Яр», лауреат Ленінської премії; Ісаак Зальцман – в роки війни нарком танкової промисловості СРСР, якого неофіційно називали «танковим королем» країни; Євгеній Завойський – академік, лауреат Ленінської та Державної премій СРСР; Андрій Костіков – творець легендарних «катуш»; Михайло Стельмах – письменник, лауреат Ленінської та Державної премій СРСР, Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка, академік АН УРСР; Станіслав Струмилін – академік, лауреат Державної премії СРСР; Дмитро Топчій – генеральний директор київського радіозаводу, лауреат Державних премій СРСР і УРСР, заслужений машинобудівник України, ветеран ракетно-космічної галузі; Семен Цвігун – генерал армії та інші.

Серед Героїв Соціалістичної Праці – понад 90 славних жінок-вінничанок. А ланкова колишнього колгоспу «Третій вирішальний» з с. Голубечого Крижопільського району Тетяна Марцин удостоєна цього почесного звання двічі.

Книга містить чимало цікавої інформації про звитяжців трудового фронту. Вони, без перебільшення – гордість і слава Вінниччини, люди із золотими руками. І пам'ять про них не лише потрібно зберегти, а й передати наступним поколінням. Адже таких людей нам сьогодні так бракує!

І насамкінець. Це перше видання праці Сергія Гальчака, не виключено, матиме певні упущення, неточності тощо. Адже матеріал доводилося збирати буквально по крихтах. Тому ми, автор і його помічники, будемо щиро вдячні за конкретні зауваження, доповнення та додаткові матеріали, які будуть враховані під час перевидання книги. А воно обов'язково відбудеться, бо ж про людей, які згадуються у ній, мають знати усі!

Іван БОНДАРЧУК,
голова Вінницької обласної Ради в 1996 – 1998 рр.,
народний депутат України 5-го скликання.

НА ВІДЗНАКУ ТРУДОВОГО ПОДВИГУ...

Герой Соціалістичної Праці – почесне звання, найвищий ступінь відзнаки за трудові досягнення в СРСР. Встановлене Указом Президії Верховної Ради СРСР від 27 грудня 1938 р.

До цього в колишньому Радянському Союзі понад десять років існувало інше звання – **герой праці**, запроваджене постановою Центрального Виконавчого Комітету й Ради Народних Комісарів СРСР від 27 липня 1927 р. Проте воно було лише морально-матеріальним стимулом, а не найвищим ступенем відзнаки, про що засвідчує офіційний документ:

«Центральний Виконавчий Комітет і Рада Народних Комісарів Союзу РСР постановляють:

1. Звання героя праці можна привласнювати особам, що мають особливі вислуги в царині виробництва, наукової діяльності, державної або громадської служби й що працювали в наймах не менше, як 35 років.

Увага 1. Постанова ця поширюється також на військових службовців Робітничо-Селянської Червоної Армії.

Увага 2. При обрахуванні стажу праці в наймах час, що його відбуто в лавах Робітничо-Селянської Червоної Армії, не включається.

Увага 3. У виїмкових випадках звання героя праці присвоюється особам з стажем меншим ніж 35 років.

2. Звання героя праці привласнюється постановою Президії Центрального Виконавчого Комітету Союзу РСР або президії центрального виконавчого комітету союзної республіки на подання Всесоюзної Центральної Ради Професійних Спілок або ради професійних спілок відповідних союзних республік за належністю.

Клопотання про привласнення звання героя праці здійснюється перед відповідними радами професійних спілок за постановою пленуму губерніяльної округової (або відповідної) ради професійних спілок, ухваленою за власною ініціативою, або за ініціативою державних органів та громадських організацій.

Увага 1. Привласнення героя праці військовим службовцям переводиться за постановою Президії Центрального Виконавчого Комітету Союзу РСР на подання Народного Комісаріату Військових та Морських Справ.

Увага 2. Героя праці можна позбавити цього звання лише за постановою того органу, що привласнив йому звання героя праці.

3. Героям праці, що працювали в наймах не менш, як 35 років, органи соціального страхування виплачують пенсію розміром в три чверті повного заробітку, незалежно од стану працездатності та масткового становища. У тих випадках, коли герой праці продовжує працювати в наймах, йому виплачується половина означеної пенсії.

Героям праці, що працювали в наймах менше, як 35 років, пенсію в зазначеному розмірі, незалежно од масткового становища, виплачується лише тоді, коли їх залічують до одної з перших трьох груп інвалідності.

Увага 1. За основу для обрахування пенсії героям праці приймають його повний пересічний місячний заробіток за три календарні попередні місяці, де привласнення йому звання героя праці, або за три останні місяці його роботи в наймах, якщо під час привласнення йому зазначеного звання він не працює в наймах.

Увага 2. Герої праці, які належать до тих категорій військових службовців, що на їх поширюється устава про державне забезпечення кадрового начальницького складу Робітничо-Селянської Червоної Армії з 19 березня 1926 р. (Збірн. Зак. Союзу РСР 1926 р., № 20, арт. 131), користуються правом на пенсію порядком зазначеної установи на рівних підставах з особами, що мають вислугу в 30 і більше років (частина третя арт. 11 означеної устави) незалежно од довготривалості служби в лавах Робітничо-Селянської Червоної Армії.

4. Якщо герой праці помер або перебуває невідомо де, то членам родини, що перебували на його утриманні, і яких перераховано в арт. 4 устави з 28 серпня 1925 р. про забезпечення порядком соціального страхування інвалідів праці та членів родини померлих або тих, що невідомо де перебувають, застрахованих та інвалідів праці (Збірн. Зак. Союзу РСР 1925, № 57, арт. 429) виплачується пенсія, яка становить: при наявності трьох або

більше осіб, що їх належить забезпечити – дві третини, при наявності двох осіб – половину і при наявності одної особи – одну третину пенсії героя праці.

Членам родини тих героїв праці, що померли або невідомо де перебувають і яким виплачувалась половина пенсії або зовсім не виплачувалась, пенсія виплачується в зазначених розмірах.

5. Герої праці звільняються від оподаткування державним відприбутковим податком, якщо прибуток їх не перевищує 6000 карбованців на рік. Як-що розмір прибутку більший, то з оподаткованого прибутку вилучається 6000 карбованців.

Пенсії, що їх одержують герої праці, не притягаються до податкування єдиним сільсько-господарським прибутком. З обрхованої суми єдиного сільсько-господарського податку з господарів, до складу яких належать герої праці, робиться знижка розміром до 20 відсотків.

6. Урядом союзних республік пропонується встановити для героїв праці житлові та інші пільги, що належать до компетенції союзних республік.

7. Пільги й переваги, що їх передбачає ця постанова, поширюються на осіб визнаних за героїв праці до видання цієї постанови лише у випадку затвердження їх в цьому званні порядком частини першої арт. 2 цієї постанови.

Голова ЦВК Союзу РСР Файзулла Ходжаєв.

Заст. Голови РНК Союзу РСР Я. Рудзутак.

Секретар ЦВК Союзу РСР А. Єнукідзе.

Москва – Кремль. 27 липня 1927 р.» [56].

Звання Героя Соціалістичної Праці присвоювала Президія Верховної Ради СРСР. У прийнятому 27 грудня 1938 р. Положенні про звання йшлося: «...звання Героя Соціалістичної Праці присвоюється особам, які своєю особливо видатною новаторською діяльністю в галузі промисловості, сільського господарства, транспорту, торгівлі, наукових відкриттів і технічних винаходів проявили виняткові заслуги перед Радянською державою, сприяли піднесенню народного господарства, науки, культури, зростанню могутності і слави СРСР». Згідно з Положенням, Герою Соціалістичної Праці вручалися орден Леніна і Грамота Президії Верховної Ради СРСР.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 22 травня 1940 р. «Про додаткові відзнаки для Героїв Соціалістичної Праці» був встановлений особливий знак – золота медаль «Серп і Молот». Після цього Герою вручалися орден Леніна, золота медаль «Серп і Молот» та Грамота Президії Верховної Ради СРСР.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 29 березня 1947 р. конкретизовано перелік умов за успішне виконання яких звання Героя та інших нагород могли удостоїтися працівники сільського господарства у сфері рільництва:

(Указ Президії Верховної Ради СРСР

«Про присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці і нагородження орденами і медалями СРСР колгоспників, працівників МТС і радгоспів за одержання високих урожаїв пшениці, жита, кукурудзи, цукрових буряків і бавовни».

Враховуючи, що підвищення врожаю є найважливішим завданням у справі відновлення і піднесення сільського господарства та з метою заохочення колгоспників, працівників МТС та радгоспів за одержання високих урожаїв пшениці, жита, кукурудзи, цукрових буряків та бавовни, Президія Верховної Ради Союзу РСР постановляє:

1. Встановити, що бригадирам і ланковим рільничих бригад колгоспів і радгоспів, головам колгоспів, керуючим відділками, директорам, старшим агрономам і старшим механікам радгоспів присвоюється звання Героя Соціалістичної Праці або провадиться нагородження їх орденами та медалями СРСР за одержання таких урожаїв:

а) звання Героя Соціалістичної Праці присвоюється за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 30 цнт. з га, кукурудзи не менше 70 цнт. зерна з га, цукрових буряків не менше 600 цнт. з га в неполивних районах і 800 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 85 цнт. з га і єгипетських сортів не менше 60 цнт. з га;

б) орденом Леніна нагороджуються за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 25 цнт. з га, кукурудзи не менше 60 цнт. зерна з га, цукро-

вих буряків не менше 500 цнт. з га в неполивних районах і 700 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 70 цнт. з га і єгипетських сортів – не менше 50 цнт. з га;

в) орденом Трудового Червоного Прапора нагороджуються за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 20 цнт. з га, кукурудзи не менше 50 цнт. зерна з га, цукрових буряків не менше 400 цнт. з га в неполивних районах і 600 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 60 цнт. з га і єгипетських сортів не менше 40 цнт. з га;

г) медалями «За трудову доблесть» і «За трудову відзнаку» нагороджуються за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 18 цнт. з га, кукурудзи не менше 40 цнт. зерна з га, цукрових буряків не менше 300 цнт. з га в неполивних районах і 400 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 40 цнт. з га та єгипетських сортів не менше 25 цнт. з га.

Колгоспників та працівників радгоспів, які особливо відзначились, нагороджувати орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора та медалями «За трудову доблесть» і «За трудову відзнаку», в залежності від їх участі в досягненні високих урожаїв.

2. Присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці та нагородження орденами та медалями СРСР бригадирів і ланкових рільничих бригад колгоспів і радгоспів, голів колгоспів, керуючих відділками, директорів, старших агрономів і старших механіків радгоспів проводити при обов'язковому виконанні таких умов:

а) при одержанні врожаїв, встановлених статтею 1 цього Указу, з площі не менш –

пшениці або жита 8 гектарів, кукурудзи 3 гектарів, цукрових буряків двох гектарів і бавовни 3 гектарів – для ланкових рільничих бригад колгоспів і радгоспів;

пшениці або жита 17 гектарів, кукурудзи 6 гектарів, цукрових буряків 4 гектарів і бавовни 5 гектарів – для бригадирів рільничих бригад колгоспів та радгоспів;

пшениці або жита 40 гектарів, кукурудзи 15 гектарів, цукрових буряків 8 гектарів та бавовни 10 гектарів – для голів колгоспів і керуючих відділками радгоспів;

пшениці або жита 80 гектарів, кукурудзи 30 гектарів, цукрових буряків 20 гектарів – для директорів, старших агрономів і старших механіків радгоспів;

б) при одержанні ланковою, бригадою, колгоспом, радгоспом чи його відділком планового збору врожаю пшениці, жита, кукурудзи, цукрових буряків, бавовни на решті площі посіву відповідної культури, виходячи з розрахунку площі, встановленої державним планом, та планового збору урожаю по всіх перелічених культурах в цілому по колгоспу або радгоспу, а також при умові виконання колгоспом обов'язкових поставок та натуроплати за роботу МТС, а радгоспом плану здачі державі сільськогосподарських продуктів.

3. Встановити, що директорам, старшим агрономам, старшим механікам і бригадирам тракторних бригад МТС присвоюється звання Героя Соціалістичної Праці або провадиться нагородження їх орденами і медалями СРСР за одержання таких урожаїв в обслуговуваних колгоспах:

а) звання Героя Соціалістичної Праці присвоюється:

директорам, старшим агрономам і старшим механікам за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 20 цнт. з га, кукурудзи не менше 40 цнт. зерна з га, цукрових буряків не менше 275 цнт. з га в неполивних районах і 375 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 50 цнт. з га та єгипетських сортів не менше 35 цнт. з га;

бригадирам тракторних бригад за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 22 цнт. з га, кукурудзи не менше 50 цнт. зерна з га, цукрових буряків не менше 300 цнт. з га в неполивних районах і 400 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 55 цнт. з га та єгипетських сортів не менше 40 цнт. з га;

б) орденом Леніна нагороджуються:

директори, старші агрономи та старші механіки за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 18 цнт. з га, кукурудзи не менше 35 цнт. зерна з га, цукрових буряків не менше 240 цнт. з га в неполивних районах і 325 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських

сортів не менше 40 цнт. з га та єгипетських сортів не менше 25 цнт. з га;

бригадири тракторних бригад за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 20 цнт. з га, кукурудзи не менше 40 цнт. з га, цукрових буряків не менше 260 цнт. з га в неполивних районах і 350 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 45 цнт. з га і єгипетських сортів не менше 30 цнт. з га;

в) орденом Трудового Червоного Прапора нагороджуються – директори, старші агрономи та старші механіки за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 17 цнт. з га, кукурудзи не менше 30 цнт. зерна з га, цукрового буряку не менше 220 цнт. з га в неполивних районах і 275 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 30 цнт. з га і єгипетських сортів не менше 18 цнт. з га;

бригадири тракторних бригад за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 19 цнт. з га, кукурудзи не менше 35 цнт. зерна з га, цукрових буряків не менше 230 цнт. з га в неполивних районах і 300 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 35 цнт. з га та єгипетських сортів не менше 20 центнерів з га;

г) медалями «За трудову доблесть» та «За трудову відзнаку» нагороджуються:

директори, старші агрономи та старші механіки за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 16 цнт. з га, кукурудзи не менше 25 цнт. зерна з га, цукрових буряків не менше 200 цнт. з га в неполивних районах і 240 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 25 цнт. з га та єгипетських сортів не менше 15 цнт. з га;

бригадири тракторних бригад за одержання фактичного збору урожаю пшениці та жита на неполивних землях не менше 17 цнт. з га, кукурудзи не менше 30 цнт. зерна з га, цукрових буряків не менше 210 цнт. з га в неполивних районах і 250 цнт. з га в поливних районах, бавовни американських сортів не менше 30 цнт. з га та єгипетських сортів не менше 17 цнт. з га.

Трактористів та працівників МТС, які особливо відзначилися, нагороджувати орденами Леніна, Трудового Червоного Прапо-

ра та медалями «За трудову доблесть» і «За трудову відзнаку», в залежності від їх участі в досягненні високих урожаїв.

4. Присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці та нагородження орденами та медалями СРСР директорів, старших агрономів, старших механіків та бригадирів тракторних бригад МТС провадити при обов'язковому виконанні таких умов:

а) при одержанні врожаїв, встановлених статтею 3 цього Указу з площі не менше –

пшениці або жита 600 га, кукурудзи 300 га, цукрових буряків 250 га і бавовни 250 га – для директорів, старших агрономів та старших механіків;

пшениці або жита 150 га, кукурудзи 80 га, цукрових буряків 60 га та бавовни 60 га – для бригадирів тракторних бригад;

б) при одержанні в обслуговуваних колгоспах планового збору врожаю пшениці, жита, кукурудзи, цукрових буряків, бавовни на решті площі посіву відповідної культури і планового збору урожаю по всіх перелічених культурах у цілому по колгоспах, обслуговуваних тракторною бригадою або МТС, а також при умові виконання колгоспами плану задачі державі натуроплати за роботи МТС.

5. Встановити, що головам виконавчих комітетів районних Рад депутатів трудящих, секретарям районних комітетів ВКП(б), завідуючим районними відділами сільського господарства та головним агрономам цих відділів, які забезпечили своєю роботою перевиконання в цілому по району планового збору врожаю пшениці, жита, кукурудзи, цукрових буряків та бавовни не менше, ніж на 20 проц., присвоюється звання Героя Соціалістичної Праці; при перевиконанні планового збору урожаю не менше, ніж на 15 проц. зазначені працівники нагороджуються орденом Леніна, а при перевиконанні не менше, ніж на 10 проц. – нагороджуються орденом Трудового Червоного Прапора.

Працівники виконавчих комітетів районних Рад депутатів трудящих, районних комітетів ВКП(б) та районних відділів сільського господарства, які особливо відзначилися, нагороджуються орденами та медалями СРСР в залежності від їх участі в організації одержання високих урожаїв у колгоспах та радгоспах району.

6. Присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці і нагородження орденами та медалями СРСР працівників виконавчих комітетів районних Рад депутатів трудящих, районних комітетів ВКП(б) та районних відділів сільського господарства провадити при обов'язковому виконанні таких умов:

а) при виконанні в цілому по району обов'язкових поставок та натуроплати за роботу МТС по всіх видах сільськогосподарської продукції;

б) при виконанні плану виробництва по основній для даного району галузі господарства або сільськогосподарської культури.

7. Встановити, що показники врожайності і розміру площ, передбачені цим Указом, за які провадиться присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці і нагородження орденами та медалями СРСР, чинні на 1947 рік і надалі щороку визначаються Постановами Ради Міністрів СРСР.

8. Встановити, що подання на присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці та нагородження орденами та медалями СРСР у відповідності до цього Указу провадиться по колгоспах і МТС Міністерством сільського господарства СРСР, а по радгоспах – Міністерством радгоспів СРСР на підставі перевірених державними інспекторами по визначенню урожайності матеріалів виконавчих комітетів обласних та крайових Рад депутатів трудящих, Рад міністрів союзних і автономних республік за підсумками кожного сільськогосподарського року.

Голова Президії Верховної Ради СРСР М. Шверник.

Секретар Президії Верховної Ради СРСР О. Горкін.

Москва, Кремль. 29 березня 1947 р. [96].

Спочатку не передбачалося нагородження Героя Соціалістичної Праці за новий трудовий подвиг другою золотою медаллю.

Така можливість була закріплена Указом Президії Верховної Ради СРСР від 3 березня 1949 р. Причому на відзнаку трудового подвигу двічі Герою Соціалістичної Праці або якщо йому присвоювалося звання Героя Радянського Союзу, на батьківщині героя встановлювався його бронзовий б'юст:

(Указ Президії Верховної Ради СРСР

«Про нагородження Героїв Соціалістичної Праці – передовиків сільського господарства другою золотою медаллю «Серп і Молот»».

1. Установити, що Герої Соціалістичної Праці – передовики сільського господарства, які добилися в наступні три роки підряд після присвоєння їм звання Героя Соціалістичної Праці високих показників у сільському господарстві, що дають право на присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці, нагороджуються другою золотою медаллю «Серп і Молот».

2. На ознаменування трудових подвигів Героя Соціалістичної Праці, нагородженого другою золотою медаллю «Серп і Молот», споруджується бронзовий бюст нагородженого з відповідним написом, що встановлюється на постаменті на батьківщині Героя.

3. Героїв Соціалістичної Праці, що добилися в перший і другий роки після присвоєння їм звання Героя Соціалістичної Праці показників, за досягнення яких присвоюється звання Героя Соціалістичної Праці, нагороджувати за кожний рік орденом Леніна.

Голова Президії Верховної Ради СРСР М. Шверник.

Секретар Президії Верховної Ради СРСР О. Горкін.

Москва, Кремль. 3 березня 1949 р.») [8].

Однак другими золотими медалями відзначалися і Герої Соціалістичної Праці, які працювали в інших галузях народного господарства.

Указом від 6 вересня 1967 р. Президія Верховної Ради СРСР встановила ряд пільг Героям Соціалістичної Праці, Героям Радянського Союзу і повним кавалерам ордена Слави. Перелік пільг був розширений до 30-річчя Перемоги Указом від 30 квітня 1975 р. та діє понині, хоча звання Героя Соціалістичної Праці скасовано.

У 1973 р. Указом від 14 травня було затверджено Положення про звання Героя Соціалістичної Праці у новій редакції. Воно визначало, що «звання Героя Соціалістичної Праці є вищим ступенем відзнаки за заслуги в галузі господарського і соціально-культурного виробництва» і «присвоюється особам, які проявили трудовий героїзм, своєю особливо визначною трудовою діяль-

ністю внесли значний внесок у підвищення ефективності суспільного виробництва, сприяли підйому народного господарства, науки, культури, могутності і слави СРСР». Було знято обмеження в кількості повторних нагороджень медаллю «Серп і Молот». Йшлося у ньому й про те, якщо Герой Соціалістичної Праці є одночасно Героєм Радянського Союзу, то на його батьківщині також споруджувалось бронзове погруддя. Крім того затверджувався перелік встановлених раніше пільг.

Постановою Президії Верховної Ради СРСР від 22 серпня 1988 р. «Про вдосконалення порядку нагородження державними нагородами СРСР» повторне нагородження медаллю «Серп і Молот» припинено. Героям Радянського Союзу, що були одночасно Героями Соціалістичної Праці, за клопотанням державних органів і громадських організацій могли споруджуватися бронзові бюсти.

Через три роки, в 1991 р., це звання було скасоване разом із нагородною системою СРСР [114].

Усього звання Героя Соціалістичної Праці присвоєно понад 20 тис. (серед них понад 5 тис. жінок) осіб (у т. ч. по Україні – близько 4 тис.), з них близько 2000 осіб (серед них 30 жінок) нагороджено другою золотою медаллю (у т. ч. по Україні близько 40-а) [53].

СЛАВЕТНІ ПРАЦЕЛЮБИ ВІННИЧЧИНИ

Вдовенко Петро Федорович

(Двічі Герой Соціалістичної Праці)

Народився 1927 р. в с. Стара Буда Бородянського району Київської області в селянській сім'ї. Гітлерівську окупацію пережив у рідному селі, оскільки тоді був ще неповнолітнім. Однак війна не обминула родини Вдовенків – на фронті загинув один із старших його братів.

Після війни навчався у Мироцькому ветеринарному технікумі (тепер: Немешаївський агротехнічний коледж Національного університету біорізноманіття та виробництва), по закінченні якого був направлений у Вінницький район і в 1947 – 1953 рр. працював ветеринаром спершу Лука-Мелешківської, потім – Якушинецької ветеринарної дільниць, яку згодом очолив.

У 1953 вступив до лав КПРС. У тому ж році обраний головою колгоспу ім. Молотова (пізніше – «Україна») с. Стадниці. Не зважаючи на досить молодий вік, йому тоді виповнилося лише двадцять шість років, проявив великі організаторські здібності, трудився на славу.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 лютого 1958 р. за особливі заслуги в розвитку сільського господарства і досягнення високих показників по виробництву зерна, цукрових буряків, м'яса, молока та інших продуктів сільського господарства та впровадження у виробництво досягнень науки й передового досвіду, йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот».

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 25 грудня 1959 р. за видатні успіхи в одержанні високих врожаїв сільськогосподарських культур, а також за видатні показники, досягнуті у виробництві м'яса і молока на сто гектарів угідь, нагороджений другою золотою медаллю «Серп і Молот».

Обирався делегатом XXI з'їзду Компартії України (1960 р.).

Працював головою колгоспу до 1961 р.

Навесні 1963 р. змінив сферу професійної діяльності, перейшовши на посаду директора торгової бази староміського (м. Вінниця) відділення «Сільгосптехніки», з вересня 1964 р. – директор звірогосподарства Вінницької облспоживспілки.

У вересні 1969 р. за направленням Центрkoopпху переведений на роботу в Одеську область – у с. Олександрівка Комінтернівського району, де працював директором місцевого показового господарства Головkoopживпху. На цій посаді працював до 1988 р. до виходу на пенсію. Потім жив в Одесі.

Помер 28 грудня 1995 р. [14; 16].

Желюк Пилип Олексійович

(Двічі Герой Соціалістичної Праці)

Народився 27 листопада 1904 р. в с. Тиманівка Тульчинського району в родині селянина-бідняка. Українець. Трудову діяльність розпочав у 1917 р. В 1926 р. обраний секретарем Ольгопільського райкому комсомолу.

Після організації в 1927 р. в с. Тиманівці колгоспу працював секретарем колгоспної парторганізації, а в 1929 р. обраний головою правління господарства. Без відриву від виробництва закінчив Верхівський сільськогосподарський технікум. З 1939 р. очолював земельний відділ Тульчинського райвиконкому.

В роки Другої світової війни брав активну участь у боях з нацистськими загарбниками. Старший лейтенант.

Демобілізувавшись, з 1946 р. до останнього дня свого життя беззмінно очолював (понад 40 років) тиманівський колгосп ім. Суворова, який під його керівництвом став зразковим господарством, справжньою школою передового досвіду, удостоєний ордена Трудового Червоного Прапора.

Двічі Герой Соціалістичної Праці. Нагороджений трьома орденами Леніна, орденами Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, Вітчизняної війни II ст., Червоної Зірки, медалями «За оборону Кавказу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Депутат Верховної Ради УРСР 6 – 8 скликань, член Президії Верховної Ради УРСР, делегат ХХІІ – ХХV з'їздів Компартії України, член ЦК КП України.

Помер 22 лютого 1976 р. [29; 111].

Марцин Тетяна Пилипівна

(Двічі Герой Соціалістичної Праці)

Народилася 19 лютого 1899 р. в с. Жабокрич Крижопільського району в бідній селянській сім'ї. З дитячих років працювала наймичкою. А коли в Голубечому організувався колгосп, вона першою записалася до нього і відтоді, аж до часу, коли село з почесними проводжало її на заслужений відпочинок, жінка не розлучалася з полем. Майже тридцять років очолювала ланку у рідному колгоспі «Третій вирішальний».

Вже в перші роки колективного господарювання ланка Т. П. Марцин збирала по 400 – 500 ц цукрових буряків на кожному гектарі поля.

Потім чорні дні окупації. Українська жінка не пішла працювати на ворогів, не пішли її подруги. Чинили прихований і відкритий опір. А по звільненню рідної землі від коричневої чуми ще завзятіше трудилися на колгоспному полі. Як і до війни, ланка славилась високими сталими врожайами цукрових буряків, кукурудзи, інших сільськогосподарських культур.

1947 р. ланкова отримує першу Золоту Зірку Героя Соціалістичної Праці. Через десять років, у 1958 р., стає двічі Героєм.

Брала також активну участь у громадсько-політичному житті: Тетяна Пилипівна неодноразово обиралась членом Вінницького обкому та Крижопільського райкому Компартії України, депутатом обласної і сільської Рад депутатів трудящих. У 1955 р. була делегатом V Всесоюзної конференції прихильників миру у Москві, обиралась членом правління Українського відділення Товариства радянсько-чехословацької дружби.

Померла 14 лютого 1974 р. [22; 28].

Надкирничний Юліан Антонович

(Двічі Герой (Герой) Соціалістичної Праці)

Народився 3 грудня 1905 р. в с. Соколова Літинського повіту Подільської губернії (тепер: Хмільницького району Вінницької області). З раннього дитинства працював у наймах, з 1920 р. – різноробочим залізничної станції Війтівці.

У 1927 – 1929 рр. служив у Червоній армії (у 96-й Вінницькій стрілецькій дивізії). Звільнившись у запас, працював оперативним дільничним міліції м. Хмільника.

У 1934 р. закінчив два курси Вінницького будівельного технікуму та направлений на роботу в колгосп «Нове життя» с. Тяжилів (нині в межах Вінниці). Згодом трудився у колективному господарстві «День врожаю» с. Великі Хутори (тепер: с. Вінницькі Хутори) Вінницького району, обраний головою колгоспу.

В 1936 – 1938 рр. знову служив в армії. Після звільнення в запас за станом здоров'я мешкав у Вінниці. Працював начальником служби шляхів управління трамваїв. Із жовтня 1940 р. – інструктор Вінницького райкому партії.

3 березня 1941 р. – голова колгоспу ім. Молотова с. Лаврівки Вінницького району. З початком віроломного вторгнення гітлерівців у межі СРСР організував евакуацію господарства в Ростовську область. Деякий час працював там завідувачем радгоспної ферми в с. Нижненагольне.

Учасник бойових дій Другої світової війни. Комісар стрілецького батальйону 127-ї дивізії 57-ї армії. В листопаді 1942 р. зазнав важкого поранення. Повернувшись у стрій, займав посаду парторга кулеметного батальйону фронтових курсів молодших лейтенантів. Воював на Сталінградському, Південному, 4-у Українському фронтах. Майор. Кавалер двох орденів Вітчизняної війни II-го ступеня, ордена Червоної Зірки, медалі «За оборону Сталінграда».

У 1946 р. повернувся у с. Вінницькі Хутори, очолив місцевий колгосп ім. Шевченка. У 1949 р. господарство стало одним із передових в області. Того ж року нагороджений медаллю «За трудову доблесть».

У 28 серпня 1952 р. за одержання у високого врожаю насіння кок-сагізу (по 131,2 кг з гектара на площі 16 га) удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Три роки підряд (в 1954, 1955, 1956 рр.) очолюване ним господарство було учасником Всесоюзної сільськогосподарської виставки, відзначалось високими нагородами (дипломами першого ступеня, матеріальними подарунками), як і його очільник (нагороджений золотою та срібною медалями).

Особливо продуктивним на трудові здобутки виявився 1957 рік. Тоді в колгоспі на кожних 100 гектарів сільськогосподарських угідь було вироблено по 102,6 ц м'яса, 408,1 ц молока. Рясно вродили також сільськогосподарські культури. Із кожного гектара поля в середньому було зібрано по 31 ц зерна кукурудзи, 22,8 ц зернових культур, по 397 ц цукрових буряків.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 лютого 1958 р. за видатні успіхи у справі одержання високих і сталих урожаїв зернових і технічних культур, виробництва продуктів тваринництва, широке використання досягнень науки і передового досвіду у вирощуванні сільськогосподарських культур та піднесенні тваринництва і вміле керівництво колгоспним виробництвом нагороджений другою золотою медаллю «Серп і Молот», однак **позбавлений її** відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 29 травня 1961 р.

У грудні 1958 р. виключений із партії та звільнений з посади. Працював бригадиром польової бригади цього ж господарства, з жовтня 1959 р. – бригадиром комплексної бригади колгоспу «Україна» с. Стадниці.

В грудні 1959 р. поновлений в партії, а в березні 1960 р. направлений у с. Сосонку, де очолив місцевий колгосп «Ленінський шлях».

З лютого 1964 р. працював на посаді завідуючого у Вінницькому виробничому молочному об'єднанні. З січня 1968 р. – на заслуженому відпочинку.

Мешкав у Вінниці. В останні роки життя важко хворів. Помер 21 серпня 1990 р. [12; 14; 51].

Романенко Прокіп Каленикович

(Двічі Герой Соціалістичної Праці)

Народився 8 серпня 1906 р. в с. Сосонка Вінницького району, українєць. У 1930 р. обраний головою сільського комітету незможних селян, а через рік – головою сільського споживчого товариства. В 1932 – 1938 рр. – голова виконкомів Сосонської, Стрижавської, Яришівської сільських рад Вінницького району, в 1938 – 1941 рр. – бригадир рільничої бригади, завідувач господарством с. Сосонки.

Учасник бойових дій Другої світової війни. З перших днів віроломного вторгнення гітлерівців у СРСР – на фронті. Захищав Київ, Сталінград.

Після важкого поранення та лікування працював головою сільради в Киргизькій РСР. У 1944 р. повернувся на Вінниччину.

У 1944 – 1950 рр. – голова сільради с. Сосонки, а потім впродовж одинадцяти років очолював місцевий колгосп «Ленінський шлях». На цій посаді сповна проявились його організаторські та трудові здібності. За видатні успіхи в одержанні високих урожаїв двічі (28 серпня 1952 р., 26 лютого 1958 р.) удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 17 серпня 1965 р. [17].

Пеллер Володимир Ізраїльович

*(Герой Соціалістичної Праці,
повний кавалер ордена Слави)*

Народився 1913 р. в с. Ольгопіль Чечельницького району в сім'ї коваля. Єврей. Навчався в місцевій школі сільської молоді. Сімнадцятирічним юнаком записався в колгосп. Тракторист. Служив у Червоній армії (на Далекому Сході). Звільнившись у запас, мешкав у приамурському селі Амурзет, де невдовзі був обраний головою місцевого колгоспу «Ройтер Октобер» («Червоний Жовтень»).

Із серпня 1941 р. учасник Другої світової війни. Восени того ж року в бою під Одесою важко поранений. Після тривалого лікування в госпіталі повернувся у стрій – вступив у двобій з ворогом на Сталінградському фронті, де розгорілась вирішальна битва Другої світової.

...Усі нині знають про «будинок сержанта Павлова» у колишньому Сталінграді. Але був у твердині на Волзі і «будинок Пеллера».

У першу ніч уродженець Поділля із шістьма бійцями «зачепився» за сходи кутового під'їзду будівлі. До ранку вдалося вибити ворога з першого поверху. Але на інших гітлерівців засіло стільки, що й для роти «роботи» вистачило б. Більше тижня пішло на те, щоб їх звідти викурити. Був момент, коли у бою на третьому поверсі в обох сторін закінчилися боєприпаси. Схопились у рукопашну. З чотирма фашистами розправився тоді син коваля. Потім майже два тижні утримував з товаришами по зброї триповерхову «фортецю».

28 січня 1943 р. був вдруге важко поранений.

Повернувся у стрій на початку Курської битви. Очолив групу розвідників. Доставив з-за лінії фронту 18 «язиків», у тому числі чотирьох офіцерів.

У кінці 1943 р. 6-а гвардійська армія, до складу якої входив 210-й стрілецький полк 71-ї гвардійської стрілецької дивізії, де служив гвардії старшина В. І. Пеллер, була перекинута на 1-й Прибалтійський фронт. Тут уродженець Поділля здійснив черговий

подвиг, власноруч знищивши біля села Гора Ідріцького району неприступний ворожий дот, за що нагороджений орденом Слави III ступеня.

Влітку 1944 р. відзначився біля села Жагішкі під Шауляєм. «У цьому бою, – говориться у нагородній реляції, – товариш Пеллер В. І. замінив важко пораненого командира взводу і на чолі його першим зійшов на висоту 152,8. У цьому бою був контужений, але, не зважаючи на контузію, поля бою не покинув».

Третього жовтня 1944 р. по 6-й гвардійській армії вийшов наказ № 293/н про нагородження кандидата в члени ВКП(б) гвардії старшини В. І. Пеллера орденом Слави II ступеня. Так був відзначений його героїзм на литовській землі.

А через місяць командир полку представив Володимира Ізраїльовича до нової ратної відзнаки Батьківщини.

Три дні, 17, 18, 19 вересня 1944 р., в районі латвійського міста Добеле його роті довелося відбивати відчайдушні атаки ворога. Три дні без перепочинку гвардії старшина забезпечував передову боєприпасами і продуктами харчування.

18 вересня, «...будучи пораненим, – як повідується у нагородному листі, – він доставив боєприпаси і взяв безпосередню участь у відбитті двох атак ворога. Своїми самовідданими діями забезпечив відбиття чотирьох атак гітлерівців».

24 березня 1945 р. Президія Верховної Ради СРСР нагородила відважного фронтовика золотою «Славою». Тоді вже на гімнастерці гвардії старшини поряд із «солдатськими» орденами виблискували медалі «За бойові заслуги» та «За оборону Сталінграда».

Демобілізувався В. І. Пеллер у 1946 р. Знову став працювати у Єврейській автономній області у знайомому Амурзеті, очоливши місцеве господарство, а згодом переїхав у Біробіджанський район. Оселився у селі Валдгейм. Невдовзі чотири населених пункти (Валдгейм, Жовтий Яр, Пронькіно і Птічник) об'єдналися в один колгосп «Заповіти Ілліча». Велике, складне господарство у 1962 р. довірили очолити йому.

У своєму виборі колгоспники не помилились. Уже через кілька років колгосп став одним із кращих у Приамур'ї. Тут було широко відкрито дорогу прогресивним формам організації праці, механізації трудомістких процесів, всьому новому, передовому, що позитивно позначилось на здешевленні виробництва продукції,

економічних показниках господарства, його бурхливому соціально-культурному розвитку. Уже тоді яскраво проявились великий організаторський талант В. І. Пеллера, його новаторський підхід до розв'язання багатьох важливих питань життя села. У 1966 р. за великі успіхи у розвитку тваринництва колишнього фронтовика удостоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

В. І. Пеллер був депутатом Верховної Ради СРСР, делегатом партійних з'їздів, III Всесоюзного з'їзду колгоспників.

24 грудня 1978 р. відійшов у вічність [50, с. 13 – 20].

Яровий Михайло Савович

*(Герой Соціалістичної Праці,
повний кавалер ордена Слави)*

Народився 25 грудня 1925 р. в с. Садки Могилів-Подільського району в селянській сім'ї. Українець.

Учасник Другої світової війни з березня 1944 р. Кулеметник 285-го гвардійського стрілецького полку 93-ї стрілецької дивізії (2-й Український фронт).

«28 серпня 1944 року в районі села Фалга-де-Сус (Румунія) тов. Яровий вогнем свого кулемета підтримав наступ стрільців, – читаємо у нагородному листі. – У цьому бою... знищив до 20 ворожих піхотинців і подавив вогонь кулеметної точки...»

20 вересня 1944 р. по дивізії було оголошено наказ про нагородження гвардії червоноармійця М. С. Ярового орденом Слави III ступеня.

Згодом брав участь у визволенні Чехословаччини. 11 травня 1945 р. за проявлені хоробрість і відвагу його було нагороджено орденом Слави II ступеня.

Останній свій ратний подвиг Михайло Савович здійснив в Австрії. Ось що писав 30 квітня 1945 р. командир полку, представляючи подолянина до нагороди:

«18 квітня цього року в бою за село Альт-Ахтенвард ворог, підтягнувши нові сили піхоти і танків, контратакував наші підрозділи. Тов. Яровий, підпустивши ворожу піхоту на відстань до 100 м, відкрив шквальний вогонь. Кулеметним вогнем знищив 28 чол.

піхоти і примусив тікати інших, чим сприяв відбиттю контрактів і просуванню вперед».

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 15 травня 1946 р. нагороджений орденом Слави І ступеня.

По закінченні війни продовжив службу в армії. Демобілізувався у 1950 р. Повернувся в рідне село. Закінчив Кузьминецьке училище механізації, працював трактористом у сусідній Слободі-Шлишковецькій, де містилася одна із майстерень Могилів-Подільської МТС.

У 1954 р. відгукнувся на заклик держави про освоєння цілинних і перелогових земель, переїхавши з групою добровольців у с. Татьяновку Боровського району Кустанайської області (згодом радгосп імені 25-річчя цілини). Теж трудився трактористом.

Казахська земля стала для нього рідною. Тут влаштував особисте життя, збудував оселю. Тут вирости його сини.

За досягнення високих і сталих врожаїв кукурудзи в 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений також орденом Леніна. Заслужений працівник сільського господарства Казахської РСР.

До 2000 р. працював у Кустанайському сільськогосподарському інституті.

Помер 19 липня 2007 р. Похований у м. Кустанаї [50, с. 20 – 27].

Андрєв Євген Васильович

Народився 29 грудня 1936 р. в м. Козятині. Освіта середня технічна. Залізничник.

Трудову діяльність розпочав у 1955 р. в Козятинському залізничному депо імені братів Валдаєвих. Пройшов шлях від кочегара до машиніста електровоза першого класу. Заслужений працівник залізничного транспорту. Звання Героя Соціалістичної Праці удостоєний 3 червня 1986 р. за високі досягнення в перевезенні вантажів.

Обирався делегатом XXVII з'їзду КПРС.

Помер 27 березня 2011 р. [55].

Андрусь Іван Фрезонович

Народився 1901 р. в с. Мала Стратіївка Тростянецького району в сім'ї селянина-бідняка. Не отримавши у дитячому віці освіти, до 1918 р. був пастухом громадської худоби. В 1922 – 1924 рр. служив у Червоній армії. В 1928 – 1938 рр. працював робітником по догляду худоби в Дубино-Верхівському відділку радгоспу ім. Шевченка Ободівського цукрокомбінату. Потім обіймав посаду секретаря виконкому місцевої сільської ради, бригадира комплексної бригади радгоспу.

В роки Другої світової війни рядовим 21-го танкового корпусу 56-ї танкової бригади Другого Українського фронту захищав рідну землю від гітлерівських загарбників.

Демобілізувавшись, очолив рільничу бригаду Ободівського бурякорадгоспу.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 6 жовтня 1951 р. за одержання високого урожаю пшениці і жита (по 29,5 ц з гектара на площі 95,6 га) удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

З 1955 р. працював керуючим відділку «Брідок» Соболівського цукрокомбінату (Теплицький район).

1964 р. вийшов на заслужений відпочинок.

Помер 21 липня 1970 р. [9; 57].

Бабенко (Скакодуб) Марфа Пилипівна

Народилася 7 листопада 1935 р. в с. Соболівка Теплицького району у бідній селянській сім'ї. Зазнала важкого дитинства. Вчилася в школі, однак не закінчила її: батько помер ще до війни, із фронту не повернувся брат Михайло, а коли по війні, не витримавши важких випробувань долі, померла мати, залишилася круглою сиротою. Щоб вижити, попросилась на роботу у місцеву цукроварню. Деякий час працювала вантажницею на кагатному полі.

Згодом, закінчивши Тульчинський культосвітній технікум, завідувала клубом у с. Марківка Теплицького району.

В 1961 р. повернулася в рідне село. Стала працювати свинаркою в місцевому колгоспі «Росія». Знайшла своє подружнє щастя – вийшла заміж за бригадира колективного господарства Якова Давидовича Бабенка.

За високі трудові досягнення в 1971 р. їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджена двома орденами Леніна.

Була делегатом XXII і XXIV з'їздів КПРС, XXIII з'їзду Компартії України. Обиралась депутатом Вінницької обласної ради.

Померла 19 грудня 1982 р.

Бабина Феофіла Гаврилівна

Народилася 26 грудня 1927 р. в с. Безводне Ямпільського району.

Її ровесники ще сиділи за шкільними партами, а вона вже знала ціну шматка хліба. Доля їй випала нелегка. Зовсім малою із п'ятьма сестрами залишилася сиротою, зазнала голоду, страхіть війни.

Коли старша сестра пішла працювати у відділок «Тракторве», що недалеко від Безводного, туди ж пішла і Феофіла, бо там видавали хліб, що його так чекала їхня родина.

Трудовий шлях розпочала у чотирнадцять років дояркою. Було дуже важко, але не відступала перед труднощами, звикла віддаватися роботі всією душею.

Дояркою Моївського радгоспу пропрацювала усе життя. 6 вересня 1973 р. за високі надії молока (по 5 і більше тисяч літрів від корови) їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджена двома ордена Леніна, орденом «Знак Пошани», бронзовою медаллю Виставки досягнень народного господарства СРСР.

У 1982 р. вийшла на заслужений відпочинок.

Померла 6 лютого 2009 р. [4].

Бабицький Іван Антонович

Народився 1930 р. в с. Степки Овруцького району Житомирської області. Будівельник.

Сімнадцятирічним юнаком навчався у школі фабрично-заводського навчання, невдовзі працював монтажником. Перші практичні навички здобував на відбудові Штерівської електростанції, потім – Миронівської ДРЕС. Став бригадиром. На цій посаді впродовж багатьох років будував старобешівський енергогігант. За вдосконалення технології монтажу збірного залізобетону нагороджений срібною медаллю ВДНГ СРСР, а також орденом Трудового Червоного Прапора.

У 1968 р. переїхав на Вінниччину, де трудився бригадиром комплексної монтажної бригади Ладижинської дільниці тресту «Південенергомонтаж» Всесоюзного об'єднання «Союзатоменергобуд» Міністерства енергетики і електрофікації СРСР. Спершу будував житлові будинки для майбутніх енергетиків, а з 23 лютого 1969 р. – головний корпус Ладижинської теплової електростанції.

За проявлене сумління у квітні 1970 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер у лютому 1987 р. [26; 60].

Байда Іван Мойсейович

Народився 1913 р. в с. Лозова Шаргородського району в селянській сім'ї.

Учасник бойових дій Другої світової війни.

Повернувшись із фронту, працював у рідному селі бригадиром рілничої бригади колгоспу «Прогрес».

В 1948 р. за одержання у попередньому році високого врожаю пшениці (по 33,78 ц з гектара на 18-гектарній площі) удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 30 листопада 1969 р.

Бакуль Валентин Миколайович

Народився 11 серпня 1908 р. в с. Чернишівка (с. Слобода, тепер у складі Брацлава) Немирівського району в родині армійського офіцера. Після смерті батька від 12 років наймитував на тютюнових плантаціях. Після закінчення в 1927 р. брацлавської профтехшколи працював на різних посадах в об'єднанні «Вугілля», у Вугільному інституті, на заводі «Союзтвердосплав», на верстатно-інструментальному заводі в Харкові. У 1930-х роках за його участю створено марки твердих сплавів із підвищеною динамічною міцністю – ВК-12 і ВК-15. Оснащені цими сплавами інструменти вперше у світовій практиці були використані для ударно-перфоративного буріння шпурів у вугільних шахтах.

У 1941 – 1944 рр. працював начальником механічного цеху з виробництва танкових двигунів на евакуаційному заводі № 186 у Пермській області. В 1944 р. повернувся до Харкова, працював начальником цеху і головним конструктором на заводі «Гідропривід». У 1949 р. закінчив Всесоюзний заочний політехнічний інститут. У 1949 – 1956 рр. – начальник Харківського філіалу «Твердосплав»; у 1956 – 1959 рр. – начальник Укртвердосплаву і директор дослідного заводу Всесоюзного науково-дослідного інституту твердих сплавів у Києві; в 1959 – 1961 рр. – начальник Центрального конструкторсько-технологічного бюро твердосплавного і алмазного інструменту Держплану УРСР. Від 1961 р. – директор новоствореного Українського науково-дослідного і конструкторсько-технологічного інституту синтетичних надтвердих матеріалів та інструменту Держплану УРСР (з 1972 р. – Інститут твердих матеріалів АН УРСР). Під його керівництвом і за безпосередньої участі виконано комплекс робіт із розборки промислових технологій виробництва синтетичних алмазів, створено низку марок високоміцних порошків синтетичних алмазів, апарати й установки високого тиску для отримання алмазних порошків, синтезовано нові надтверді матеріали – кубоніт, славутич, ісмїт, дісмїт.

Розробки Інституту надтвердих матеріалів, якими керував В. М. Бакуль до 1977 р., лягли в основу створення кількох алмазних заводів, у тому числі в Україні – Полтавського, Львівського, Бориславського.

У 1963 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1968 р.).

Доктор технічних наук (з 1968 р.) Автор 342 наукових праць, у тому числі 91 винаходу, 141 патенту в зарубіжних країнах. Під його науковим керівництвом захищено 23 кандидатські дисертації.

Нагороджений орденом Леніна та іншими урядовими нагородами. Лауреат Ломоносівської премії АН СРСР 2 ступеня.

На XXIII – XXIV з'їздах Компартії України обирався кандидатом у члени Центрального Комітету.

Помер 5 червня 1978 р. Похований у Києві на Байковому цвинтарі [103].

Барабаш Мотря Андріївна

Народилася 1912 в с. Сальниця Хмельницького району.

Ланкова місцевого колгоспу «Червоний партизан». У 1951 р. одержала урожай насіння кок-сагізу по 157,8 кг з гектара на площі 5 гектарів.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Померла 1991 р. Похована у Сумській області.

Баштанар Любов Іванівна

Народилася 1 січня 1917 р. в с. Яланець Томашпільського району. Трудове життя розпочала в дванадцять років. У голодному 1934 р. дівчину обрали ланковою. Вона стала ініціатором збору перегною, попелу, що навесні вносились на поля як органічне добриво, шукала насіннєвий матеріал. Після визволення в 1944 р. краю від нацистських загарбників із подругами взялася за відновлення зруйнованої сільськогосподарської бази села. Була однією із ініціаторок отримання 500-центнерного урожаю цукрових буряків. Очоловала ланку буряківниць.

У 1950 р. змінила професію, ставши дояркою. З притаманою їй завзятістю та ентузіазмом взялася за нову справу. Вже в 1960 р. надоїла від кожної корови своєї групи по 4994 кг молока, а в 1961 р. довела показник до 5403-х кілограмів. Радувала високими надоями молока й в наступні роки.

22 березня 1966 р. за вагомі успіхи в розвитку громадського тваринництва удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

У 1962 р. обиралась депутатом Верховної Ради СРСР.

Померла 17 лютого 1997 р. [101, с. 144].

Бичок Іван Іванович

Народився 17 червня 1918 р. в с. Голодьки Хмільницького району Вінницької області.

Служив в армії, воював під час війни з нацистами. Брав участь у морському десанті в Криму, навчався в офіцерській школі, потрапив у полон. Через два роки втік з неволі, приєднався до радянських військ. У званні рядового громив ворога до Перемоги.

У 1946 р. повернувся до рідного села. У 1950 – 1951 роках бригада Івана Бичка добилась рекордних урожаїв. Це був трудовий подвиг. І його гідно оцінила Вітчизна, нагородивши в 1951 році працелюба золотою медаллю «Серп і Молот».

Помер 29 січня 2000 року.

Білінська Ганна Григорівна

Народилася в листопаді 1925 р. в с. Лозова Шаргородського району в селянській сім'ї. Українка. Через бідність та нестатки змогла закінчити лише два класи місцевої початкової школи.

З раннього дитинства прилучилась до праці. Спершу допомагала батькам по господарству, пізніше – поповнила ряди трудівників колгоспу «Прогрес». У віці 22 роки їй було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. Тоді очолювана нею ланка на 8-гектарній площі виростила небувало високий на той час урожай пшениці – по 33,43 центнера з гектара.

В молодому віці тяжко захворіла, проте продовжувала трудитись на колгоспних ланах.

Померла 9 серпня 1987 р. [76, с. 148].

Біліченко Віктор Григорович

Народився 7 лютого 1930 р. в с. Жабелівка Вінницького району в селянській родині. Після закінчення у 1947 р. Михайлівської семирічної школи навчався у Немирівському будівельному технікумі, який закінчив у 1951 р. Працював у Дашівському районі.

З 1952 р. – технік-будівельник колгоспу «Шляхом Леніна» с. Тростянець Тиврівського району. У 1958 р. обраний головою правління цього господарства, у 2001 р. – директором, з 2003 р. – генеральним директором Тростянецького сільгоспідприємства.

В 1971 р. йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, медаллю «За трудову доблесть».

У 1978 р. без відриву від виробництва закінчив Білоцерківський сільськогосподарський інститут.

Був делегатом XXIV з'їзду КПРС, III-го та IV-го Всесоюзних з'їздів колгоспників. Обирався депутатом Вінницької обласної ради, членом Тиврівського райкому партії [1, с. 396].

Білоус Мечислав Дмитрович

Народився 16 листопада 1924 року в с. Війтівці (нині Жданівка) Хмельницького району, українець. Учасник бойових дій Другої світової війни (03.1944 – 05.1945 рр.). Старший сержант. За ратні подвиги нагороджений орденами Слави II, III ст., медалями «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Повернувшись із фронту, спершу обіймав скромні посади на Жданівському та Старокостянтинівському цукрових заводах, потім 10 років працював на посаді голови правління колгоспу с. Березна.

Заочно закінчив Українську сільськогосподарську академію.

У 1968 р. обраний керівником новоствореного колгоспу «Дружба» (с. Уланів). За короткий час вивів господарство в ряди передових. Були добре розвинені рослинництво, тваринництво, рибицтво, будувалися господарські комплекси та громадські споруди. Переймати досвід уланівчан приїжджали чимало різних де-

легацій. За високі сільськогосподарські показники удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна.

У 1967 р. обраний заступником голови Верховної Ради УРСР, а в січні 1968 р. – обраний на посаду першого секретаря Хмельницького райкому Компартії України. Працював також заступником генерального директора об'єднання «Вінницяплодоовочпром», викладачем Вінницького аграрного університету.

Помер 23 жовтня 1993 р. Похований у м. Вінниці [86; 100].

Босчко Агафія Гордіївна

Народилася в с. Березівка Чернівецького району. Ланкова місцевого колгоспу ім. Будьонного. За вирощення високого врожаю озимої пшениці (по 30,5 центера з гектара на 8-гектарній площі) Указом Президії Верховної Ради СРСР 16 лютого 1948 р. їй присвоєно почесне звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот» [70].

Бойко Михайло Якимович

Народився 1 липня 1899 р. в с. Кришинці Тульчинського району. В 1917 – 1921 рр. – борець Червоної армії, у 1931 – 1933 рр. – каменотес на Дніпробуді, в 1933 – 1941 рр. – сталевар заводу інструментальних сталей комбінату «Запоріжсталь», у 1942 – 1950 рр. – сталевар металургійного комбінату міста Електросталі (в евакуації; Російська Федерація), в 1951 – 1965 рр. – сталевар заводу «Дніпрспецсталь» (Запоріжжя).

У 1958 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Заслужений металург УРСР.

Нагороджений трьома орденами Леніна, медалями.

Обирався депутатом Запорізької міської та обласної рад багатьох скликань. Почесний громадянин м. Запоріжжя.

Помер у серпні 1985 р.

Бойко Павло Семенович

Голова колгоспу імені Кірова с. Мізяківські Хутори Вінницького району. Відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР

від 29 березня 1947 р. за одержання високих урожаїв пшениці (по 30,4 центнера з гектара на площі 61,55 гектара) при виконанні колгоспом обов'язкових поставок і натуроплати за роботу МТС в 1947 році і забезпеченості насінням зернових культур для весняної сівби 1948 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 25 вересня 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот».

Бойчук Василь Софронівч

Народився 1912 р. в с. Яланець Томашпільського району. Українець. До війни працював директором школи.

Під час Другої світової війни з червня 1941 р. по жовтень 1945 р. воював на Південно-Західному, Центральному, 2-у Білоруському, Далекосхідному фронтах. Командир батальйону. Майор. За ратні подвиги нагороджений двома орденами Червоної Зірки, орденом Вітчизняної війни II ст., медалями «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.», «За перемогу над Японією».

Демобілізувавшись, обирався першим секретарем Крижопільського райкому партії, працював головою Вінницької облспоживспілки, начальником відділу кадрів Вінницького радіолампового заводу.

Герой Соціалістичної Праці (1958 р.).

Помер. Похований у м. Вінниці [86, с. 197].

Бондар Олександр Васильович

Народився 6 вересня 1952 р. в смт Липовець. Після закінчення Липовецької восьмирічки та Вінницького залізничного технікуму працював на Далекому Сході – будував Байкало-Амурську залізничну магістраль.

Сюди прибув у травні 1974 р. в числі перших ентузіастів (у складі комсомольсько-молодіжного загону імені XVII з'їзду ВЛКСМ). Тут починав перші трудові кроки, став бригадиром комсомольсько-молодіжної бригади тресту «Нижньоангарськтрансбуд». 29 вересня 1984 р. їй судилося завершити прокладання головної гілки магістралі з'єднанням «золотої ланки».

У тому ж році удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Також лауреат премії імені Ленінського комсомолу. Був членом Бурятського обкому партії.

В 2000 р. став генеральним директором ВАТ «БАМбуд».

Нині ветеран проводить велику громадську роботу, приїжджає до рідної Вінниччини, ділиться досвідом із молоддю [5, с. 78; 40].

Бондарчук Іван Афанасійович

Народився 20 лютого 1924 р. в с. Старосілля Лугинського району Житомирської області в селянській сім'ї. Українець.

У 1939 р. закінчив Кіровоградський сільськогосподарський технікум, працював бухгалтером колгоспу у рідному селі. Проїшов військову підготовку в гуртках Осоавіахіму.

З початком віроломного вторгнення військ нацистської Німеччини у межі СРСР у складі винищувального загону вів боротьбу з німецькими диверсантами, виконував розвідувальні завдання командування Червоної армії. При відступі радянських військ був залишений у ворожому тилу для ведення підпільної і партизанської роботи. В кінці 1941 р. вступив у партизанський загін. У 1942 р., у 18-річному віці, призначений командиром розвідувально-диверсійної групи партизанського з'єднання ім. Щорса, що діяло на північному заході України.

На рахунку групи під командуванням І. А. Бондарчука – дев'ятнадцять пущених під укіс ворожих ешелонів, у т. ч. два бронепоезди, підірвано 10 залізничних і шосейних мостів, знищено двадцять автомашин з живою силою та військовим вантажем противника, виведено з ладу понад чотири кілометри залізниці.

У післявоєнні роки закінчив партійну школу, Вінницький державний педагогічний інститут, працював на різних керівних господарських, радянських, партійних і наукових посадах. Особливо яскраво його талант проявився на партійній роботі. У 32-річному віці І. А. Бондарчук був обраний першим секретарем Вінницького райкому партії. Обирався також секретарем Вінницького обкому Компартії України.

За успіхи, досягнуті у розвитку сільськогосподарського виробництва, в 1958 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Кандидат економічних наук.

Працював також заступником директора УНДІ кормів, професором, завідувачем кафедри фундаментально-економічних дисциплін Вінницького кооперативного інституту. Вів активну громадську та військово-патріотичну роботу.

Нагороджений орденами Леніна, Вітчизняної війни I та II ступенів, Червоної Зірки, двома орденами Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани», медалями «Партизану Вітчизняної війни» I та II ступенів, іншими нагородами.

Помер 23 червня 2013 р. Похований у Вінниці [3].

Борщевська (Шостак) Марфа Макарівна

Народилася 23 серпня 1926 р. в с. Горбівці Літинського району. Освіта початкова. Працювала ланковою місцевого колгоспу ім. Кірова. У 1951 р. очолювана нею ланка одержала урожай насіння кок-сагізу по 144,9 кг з гектара на 2-гектарній площі.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. Марфі Макарівній присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна та золотої медалі «Серп і Молот».

Померла 9 квітня 2007 р.

Брацлавська (Ніколаєнко) Марія Харитонівна

Народилася 15 жовтня 1936 р. в с. Кірово Немирівського району. Працювала телятницею, а згодом – дояркою у місцевому колгоспі «Україна». Зарекомендувала себе новатором сільськогосподарського виробництва. 22 березня 1966 р. за проявлене трудове сумління Указом Президії Верховної Ради СРСР удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Примножувати трудові здобутки – стало правилом для неї і в наступні роки. Так, у 1979 р. середньорічний надій молока на корову закріпленої за нею групи становив 4611 кг.

Обиралась депутатом Верховної Ради УРСР 6 – 8-го скликань.

Нагороджена орденом Леніна, медалями [78].

Бубновський Микита Дмитрович

Народився 14 вересня 1907 р. в с. Маньківці Барського району в родині селянина-бідняка.

Після закінчення в 1930 р. Вінницького сільськогосподарського інституту здобув фах агронома, працював завідувачем Браїлівської машинно-кінної станції, агрономом Браїлівської МТС Жмеринського району.

В 1933 – 1934 рр. перебував у складі агропрофтехгрупи політвідділу ЦК Компартії України в Скадовському районі Херсонської та Шполянському районі Черкаської областей. Доклав чимало зусиль для пропаганди досягнень вітчизняної агротехніки. У Шполянському районі обійняв посаду агронома Сингаївської МТС, згодом призначений старшим агрономом районного земельного відділу. Перебував на цій посаді до червня 1941 р.

У роки Другої світової війни працював завідувачем Духовницького райземвідділу Саратовської області (Російська Федерація). Докладав зусиль, щоб вдосталь дати Радянській Армії продуктів харчування.

Після визволення Шполянського району від нацистських окупантів із 1944 р. працював першим секретарем місцевого райкому партії. Уряд високо оцінив заслуги у відбудові народного господарства, присвоївши йому в 1951 р. звання Героя Соціалістичної Праці.

У 1950 р. обраний головою виконкому Київської обласної Ради депутатів трудящих, у 1951 р. – призначений заступником Голови Ради Міністрів України. В 1952 р. працював секретарем Центрального Комітету Компартії України, а в кінці цього ж року обраний першим секретарем Вінницького обкому партії. З 1954 р. знову працював секретарем ЦК КПУ. В 1963 – 1964 рр. – перший секретар Хмельницького сільського обласного комітету Компартії України, в 1964 – 1972 рр. – перший секретар Хмельницького обкому партії. У період з 1972 по 1978 р. працював на керівних посадах Міністерства сільського господарства УРСР. З 1978 р. – на пенсії.

Обирався депутатом Верховної Ради СРСР 2 – 8 скликань, Верховної Ради УРСР 3 – 5 скликань, Вінницької обласної Ради депутатів трудящих.

Нагороджений трьома орденами Леніна, двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденами Жовтневої Революції, «Знак Пошани», Вітчизняної війни I ступеня, медалями [13; 15].

Бубчиков Іван Йосипович

Народився 30 січня 1885 р. у бідній селянській родині в с. Луканівка Юхновського району Смоленської області. 17-річним юнаком залишив навчання в 4-класній школі й пішов на заробітки. У пошуках роботи в 1902 р. опинився в Сибіру, де розпочав трудову діяльність робітником-транспортником на будівництві Сибірської залізниці. Пізніше, у роки першої п'ятирічки, прокладав Турксибську залізницю.

В роки Другої світової війни – на найвідповідальніших ділянках відбудовних робіт (в Україні, Бессарабії, Смоленщині, Астраханщині, під Сталінградом). Начальник шляхоукладного поїзда.

3 часу створення Управління будівельно-відбудовних робіт на Вінницькій залізниці – заступник начальника управління.

Герой Соціалістичної Праці. Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора (двома), Вітчизняної війни I ст., «Знак Пошани», медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Помер 16 червня 1947 р. Похований у м. Вінниці [7].

Буцацька Марія Іванівна

Народилася в с. Березівка Чернівецького району. Ланкова місцевого колгоспу ім. Будьонного. За вирощення високого врожаю озимої пшениці (по 30,2 центера з гектара на 8-гектарній площі) Указом Президії Верховної Ради СРСР 16 лютого 1948 р. їй присвоєно почесне звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот» [70].

Бушинський Аполлінарій Іванович

Народився 1928 р. Після служби в армії закінчив Гніванське ремісниче училище № 6 (Тиврівський район). З 1949 р. працював у Гніванському кар'єрі бурильником шурфів, відбійником шпал, помічником машиніста, машиністом дробарки.

Передовик виробництва, раціоналізатор, громадський діяч. Був делегатом XVII з'їзду профспілок СРСР, делегатом обласних і районних партконференцій, членом обкому партії, депутатом Гніванської міської ради.

За успішне виконання плану восьмої п'ятирічки удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани», медаллю «За трудову доблесть».

Помер 1982 р. [1, с. 396].

Валявський Петро Олександрович

Народився 19 червня 1937 р. в с. Гордіївка Тростянецького району.

Здобувши середню спеціальну освіту, впродовж багатьох років працював комбайнером місцевого колгоспу «Дружба». Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10 лютого 1975 р. за рекордні намолоти зернових сільськогосподарських культур удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нині на заслуженому відпочинку.

Василик Тетяна Антонівна

Народилася 1914 р. в с. Хрінівка (нині у складі смт Чернівці Вінницької області). Ланкова місцевого колгоспу ім. Горького. Відзначилася ударною працею у нелегкі післявоєнні роки. В 1947 році навіть за несприятливих погодніх умов її ланка зібрала по 35,2 ц пшениці з гектара на 8-гектарній площі. Указом Президії Верховної Радм СРСР 16 лютого 1948 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна та золотої медалі «Серп і Молот».

Васильківський Дмитро Іванович

Народився 1941 р. в с. Слобода Підлісівська Ямпільського району. Коли йому було трохи більше трьох років, на фронті загинув батько, а тому вже в ранньому дитинстві доводилось звикати до труднощів та долати їх.

Трудову діяльність розпочав у 1958 р. трактористом у місцевому колгоспі ім. Котовського. В 1972 р. очолив механізовану ланку по вирощуванню цукрових буряків, яка з року в рік добивалась високих виробничих показників. У десятій п'ятирічці середня врожайність солодких коренів складала 575 ц з гектара. 13 березня 1979 р. за великі успіхи у збільшенні виробництва цукрових буряків і виходу цукру з кожного гектара, досягнуті на основі трудової співдружності працівників сільського господарства і переробної промисловості, удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Заслужений працівник сільського господарства УРСР.

Нагороджений орденами Леніна та Жовтневої Революції.

Неодноразово обирався депутатом сільської ради, а в 1978 р. – делегатом XXIV з'їзду Компартії України.

Верес (Пікула) Варвара Яківна

Народилася 1924 р. в с. Стрільники Шаргородського району в селянській сім'ї. Українка.

Закінчила місцеву семирічну школу. Чотирнадцятирічним дівчам почала працювати на полях дербчинського радгоспу в одній із бригад відділку «Стрільники».

Після звільнення краю від нацистських окупантів молоду та енергійну дівчину селяни обрали ланковою. Їхнє довір'я виправдала з честю – у 1948 р. за одержання високого врожаю пшениці у попередньому році (по 35 ц з гектара на площі 10,5 га) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Померла в 2005 р. [76, с. 305 – 306].

Веселий Іван Артемович

Народився в 1904 році в Харківській області. Після закінчення школи навчався у Харківському сільськогосподарському інституті. До війни працював на різних посадах.

Учасник бойових дій Другої світової війни (06.1941 – 1944 рр.). Обороняв Москву, звільняв Прибалтику та Білорусію. Командир мінометної батареї. Лейтенант. Нагороджений медаллю «За відвагу», орденом Вітчизняної війни I ступеня. У 1944 році був важко поранений.

Після лікування працював агрономом в Одеській області. За сумлінну працю і високі показники в роботі удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Довгий час працював на Сутиському заводі «Автоелектроапаратура» у відділі капітального будівництва. У 1974 році нагороджений орденом «Знак Пошани».

Помер в 1975 році. Похований в смт Сутиски Тиврівського району [1, с. 397].

Видиш Ганна Юхимівна

Народилася 14 листопада 1925 р. в с. Насіківка Шаргородського району в селянській сім'ї. Українка.

Життя склалося нелегко.

Особливо важким і трагічним у селі був 1933 р. Голод косив людей поголовно. Ганна та її менші два братики вижили тільки завдяки колгоспній бовтушці, яку варили прямо в полі для працюючих її батьків.

Свій трудовий шлях розпочала працею на колгоспних полях. Потім у роки війни, щоб вижити, змушена була трудитися у румунських громгоспах (громадських господарствах).

Після звільнення Вінниччини від нацистських окупантів очолила ланку по вирощуванню цукрових буряків та пшениці Носіківського відділку Соснівського бурякорядгоспу (Шаргородський район). Праця була вкрай важкою, адже весь комплекс сільськогосподарських робіт доводилося виконувати лише вручну.

Незважаючи на труднощі, в 1947 р. домоглася рекордного на той час врожаю пшениці – ланка збрала по 33 центнери збіжжя на кожному з дев'яти закріплених за нею гектарах поля. У 1948 р. Г. Ю. Видиш було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Її трудовий стаж налічує майже сорок років. Із них 30 вона очолювала ланку. В зимові ж дні працювала на фермі дояркою.

Не могла бути без праці й дня. Навіть перебуваючи на заслуженому відпочинку. Померла 1 січня 1993 р. [76, с. 182].

Вільчинський Володимир Тадейович

Народився 2 квітня 1931 р. в с. Федорівка Шаргородського району у селянській сім'ї. Закінчив місцеву початкову школу, а після звільнення району від нацистських загарбників продовжив навчання в Копистиринській семирічці та Пеньківській середній школі. Потім навчався у Тульчинській сільськогосподарській школі ветфельдшерів, по закінченні якої працював ветеринарним фельдшером у Соснівському цукрокомбінаті Шаргородського району.

В 1951 – 1955 рр. служив у Радянській Армії.

Звільнившись у запас, працював заступником голови колгоспу «Перемога» с. Федорівки.

У 1956 – 1958 рр. – слухач радянсько-партійної школи м. Станіслава (нині Івано-Франківська).

10 вересня 1958 р. обраний головою колгоспу «Перемога». Згодом 8 років очолював колгосп ім. Шевченка с. Копистирини.

У 1968 р. заочно закінчив агрономічний факультет Української сільськогосподарської академії. Тоді ж очолив колгосп «Дружба» с. Уланова Хмільницького району.

Це господарство об'єднувало п'ять сіл і мало шість тисяч гектарів орної землі, 120 автомашин та 120 тракторів. Саме тут В. Т. Вільчинський особливо проявив свої великі здібності та організаторський талант. За короткий час він зумів домогтися вагомих зрушень у всіх сферах господарської діяльності. У 1971 р. колгосп був нагороджений орденом «Знак Пошани», а його голова удостоєний ордена Леніна. Понад 15 років господарство було учасником виставок передового досвіду у Києві та Москві, кілька разів наго-

роджувалось перехідним Червоним прапором ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС та ЦК ВЛКСМ.

У всіх селах тут було прокладено газопроводи (140 км), водогони, збудовано чотири школи та кілька дитячих садків. За високі показники 286 колгоспників одержали державні нагороди, а В. Т. Вільчинський став Героєм Соціалістичної Праці, кавалером трьох орденів Леніна та інших високих відзнак.

Йому присвоєно звання Заслужений працівник сільського господарства України.

Неодноразово обирався членом ЦК КП України, обкому партії, депутатом обласної, районної та сільської рад. Обирався заступником голови селянської спілки СРСР. З 1971 р. був членом Радянського комітету захисту миру, а з 1976 р. – головою обласної ради миру.

КСП «Дружба» очолював до січня 2000 р. Після реформування господарства допомагав односельцям організувати на базі колишнього колгоспу агропромислову фірму [76].

Вітвіцький Олександр Павлович

Народився 1924 р. в с. Тарасівка Жмеринського району, українєць. Учасник бойових дій Другої світової війни (1944 – 1945 рр.). Воював у складі 350-ї стрілецької дивізії 29-ї механізованої бригади 13-ї армії (1-й Український фронт). Рядовий.

Повернувшись із фронтів, працював у колгоспі «Зоря комунізму» в рідному селі. У 1954 р. призначений бригадиром комплексної бригади. Без відриву від виробництва здобув агрономічну освіту. За високі виробничі показники у 1977 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений двома орденами Леніна, орденом «Знак Пошани», медалями «За відвагу», «За визволення Праги», «За взяття Берліна», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.», «За доблесний труд».

Обирався депутатом сільської ради.

Помер 15 жовтня 2007 р. [81, с. 731].

Вовк Варвара Овсївна

Народилася 4 січня 1926 р. в с. Марківка Теплицького району. З малих літ знала ціну праці, допомагаючи матері в ланці. Тож після школи залишилась у колгоспі. Спочатку працювала в полі, а з 1950 р. – на фермі. Більше тридцяти років трудилась дояркою в місцевому ордені Леніна колгоспі ім. Леніна.

За високі трудові досягнення 22 березня 1966 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Відзначалася трудовим сумлінням і в наступні роки. Так, у 1975 р., завершальному році 9-ї п'ятирічки, надоїла від кожної корови своєї групи по 5718 кг молока, що було у той час рекордним показником на лише у Теплицькому районі.

Нагороджена орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани» [58].

Вознюк Василь Іванович

Народився 1 червня 1906 р. в м. Гайсині. Військовослужбовець. В 1929 р. закінчив Ленінградську артилерійську школу. До віроломного нападу гітлерівської Німеччини на СРСР служив у Дніпропетровську в артилерійському полку, працював викладачем Пензенського артилерійського училища.

Учасник Сталінградської битви, визволення Донбасу, форсування Дніпра, звільнення Правобережної України, Одесько-Дністровської, Ясько-Кишинівської, Белградської, Будапештської та Віденської наступальних операцій.

З 1946 р. начальник полігону Капустин Яр, випробувач техніки.

Генерал-полковник артилерії.

Герой Соціалістичної Праці, кавалер п'яти орденів Леніна, дев'ятнадцяти інших орденів та дванадцяти медалей.

Лауреат Ленінської премії.

Помер 14 вересня 1976 р. [107; 115].

Врасій Микола Карпович

Народився 16 липня 1896 р. в с. Болган Піщанського району в бідній селянській сім'ї. Українець.

У 19-річному віці юнака призвали до армії. В 1917 р. він – червоноармієць 45-го стрілецького полку.

В 1920 р. повернувся до мирної праці в рідному селі, став хліборобом, де трудився до 1933 р. Згодом працював складальником на вапняковому заводі в м. Москві. В 1937 р. знову повернувся на батьківщину. Різнорабочий сільськогосподарського товариства.

Учасник бойових дій Другої світової війни (із березня 1944 року). Воював на 2-у Українському фронті. Рядовий.

За ратні подвиги нагороджений орденом Вітчизняної війни II ст., медалями «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Навесні 1946 р. працював робітником металургійного заводу в м. Нижній Тагіл (Російська Федерація). Влітку того ж року остаточно повернувся у рідне село. Із червня 1946 р. до 1967 р. (часу виходу на пенсію) трудився в Болганському колгоспі завідувачем фермою.

За трудове сумління удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений орденом Леніна, шістьма медалями.

Помер 16 липня 1989 р. [85, с. 26].

Гаврилюк Станіслав Іванович

Народився 23 червня 1938 р. в Іллінецькому районі (за деякими джерелами – в с. Чагів Оратівського району) в селянській родині. Трудовий шлях розпочав у 14-річному віці. Мріючи стати агрономом, закінчив Іллінецький сільськогосподарський технікум (нині: аграрний коледж). Служив в армії. Звільнившись у запас, добровільно поповнив ряди першоцілинників.

У далекому Казахстані впродовж сорока років працював бригадиром дослідного господарства, співробітником Всесоюзного науково-дослідного інституту зернового господарства (нині: інститут зернового господарства імені академіка Бараєва; Шортандинський район Ціліноградської області). Займався виведенням нових

сортів зернових культур, розробкою та впровадженням ґрунтозахисної системи землеробства.

За проявлене сумління в 1981 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений також орденом Трудового Червоного Прапора, дев'ятьма медалями, Грамотою Президії Верховної Ради СРСР.

Пенсіонер. З 2003 р. мешкає в м. Коренівськ Коренівського району Краснодарського краю.

Галушка Марія Максимівна

Народилася 24 травня 1921 р. в с. Вербова Томашпільського району. Трактористка місцевого колгоспу ім. Черняховського.

8 квітня 1971 р. за високі трудові здобутки удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Померла 20 вересня 1980 р.

Галушак Сава Кирилович

Народився 1911 р. в с. Кривошиїнці Хмільницького району. Українець. У 1932 – 1933 рр. працював головою місцевого колективного господарства, головою виконкому сільради. В 1933 р. відраджений на навчання на робітничому факультеті Одеського інституту інженерів водного транспорту, по закінченні якого направлений в Казахстан, де впродовж п'яти років працював у тресті «Казахбудшлях», зокрема, брав участь у будівництві залізничних шляхів Караганда – Балхаш та Акмолінськ – Картали. Потім перебував на партійній роботі: працював інструктором Акмолінського обкому партії, партторгом заводу ім. Леніна, секретарем Макинського райкому Компартії Казахстану. В 1952 р. після закінчення Вищої партійної школи в Алма-Аті обраний головою Атбасарської районної Ради депутатів трудящих.

Активний учасник освоєння цілинних земель. За проявлені організаторські здібності та трудове сумління 11 січня 1957 р. йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

До виходу на заслужений відпочинок працював директором комбінату «Цілиненерго». Помер 4 липня 1980 р.

Гарматюк Ганна Павлівна

Народилася 1919 р. в с. Михайлівка Шаргородського району. В багатодітній сім'ї була четвертою дитиною.

Початкову освіту здобула в рідному селі. Була заміжня з Гарматюком Тодором, який під час Другої світової війни загинув. Овдовівши, повністю присвятила себе громадській праці. Очолювала ланку в колгоспі ім. Леніна.

В 1947 р. разом із трудівницями зібрала по 32,58 ц зерна пшениці з кожного гектара закріпленої площі. Указом Президії Верховної Ради СРСР їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Обиралась депутатом обласної ради.

Померла у 1993 р. [76, с. 156].

Герасько Степан Володимирович

Народився 1928 р. в с. Студеники Переяслав-Хмельницького району Київської області в селянській сім'ї. Трудову діяльність розпочав у 1943 р. механізатором місцевого колгоспу. З 1949 р. проходив службу в Радянській Армії. Після звільнення в запас працював машиністом екскаватора, бульдозера, автогрейдера в шляхових ремонтно-будівельних організаціях Міністерства будівництва та експлуатації автомобільних шляхів Української РСР.

Без відриву від виробництва закінчив Барський автодорожній технікум. Машиніст автогрейдера шляхово-експлуатаційної дільниці № 646.

Обирався депутатом Вінницької міської ради.

За заслуги перед Батьківщиною удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений орденами Леніна, «Знак Пошани», медалями.

Помер 24 вересня 1976 р.

Глущенко Галина Євдокимівна

Народилася 1930 р. в с. Кошаринці Бершадського району в селянській сім'ї. Українка.

Після нападу гітлерівської Німеччини на СРСР батько і старший брат пішли на фронт, із мамою залишилася на окупованій території. Оскільки школа була закрита, доводилося вчитися самотужки за підручниками сестри.

З фронту батько прийшов пораненим, а брат не повернувся.

Після закінчення школи вступила до Бершадського педагогічного училища, згодом – на філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Навчалася на відділенні логіки, психології, української мови та літератури.

Закінчивши вуз із відзнакою, отримала направлення в смт Кагарлик Київської області, де працювала вчителькою, вийшла заміж, народила сина. В 1959 р. сім'я переїхала до Києва. Тут працювала у сідмдесят сьомій середній школі: спершу вчителем української мови та літератури, потім завучем, а з 1968 р. – директором. Під її вмілим керівництвом школа перетворилася на еталон навчального процесу. Перемагала в конкурсах і однією з перших в Україні отримала почесне звання «Зразкова школа», яке підтверджувала щорічно.

Свого часу у ній побував відомий педагог Василь Сухомлинський, який високо оцінив роботу керівника та колективу.

Школа була відзначена Грамотою Верховної Ради, а Галині Євдокимівні у 1975 р. присвоєно звання заслуженого вчителя. Наступного року педагога-новатора відзначено орденом Леніна, а в 1982 р. їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. На рубежі століть, у 2000-у, отримала орден княгині Ольги III ступеня, а 1 жовтня 2009 р. Указом Президента України Галині Глущенко присвоєно звання «Заслужений учитель України».

З 2008 р. на заслуженому відпочинку.

Померла 14 квітня 2014 р.

Гнидюк Іван Софронович

Народився 1913 р. в с. Дорошівка Ямпільського району в бідняцькій селянській сім'ї. Українець.

Працював комбайнером Ямпільської МТС, колгоспу «Зоря комунізму» с. Буші. Трудився на славу.

Особливо вагомими трудові здобутки виявилися в 1951 р., коли комбайном «Сталінець-6» із зібраної площі за 25 робочих днів

намолотив 8045 ц збіжжя зернових і олійних культур. Наступного року відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР за досягнення високих показників на збиранні і обмолоті зернових і олійних культур удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот».

Помер 1977 р. [11].

Годованець Петро Аврамович

Народився в с. Тернівка колишнього Джулинського (тепер Бершадського) району в селянській сім'ї. Українець. У юності здобув професію механізатора. Працював трактористом, а згодом бригадиром тракторної бригади місцевого колгоспу ім. Молотова – однієї із кращих у районі. Був учасником Всесоюзної виставки досягнень народного господарства.

Активний учасник бойових дій Другої світової війни. Хоробро боронив свою Батьківщину від першого до останнього дня війни. Закінчив бойові походи: на заході – в Берліні, на сході – у далекій Маньчжурії. Його подвиги відзначені низкою ратних нагород.

Повернувшись із фронту, очолив тракторну бригаду ордена Леніна Тернівської машино-тракторної станції. Під його вмілим керівництвом вона теж стала передовою.

Особливо успішним видався 1947 рік. Бригада виробила по 1450 га на 15-сильний трактор, забезпечила врожай зернових – по 13,6 ц з гектара, цукрових буряків – по 170 ц при плані 140. Пшениці зібрали по 15,2, вівса – по 21 ц з гектара. Таку врожайність забезпечили, передусім, трактористи, адже вони виконали 92 проценти усіх польових робіт.

За трудове сумління Петру Аврамовичу Годованцю Указом Президії Верховної Ради СРСР у 1948 р. присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна та золотої медалі «Серп і Молот» [99, с. 501 – 502].

Голотюк Карпо Петрович

Народився 13 жовтня 1901 р. в с. Голубече Крижопільського району в родині селянина-бідняка. Трудову діяльність розпочав у 13-річному віці. В 1921 р. працював робітником на залізниці. В 1923 – 1925 рр. проходив службу в лавах Червоної армії. В 1926 р. призначений бригадиром рільничої бригади Голубецького буряко-радгоспу. В 1931 р. – обраний головою колгоспу «Радянський хлібороб» с. Голубечого, а в 1932 р. очолив правління колективного господарства «III вирішальний» цього ж села. З 1938 р. на партійній роботі. Працював завідувачем райземвідділу, інструктором райкому партії.

В роки Другої світової війни брав активну участь у боях із нацистськими загарбниками. Пройшов шлях від політрука до командира роти.

Після демобілізації з 1946 р. по 1959 р. знову очолив колгосп «III-й вирішальний», який під його керівництвом став передовим господарством. Із 1959 р. до виходу на пенсію в 1961 р. працював головою виконкому Голубецької сільської ради.

За ратні подвиги, вагомі здобутки у розвитку сільськогосподарського виробництва удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці (1958 р.), нагороджений трьома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора, двома орденами Червоної Зірки, медалями.

Помер 14 листопада 1978 р. [31].

Гонаженко Ольга Калістратівна

Народилася в с. Старий Дашів (тепер у складі смт Дашів) Іллінецького району. Знатна ланкова Казахстану.

Згадуючи сторінки своєї біографії, трудові здобутки, вона писала:

«...В 1935 р. я жила і працювала в колгоспі ім. Кірова с. Старий Дашів Дашівського району. Мріяла про те, щоб поле родило щедро...

До практичного здійснення задуму (допомогтися високого врожаю цукрових буряків) я була вже повністю теоретично і практич-

но підготовлена до початку Вітчизняної війни. Правління колгоспу закріпило за моєю ланкою два гектари землі. Ми добре провели зимові агрозаходи і сівбу цукрових буряків. Своє зобов'язання дати 600 ц цукрових буряків з кожного гектара ми вважали цілком реальним.

Але не судилося нашим планам стати дійсністю. Разом з своєю сім'єю я змушена була евакуюватися в Казахстан. Залишаючи Україну, я поклялася самовідданою працею на колгоспних полях Казахстану внести свій вклад у загальнонародну справу перемоги над ворогом.

Прибувши в Казахстан, я почала працювати на полях артїлі ім. 1 Травня Талди-Курганського району. Правління артїлі доручило мені ланку з десяти чоловік. За ними було закріплено 10 га землі...

Починаючи з 1942 р., ми кожного року збирали все вищий урожай...

В 1947 р. наша праця була оплачена небувало щедрим урожаєм. З ділянки 4,5 га ми одержали в середньому по 813 ц коренів з гектара, а на тригектарній ділянці зібрали по 846 ц. За цей високий урожай Указом Президії Верховної Ради Союзу РСР мені було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці» [10].

Гончарук Антон Миколайович

Народився 8 січня 1903 р. в с. Джурин Шаргородського району. З 1930 р. працював у Копайгороді в районному відділі міліції, з 1935 р. – голова колгоспу с. Лісове. У 1938 – 1941 рр. – голова Копайгородського колгоспу.

Під час окупації Копайгородського району перебував на підпільній роботі.

З 1945-го то 1959 р. очолював колгосп ім. Леніна с. Михайлівка Шаргородського району. В 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

В 1958 р. за значні успіхи в розвитку сільського господарства і досягнення високих показників виробництва та заготівлі зерна, цукрових буряків, м'яса, молока вдруге нагороджений орденом Леніна.

З 1959 р. працював директором Шаргородського маслозаводу. Помер 23 листопада 1990 р.

Гончарук Мотря Захарівна

Народилася 1922 р. в с. Мізяківські Хутори Вінницького району. Працювала ланковою місцевого колгоспу ім. Кірова.

За одержання високих урожаїв пшениці (по 37,8 центнера з гектара на площі 8 гектарів) Указом Президії Верховної Ради СРСР від 25 вересня 1948 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот».

Гордійчук Текля Омелянівна

Народилася 1904 р. в с. Івашківці Шаргородського району в бідній селянській сім'ї. Українка. Змогла закінчити лише два класи церковно-приходської школи. Дитячі роки згадувала як дорослі, оскільки із раннього дитинства пасла чужих корів, працювала в полі, поралася по господарству. Із 15-и років до самої старості трудилася в ланці місцевого колгоспу «Праця» (із 1956 р. – колгоспу ім. Івана Франка).

Із болем згадувала жакливі роки голодомору 1932 – 1933 рр., коли ледве змогла вижити, харчуючись лободою, жолудями, листям різних рослин.

Такими ж нелегкими та трагічними закарбувались у її пам'яті й роки війни. Тоді село помітно опустіло, майже залишилось без чоловіків, усі господарські турботи лягли на жіночі плечі. Доводилось власноруч орати коровами, волами, сіяти, косити, молотити – усе самим. Але, як і тисячі інших жінок, вистояла.

Із визволенням рідного краю від нацистських окупантів трудилась із особливим натхненням.

За високі врожаї зернових та технічних культур, одержані у перші післявоєнні роки, у 43-річному віці удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Разом із своїми подругами створила хор-ланку у складі 8-и Героїв Соціалістичної Праці, яка була учасником республікансько-

го та всесоюзного фестивалів, нагороджена Грамотою Президії Верховної Ради УРСР та золотою медаллю фестивалю у Москві.

Померла в 1975 р. [76, с. 103].

Гринишина Ганна Дмитрівна

Народилася 5 червня 1924 р. в с. Лука-Мелешківська Вінницького району в багатодітній родині (в сім'ї було четверо дітей).

У 13-річному віці стала колгоспницею – її мати захворіла, тому доводилось дівчині йти у поле і працювати за неньку в рільничій ланці. Спершу не дуже справлялась із покладеними на неї обов'язками, тому виконати норму допомагали жінки із ланки, але згодом усе налагодилось.

Під час Другої світової війни окупанти забрали Ганну разом із іншими односельчанами до Німеччини, де в нелюдських умовах відбувала каторгу на заводі. Двічі намагалася втекти, та безуспішно. Як покарання – була відправлена до концтабору «Лінштат», потім якийсь час працювала на фабриці у Західній Німеччині. Саме тут її звільнили з неволі американські війська. Через три місяці повернулася додому.

Перебуваючи на нацистській каторзі, зустріла своє кохання. До рідної домівки повернулася із майбутнім чоловіком, родом з під Кам'янця-Подільського. Одружилися. Народила троє дітей.

Не зважаючи на це, активно включилася до праці (матір у поле носила до неї дітей годувати). В 1947 р. Ганна обрана ланковою місцевого колгоспу «1 Травня». Спочатку вирощували буряки, потім – кок-сагиз.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці – за досягнення високого урожаю насіння кок-сагизу в 1951 році (по 167 кг з гектара на площі 2 га).

В наступні роки за трудові здобутки неодноразово нагороджувалась іншими державними відзнаками.

Вийшовши на заслужений відпочинок, мешкала в рідному селі, а згодом у Вінниці [51, с. 13].

Гуляренко Степан Никифорович

Народився 13 липня 1894 р. в містечку Гранові Гайсинського повіту Подільської губернії (нині село Гранів Гайсинського району) в селянській родині. У 1930-х рр. переїхав жити в Джамбульську область Казахської РСР. З 1936 р. працював головним агрономом у Меркенському районному управлінні сільського господарства (Казахська РСР). Задячуючи його невтомній діяльності та новаторству, колгоспи Меркенського району в 1947 р. перевиконали план врожаю сільськогосподарських культур на 44,2 відсотка. За ефективне застосування на практиці передових агрономічних методів Указом Президії Верховної Ради СРСР у 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці [115].

Гуменний Іван Микитович

Народився 1923 р. в с. Миролобівка Піщанського району. Українець. Ще підлітком привчився до праці. У 1939 р. закінчив курси трактористів при Дмитрашківській МТС. Працював за фактом.

Учасник Другої світової війни (05.1944 р. – 05.1945 р.). Рядовий 112-го окремого батальйону зв'язку 80-ї стрілецької дивізії. Ратними подвигами відзначився на угорській та сусідній австрійській землі. Нагороджений медалями «За відвагу», «За взяття Будапешта», «За взяття Відня», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр».

Демобілізувавшись, повернувся додому, працював бригадиром тракторної бригади місцевого колгоспу імені Карла Маркса. За трудове сумління, організаторські здібності, високі виробничі показники удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Крім ратних відзнак нагороджений також орденами Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани», трьома бронзовими медалями ВДНГ СРСР.

Заслужений працівник сільського господарства УРСР.

Помер 2 липня 1997 р. [85, с. 89].

Гурик Йосип Васильович

Народився 25 жовтня 1925 р. в с. Шарапанівка Крижопільського району в селянській сім'ї. Українець. Закінчивши семирічку, працював у місцевому колгоспі на різних підсобних роботах.

Коли гітлерівські окупанти ступили на нашу землю, разом і батьком Василем Йосиповичем та іншими колгоспниками погнав громадське стадо на Схід. Біля міста Олександрія погоничів наздогнали фашисти, відібрали кращу худобу для військових потреб. З рештою поголів'я селяни повернулися додому.

Потім довелося пережити лихий час окупації.

Після звільнення Шарапанівки від окупантів разом із батьком пішов на фронт. Став танкістом. Ніс довгождане визволення з нацистського рабства поневоленим народам Румунії, Чехії, Угорщини, Австрії. Воював також на Далекому Сході проти японських мілітаристів. Про його хоробрість та мужність красномовно свідчать бойові нагороди: ордени Вітчизняної війни II ступеня, Червоної Зірки, медалі «За бойові заслуги», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Після війни ще п'ять років служив в армії.

Звільнившись у запас, навчався у Верхівському сільськогосподарському технікумі, де здобув спеціальність механіка. Отримав направлення у Білопільську МТС Козятинського району. Потім працював у цьому ж районі зав. відділенням Самгородоцької МТС.

У 1959 р. очолив Махаринецький колгосп ім. Леніна, сповна проявивши свої чималі організаторські здібності. За високі досягнення в сільськогосподарському виробництві 8 квітня 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений також орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, Жовтневої революції, «Знак Пошани», медалями.

Помер 13 грудня 2013 р.

Дегтярьов Сергій Савватійович

Народився 1907 р. в м. Сарапул Удмурдської АРСР (Російська Федерація). Мордвин.

Вісімнадцятирічним юнаком очолив комітет сільських бідняків у с. Пантеліївці Свердловської області. Згодом працював тут

секретарем сільради, головою місцевого колгоспу. Перед війною деякий час працював у Новосибірському райкомі партії.

З початком гітлерівської агресії проти СРСР навчався на курсах батальйонних комісарів, але був відкликаний з армійських рядів та направлений на трудовий фронт. За проявлене сумління нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня.

З 1957-го по 1970 р. – директор садівничого радгоспу ім. 50-річчя Великого Жовтня с. Носківці Жмеринського району. Під його вмілим керівництвом у господарстві щороку збирали по 170 – 180 центнерів яблук та груш із кожного гектара саду (радгоспний сад розміщувався на 1276-и гектарах).

30 червня 1966 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці [19]. Помер 27 лютого 1990 р. Похований в Києві.

Деньдобра Антоніна Пилипівна

Народилася 11 листопада 1921 р. в с. Безводне Ямпільського району. Освіта початкова. У довоєнні роки працювала у ланці, а після війни – дояркою в місцевому колгоспі «Більшовик».

За видатні трудові здобутки 8 квітня 1981 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Не полишала громадських справ, навіть вийшовши на заслужений відпочинок.

Померла 8 квітня 2006 р.

Десяк Ольга Федорівна

Народилася 21 вересня 1940 р. в с. Тернівка Крижопільського району в сім'ї колгоспника. Після закінчення в 1954 р. семи класів місцевої школи пішла працювати в буряківничу ланку рідного колгоспу «Україна». У 1959 р. очолила її, а в 1962 р. – спеціалізовану ланку по вирощуванню зернової кукурудзи, зарекомендувавши себе здібним організатором та невтомною трудівницею. В 1974 р. домоглася рекордного врожаю качанистої, зібравши на кожному гектарі поля по 101,5 ц зерна кукурудзи. За досягнуті успіхи в 1966 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Крім того за трудове сумління нагороджена орденами Леніна, Жовтне-

вої Революції, Трудового Червоного Прапора, золотою, срібною, бронзовою медалями ВДНГ СРСР. Обиралася депутатом Вінницької обласної та Тернівської сільської рад, делегатом XXV з'їзду Компартії України [93].

Дзюба Павло Денисович

Народився 1 липня 1888 р. в с. Гордишівка Андрушівського району Житомирської області. Працював бригадиром Чорнорудського бурякорадгоспу (Ружинський район Житомирської області) Міністерства харчової промисловості СРСР. Звання Героя Соціалістичної Праці удостоєний 30 квітня 1948 р. за високий врожай жита в 1947 р.

З 1959 р. – бригадир Юзефо-Миколаївського радгоспу (цукрокомбінату) Козятинського району.

Помер 15 січня 1974 р.

Димінський Іван Йосипович

Народився 18 жовтня 1915 р. в с. Глинськ Калинівського району в селянській сім'ї, українець. До віроломної гітлерівської навали працював трактористом Іванівської машино-тракторної станції, головою Глинської сільради.

Під час Другої світової війни учасник підпільно-партизанського руху (04.1943 – 03.1944 рр.). Командир відділення диверсійної групи партизанського з'єднання ім. Леніна. Старший сержант.

По завершенню війни знову обраний головою Глинської сільради, потім – головою колгоспу «Більшовик». За видатні трудові досягнення 31 грудня 1965 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений двома орденами Леніна, орденами Вітчизняної війни II ст., Жовтневої Революції, медалями «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Обирався депутатом Верховної Ради СРСР.

Помер 21 листопада 1999 р. [82, с. 199].

Діброва Микита Якович

Народився 14 травня 1909 р. в с. Голубече Крижопільського району в селянській сім'ї. Українець. До віроломної гітлерівської навали працював колгоспником у місцевому колективному господарстві «Третій вирішальний».

Учасник бойових дій Другої світової війни. На захист Вітчизни став влітку 1941 р. Рядовий. Вже у перші місяці війни на ленинградській землі пролив кров, отримавши важке поранення. Після одужання знову повернувся на фронт.

За ратні подвиги нагороджений орденом Вітчизняної війни II ст., медалями «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Демобілізувавшись, приступив до мирної праці. Тривалий час успішно очолював колгосп ім. Карла Маркса с. Краснопілки Крижопільського району. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 лютого 1958 р. за особливі заслуги в розвитку сільського господарства і досягнення високих показників по виробництву зерна, цукрових буряків, м'яса, молока та інших продуктів сільського господарства і впровадження у виробництво досягнень науки й передового досвіду удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Крім золотої медалі «Серп і Молот» нагороджений двома орденами Леніна, орденами Жовтневої Революції, «Знак Пошани», медалями «За доблесну працю», «Ветеран праці», Грамотою Президії Верховної Ради УРСР.

Помер 1 лютого 2005 р. [83, с. 96].

Домбровський Гаврило Васильович

Народився 1903 р. в с. Дзигівка Ямпільського району в селянській родині. Українець.

Учасник бойових дій Другої світової війни (04.1944 – 05.1945 рр.). Командир відділення 933-го стрілецького полку. Сержант.

Ланковий місцевого колгоспу «Україна».

За успіхи, досягнуті в збільшенні виробництва і заготівель пшениці, жита, гречки, проса, кукурудзи та інших зернових і кор-

мових культур 23 червня 1966 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений орденами Леніна, Вітчизняної війни II ст., медаллю «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Помер 14 липня 1984 р.

Дяченко Іван Омелянович

Народився 27 липня 1923 р. в с. Сумівці Бершадського району у селянській сім'ї, українець. Після закінчення місцевої семирічної школи вступив до Верхівського сільськогосподарського технікуму. Навчання перебила війна, змушений був повернутись у рідне село, а з 1944 року І. О. Дяченко – у складі діючої армії, яка визволяла Угорщину, Румунію. Сержант. Нагороджений двома медалями «За відвагу», орденом Вітчизняної війни II ст. Інвалід війни.

У післявоєнний час працював агрономом у Бершадській МТС, головою колгоспу с. Кошаринець, секретарем парторганізації баланівського господарства. У лютому 1960 р. обраний головою правління колгоспу ім. Кірова с. Баланівки. На цій посаді пропрацював до 1984 року. Це були роки напруженої праці, трудових успіхів в усіх галузях сільського господарства, в соціальному розвитку села.

У 1978 році за високі виробничі показники, досягнення у соціальній сфері йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 27 лютого 2008 р. [52, с. 252]. Похований у с. Баланівка Бершадського району.

Заболотна Марфа Трохимівна

Народилася 1926 р. в с. Івашківці Шаргородського району в сім'ї бідняків. Закінчила лише два класи, оскільки, не маючи одягу та взуття, змушена була залишити навчання в місцевій школі та працювати з батьками. Особливо важкими видалися голодні 1932 – 1933 роки, коли замість борошна терли хрін та жолуді, як страву,

вживали різні бур'яни. Після такої їжі не то що було нелегко сапати, але й навіть тримати в руках сапу.

З чотирнадцяти років, ще підлітком, трудилася в ланці. Було дуже важко рівнятися на дорослих, але старалася не відставати.

Після війни, не зважаючи на юний вік, обрана ланковою. Під її керівництвом трудовий колектив добивався все нових успіхів у праці. У 1947 р. отримав чи не найвищий урожай зернових у районі. Тоді 21-річний Марфі Тимофіївній було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці та нагороджено орденом Леніна. Пізніше удостоєна ще й інших урядових нагород. Учасниця знаменитої хор-ланки у складі 8 жінок-героїнь.

Народила та виховала четверо дітей. Пережила смерть доньки Люби та чоловіка Григорія Амбросійовича.

Померла у 2000 р. [76, с. 104].

Заверуха Антоніна Іванівна

Народилася 16 лютого 1922 р. в с. Тростянець Тиврівського району. Після закінчення місцевої школи продовжила навчання у Вінниці.

Свою долю пов'язала із сільським господарством. Очолювала ланку в колгоспі «Сільський світанок» с. Тростянця. За високі показники у вирощуванні пшениці, жита, кукурудзи, цукрових буряків та виконання колгоспом обов'язкових поставок і натуроплати, підготовку до весняної сівби, 16 лютого 1948 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. На той час її ланка збрала по 30,3 центнера пшениці з кожного гектара закріпленої за нею площі.

На початку 1950-х рр. працювала ланковою також у колгоспі «Червоний промінь» тодішнього Вороновицького (тепер Вінницького) району. Обиралась головою артіль у селах Жабелівці, Олександрівці, Оленівці того ж району.

Повернувшись у своє рідне село, працювала ланковою, агрономом колгоспу «Шляхом Леніна».

Нагороджена орденами Леніна та Трудового Червоного Прапора, медаллю «За трудову доблесть».

Померла в 2006 р. Похована на Тиврівщині в с. Тростянці [1, с. 396].

Завойський Євгеній Костянтинович

Народився 1908 р. в м. Могилеві-Подільському в сім'ї військового лікаря. Його батько К. І. Завойський, повернувшись із російсько-японської війни, отримав призначення у полк, що був розквартирований у місті над Дністром. Мешкали тут Завойські декілька років.

Згодом, щоб дати дітям освіту, батьки Євгенія Костянтиновича вирішили перебраться у Казань. Тут Є. К. Завойський прожив значну частину свого життя. У 1932 р. одружився. У місцевому університеті здобув вищу освіту. Був залучений до розвитку оборонного потенціалу країни.

У 1947 р. переїхав до Москви. Працював у відомому Курчатовському інституті. Займався проблемами ядерної фізики. Зокрема, відкрив явище електронного парамагнітного резонансу. Багато його напрацювань лягли в основу створення ядерної зброї.

Академік, Герой Соціалістичної Праці, лауреат Ленінської та Державної премій.

Помер у 1976 р. [43].

Заворотня (Заболотна) Агафія Абрамівна

Народилася 1923 р. в с. Березівка Чернівецького району. Ланкова місцевого колгоспу ім. Будьонного. За вирощення високого врожаю озимої пшениці (понад 30 центнерів з гектара) Указом Президії Верховної Ради СРСР 16 лютого 1948 р. їй присвоєно почесне звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот» [70].

Загоруйко Анатолій Григорович

Народився 25 квітня 1936 р. в с. Дяківка Джулинського (тепер Бершадського) району в сім'ї колгоспників. У 1955 р. закінчив Тернівську середню школу. Після її закінчення в 1961 р. вступив до Уманського сільськогосподарського інституту. Працював економістом у господарстві с. Вікнино (нині Гайворонський район Кі-

ровоградської області), головним агрономом у с. Серебрії Бершадського району.

4 січня 1967 р. обраний головою правління колгоспу «Маяк» с. Велика Кириївка цього ж району. У 1975 р. за високі показники у галузях рослинництва та тваринництва удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, медалями. Був учасником ВДНГ СРСР і УРСР [52, с. 252].

Задворний Павло Гаврилович

Народився 16 листопада 1916 р. в с. Телепеньки Вінницького району в сім'ї селянина-бідняка. Трудову діяльність розпочав у 1933 р. З 1937 по 1945 р. служив у Червоній армії. У період Другої світової війни брав участь у боях проти німецько-фашистських загартників. За ратну доблесть нагороджений двома орденами Червоної Зірки.

Демобілізувавшись, із 1945 по 1950 р. працював головою колгоспу та головою сільради в рідному селі, а в 1951 – 1955 рр. – головою колгоспу ім. Чкалова с. Некрасово Вінницького району.

В 1955 р. обраний головою колгоспу «Зоря» с. Гавришівки Вінницького району. На цьому посту особливо яскраво проявилися його організаторські та господарські здібності. Очолювана ним артіль стала одним із передових господарств із високою культурою землеробства, розвинутим тваринництвом та іншими галузями виробництва, за що удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений двома орденами Леніна, медалями.

Обирався депутатом Вінницької обласної Ради депутатів трудящих.

Помер 14 травня 1967 р. [18; 63].

Задніпрянець Мотря Макарівна

Народилася 9 березня 1907 р. в с. Міз'яківські Хутори Вінницького району в бідній селянській сім'ї. В 1930 р. вступила до колгоспу ім. Кірова, в 1935 р. стала ланковою.

Очолювана нею ланка славилась високими врожайми сільськогосподарських культур.

Відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 29 березня 1947 р. за одержання високих урожаїв пшениці (по 32,2 центнера з гектара на площі 9,07 гектара) при виконанні колгоспом обов'язкових поставок і натуроплати за роботу МТС в 1947 році і забезпеченості насінням зернових культур для весняної сівби 1948 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 25 вересня 1948 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот».

Померла 26 листопада 1971 р. [27].

Зальцман Ісаак Мойсейович

Народився 9 грудня 1905 р. в Томашполі у сім'ї портного. Єврей. З 1923 року – робітник Томашпільської цукроварні, в 1925 – 1926 рр. – на комсомольській роботі (секретар Тростянецького, Брацлавського райкомів, керуючий справами Тульчинського округкому комсомолу). У наступні роки закінчив Одеський політехнічний інститут. Направлений у Ленінград на Кіровський завод, де спершу працював майстром, а потім очолив оборонне підприємство, яке під час Другої світової війни було евакуйоване на Урал.

Став особливою постаттю на трудовому фронті тилу. Це його неофіційно називали «танковим королем» країни. За високі організаторські здібності у забезпеченні зростаючого виробництва танків талановитого спеціаліста і керівника в липні 1942 р. було призначено наркомом танкової промисловості СРСР, а також удостоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Кавалер трьох орденів Леніна, двох орденів Трудового Червоного Прапора, орденів Суворова, Кутузова, Вітчизняної війни I ст., Червоної Зірки.

Генерал-майор.

Помер 1989 р. [6, с. 310 – 314].

Захаревич (Ковальчук) Феодосія Федорівна

Народилася 2 червня 1923 р. в с. Сосонка Вінницького району в багатодітній сім'ї. Росла кмітливою, працювитою і жвавою дівчинкою. Була привчена до всякої домашньої роботи, з якою і справлялась, бо мала велике бажання працювати. Після закінчення

чотирьох класів Сосонської семирічної школи, пішла на роботу в городню бригаду, де відразу і очолила ланку.

Працювала, не шкодуючи сил, спочатку в городній бригаді, а потім у полі. Виконувала різну роботу: і сіяла, і жала, і косила, і віяла. Ланковою пропрацювала шістнадцять років. Схід і захід сонця зустрічала в полі.

В 1952 р. за вирощення високого врожаю кок-сагізу удостоїлась звання Героя Соціалістичної Праці.

Так і пройшло її життя на колгоспних нивах. Після виходу на пенсію, працювала чотири роки на колгоспній кухні кухарем. Зростила двох дочок.

Все життя прожила в с. Сосонці [92, с. 25].

Захарчук Катерина Назарівна

Народилася 21 серпня 1918 р. в с. Слобода-Підлісівська Ямпільського району в селянській сім'ї. Чотирнадцятирічною дівчиною почала працювати в місцевому колгоспі ім. Котовського, а через два роки її, кмітливу і розсудливу, беручку до роботи, подруги обрали ланковою по вирощуванню цукрових буряків, тютюну, інших сільськогосподарських культур.

На своїх плечах жінка разом із односельцями винесла тягар Другої світової війни та окупації.

Після звільнення села від ворогів – знову на спільній колгоспній землі. Сповна віддавалась землеробській справі. У 1957 р. її ланка виростила по 605 центнерів солодких коренів із кожного гектара бурякового лану. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 лютого 1958 р. за особливі заслуги в розвитку сільського господарства і досягнення високих виробничих показників, впровадження у виробництво досягнень науки й передового досвіду їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна та золотої медалі «Серп і Молот».

Трудовий успіх повторила і в наступному 1959 р., одержавши по 592 ц. солодких коренів із кожного гектара закріпленої площі.

У 1966 р. нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора.

В 1957 – 1964 рр. – депутат Верховної Ради СРСР.

Померла 1999 р. [113].

Зварич Наталя Володимирівна

Народилася в 1925 р. в с. Івашківці Шаргородського району в селянській родині. Українка.

Трудовий шлях розпочала у 13-річному віці. Рано залишилася без батька, як могла, допомагала матері. Стала працювати тоді нянею у дитячому садку. Сама ще дитина, доглядала дев'ятеро дітей, які ще не вміли й ходити.

Згодом перейшла на роботу в ланку, де трудилася до самої старості, не знаючи ні відпусток по вагітності, ні перерв по догляду за власними дітьми. У 16 років обрана на колгоспних зборах ланковою.

У 22-річному віці стала Героєм Соціалістичної Праці, виростивши в 1947 р. на кожному гектарі закріпленої за ланкою площі по 386 ц цукрових буряків і по 30,4 ц жита.

Народила і виховала семеро дітей.

Брала активну участь у громадському житті. Зокрема, була делегатом III-го Всесоюзного з'їзду колгоспників, що проходив у Москві 25 – 27 жовтня 1969 р., членом знаменитої хор-ланки, співочий колектив якої удостоювався високих відзнак не лише на місцевому, але й на обласному та республіканському рівнях, часто відвідувала школу, оскільки діти завжди уважно слухали її цікаві розповіді.

Померла в 2005 р. [76, с. 104].

Зверєв Микола Пилипович

Народився 16 грудня 1928 р. Освіта середня спеціальна. Бригадир монтажників управління «Стальмонтаж» спецтресту № 93 Міністерства будівництва Узбецької РСР, Ташкентська область. 12 січня 1963 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Пенсіонер.

Мешканець м. Вінниці.

Іваніцький Федір Григорович

Народився 1896 р. в селищі Роток колишнього Васильківського повіту на Київщині в бідній робітничій сім'ї. Закінчив Вінницьке профтехучилище, де здобув фах слюсаря-апаратника і був направлений на Могилів-Подільський машинобудівний завод.

Учасник бойових дій Другої світової війни.

Повернувшись із фронту, призначений керівником Шаргородської машино-тракторної станції, а в 1946 р. – очолив колгосп «Праця» с. Івашківців Шаргородського району. В 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 1957 р. [76, с. 102 – 103].

Іванова Яніна Григорівна

Народилася 17 березня 1930 р. в с. Красне Козятинського району. З 1944 р. – робітниця радгоспу Юзефо-Миколаївського цукрокомбінату, з 1948 р. – телятниця, з 1968 р. – бригадир молочно-товарної ферми відділку «Красне», яка впродовж багатьох років досягала високих виробничих показників. За новаторський підхід у сільськогосподарському виробництві, трудове сумління в 1966 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Заслужений працівник сільського господарства УРСР.

Член КПРС із 1969 р. Обиралась депутатом Верховної Ради УРСР 7 – 9 скликань.

Вийшовши на пенсію, мешкає в м. Козятині [104].

Ігнатов Олександр Дмитрович

Народився 15 жовтня 1928 р. в Ленінграді. Коли йому виповнилося 14 років, стояв у блокадному місті біля верстата в одному з цехів відомого Кіровського заводу, набуваючи навички робітничої професії.

Після війни на заклик партії і держави разом із ровесниками робітниками-кіровцями поїхав у Казахстан освоювати цілині землі. Успішно здобув фах тракториста. Орав, сів, збирав врожаї. Тут знайшов особисте щастя – познайомився із чарівною дівчиною-по-

долянкою, уродженкою Наддністрянщини. Одружився. Згодом молоде подружжя переїхало на батьківщину судженої – у с. Слободу-Підлісівську (с. Придністрянське) Ямпільського району. Відтоді Україна стала для нього рідною.

Очолив механізовану ланку місцевого колгоспу ім. Котовського, поповнив ряди місцевих буряководів-п'ятисотенників. Особливо успішним для механізатора видався 1970 рік. Тоді на кожному із 58-и гектарів поля виростив по 535 ц цукристих. За трудове сумління в 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Високими трудовими здобутками радував і в наступні роки. Помер 28 квітня 2001 р. [24].

Ілик Горпина Максимівна

Народилася 4 липня 1922 р. в с. Стадниця Вінницького району в сім'ї селянина-бідняка. Після закінчення семирічної школи спершу працювала на різних роботах, потім дояркою в місцевому колгоспі ім. Молотова (пізніше – «Україна»), брала активну участь у громадському житті.

Під час нацистської окупації Вінниччини допомагала партизанам, а з визволенням області від гітлерівських загарбників – у 1944 р. добровольцем поповнила ряди Червоної армії, внісши свій внесок у перемогу над ворогом.

У рідне село повернулася в червні 1945 р. Знову стала працювати дояркою. У 1952 р. домоглася рекордного на той час показника – надоїла на корову по 5308 кг молока.

26 лютого 1958 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці [97].

Їжаківський Станіслав Якович

Народився в с. Хрінівці (нині у складі смт Чернівці Вінницької області). Бригадир місцевого колгоспу ім. Горького. У 1947 р. очолювана ним бригада виростила по 26 ц зернових з гектара на 72-гектарній площі, в тому числі по 34,6 ц пшениці (на 20 гектарах), 35 ц кукурудзи (на 10 гектарах), 180 ц буряків (на 20-гектарній площі). За одержання високих урожаїв пшениці, жита, кукурудзи і цукрових буряків при виконанні колгоспом обов'язко-

вих поставок і натуроплати за роботу МТС в 1947 р. та забезпеченості насінням зернових культур для весняної сівби 1948 року Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 лютого 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці [69; 70].

Кавун Василь Михайлович

Народився 14 серпня 1928 р. в с. Кобринове Тальнівського району Черкаської області. У 1953 р. закінчив Уманський сільсько-господарський інститут. Працював агрономом колгоспу ім. Куйбишева в с. Веселівка Джулинського (тепер у межах Теплицького) району.

У березні 1958 р. обраний головою колгоспу с. Шляхової Бершадського району. На цій посаді працював до 1970 р.

У 1970 – 1978 рр. – голова виконкому Вінницької обласної Ради народних депутатів, у 1978 – 1990 рр. – перший секретар Житомирського обкому Компартії України. Був членом ЦК КПРС і ЦК Компартії України, неодноразово обирався депутатом Верховної Ради СРСР, членом її Президії, депутатом Верховної Ради Української РСР. У 1993 р. був знову обраний головою шляхівського господарства. Протягом 1994 – 1998 рр. був народним депутатом України.

Звання Героя Соціалістичної Праці В. М. Кавуну присвоєно у 1962 р. за високі досягнення у вирощуванні сільськогосподарських культур і успіхи в розвитку тваринництва.

У 1967 р. колгосп ім. XXII з'їзду КПРС с. Шляхової представляв сільське господарство колишнього СРСР на всесвітній виставці «Експо-67» у Монреалі. Того ж року господарство відзначене орденом Леніна.

Помер 8 серпня 2009 р. [52, с. 252 – 253].

Калинник Михайло Іванович

Народився 26 квітня 1929 р. в с. Романки (тепер Українське) Барського району. Тут закінчив початкову школу, після чого навчався в Копайгородській середній. Після закінчення курсів трактористів при Копайгородській МТС працював трактористом у кол-

госпі. З 1948 р. навчався на курсах комбайнерів у Зозівській школі механізаторів. Після закінчення строкової армійської служби працював комбайнером у рідному селі. В 1953 р. закінчив Гушинецьке училище механізації сільського господарства, де здобув фах механіка-комбайнера.

У 1961 р. Михайло Іванович переходить на роботу в колгосп ім. Держинського с. Карішкова Барського району, де пропрацював майже чверть століття, поки не вийшов на пенсію за станом здоров'я. З цим господарством у нього пов'язані найбільш пам'ятні віхи трудового і життєвого шляху.

За вагомі трудові здобутки Указом Президії Верховної Ради СРСР 8 квітня 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Не зважаючи на заслужену славу, завжди залишався скромним, чуйним, готовим допомогти людям.

Помер 27 травня 2005 р. [88].

Кальницький Іван Сергійович

Народився 23 червня 1923 р. в с. Гранів Гайсинського району, українець. 18-річним юнаком пішов захищати Батьківщину від німецько-фашистських загарбників. Згодом учасник підпільно-партизанського руху (12.1942 – 01.1944 рр.). Боровся з нацистськими окупантами на території рідної Вінниччини, спершу очоливши підпільну організацію у рідному селі, а потім – у складі загону ім. В. І. Леніна 2-ї партизанської бригади ім. Й. В. Сталіна (рядовий, політрук взводу, політрук роти). За ратні подвиги нагороджений орденом Вітчизняної війни 2 ступеня.

У березні 1944 р., одразу після звільнення Вінниччини від нацистських загарбників, очолював у с. Гранів місцеве колективне господарство ім. Кірова. У березні 1946 р. одноголосно був обраний головою колгоспу «III-й Інтернаціонал» (ім. XXII з'їзду КПРС) с. Петрашівки Тульчинського району, близько тридцяти років (до 1999 р.) працював на цій посаді. Як знаний організатор колгоспного виробництва, в 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці, а в 1983 р. – заслуженого працівника сільського господарства Української РСР.

Нагороджений також орденами Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, Богдана Хмельницького III ст., медаллю «За трудову доблесть», почесною відзнакою президента України (1995 р.).

Обирався депутатом Верховної Ради УРСР.

Помер 27 вересня 2006 р. Похований в с. Петрашівці Тульчинського району [44].

Каракой Тихін Кирилович

Народився 17 серпня 1923 р. в с. Білоусівка Тульчинського району в селянській сім'ї. Українець.

Учасник бойових дій Другої світової війни (04.1944 – 05.1945 рр.). Рядовий. За проявлену мужність у битві з нацистськими окупантами нагороджений орденом Вітчизняної війни II ст., медалями «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Повернувшись додому, з 1948 р. понад двадцять п'ять років працював у селі Богданівка завідувачем фельдшерсько-акушерським пунктом. За трудове сумління 4 лютого 1969 р. удостоєний золотої медалі «Серп і Молот», ордена Леніна.

З 1974 р. працював у Тульчинській санепідстанції [86, с. 418].

Помер 20 лютого 2015 р. (м. Кишинів).

Карбовський Семен Романович

Народився 26 травня 1913 р. в с. Метанівка Теплицького району в селянській сім'ї. Закінчивши семирічку, в 1930 р. вступив до Ольгопільського сільськогосподарського технікуму. Працював на виробництві, служив в армії. Звільнившись у запас, трудився агрономом Уманського райземвідділу, в 1939 р. – агрономом Верхняцького цукрокомбінату, заочно навчаючись (з 1937 р.) в Уманському сільськогосподарському інституті.

Коли на країну напав ворог, добровольцем пішов на фронт. Захищав Кавказ, визволяв Харків.

Після закінчення війни обійняв посаду агронома Верхняцького елітно-насінницького радгоспу в Христинівському районі

Черкаської області. Очолював також партійну організацію радгоспу.

В 1952 р. призначений на посаду директора радгоспу, де проявив свої кращі організаторські якості. Під його керівництвом господарство щороку мало майже мільйонні прибутки, було нагороджене Ленінською ювілейною медаллю, Почесними грамотами ЦК КПРС, Президії Верховної Ради СРСР, Ради Міністрів СРСР та ВЦРПС. Сам Семен Романович став переможцем Всесоюзного огляду підвищення культури землеробства, його прізвище було занесене до обласної Книги пошани.

Не тримав у секреті свої досягнення й видав книги «Агротехніка високих і сталих урожаїв насіння цукрових буряків» (1976) та «Силу землі дає хлібороб» (1981).

За високі організаторські здібності та трудове сумління удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці (1971 р.), а також заслуженого агронома Української РСР, нагороджений трьома орденами Леніна, трьома орденами Трудового Червоного Прапора, п'ятьма медалями.

Помер 1991 р.

Кардаш Надія Мартіянівна

Народилася 1936 р. в с. Бабинці Погребищенського району. Після школи поступила в Сквирський сільськогосподарський технікум. Працювала агрономом на Київщині. Згодом переїхала в рідне село. У 1959 р. очолила рільничу бригаду в місцевому колгоспі ім. Леніна. У 1977 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджена орденом Леніна, медалями. Обиралась членом бюро Вінницького обкому та Погребищенського райкому Компартії України, депутатом сільської ради. Померла **0000 р.**

Карман Катерина Петрівна

Народилася 9 березня 1922 р. в с. Шляхова Бершадського району в селянській сім'ї. Навчалася у місцевій школі, але через нестатки не змогла закінчити її, здобула тільки початкову освіту. З юних літ трудилася в колгоспі. До війни була членом буряківничої

ланки. Під час гітлерівської окупації разом з іншими дівчатами насильно вивезена окупантами до Німеччини на нацистську каторгу.

Після війни повернулася в рідне село, де більшу частину свого трудового життя працювала дояркою. Щороку домагалася високих показників (надоювала по 5 – 6 тисяч літрів молока від корови).

22 березня 1966 році за високі трудові успіхи удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджена також орденами Трудового Червоного Прапора, Жовтневої Революції, медалями.

З 1977 р. на заслуженому відпочинку. Мешканка с. Тернівки Бершадського району. В 2012 р. урочисто відзначила свій 90-річний життєвий ювілей [52, с. 253].

Касько Марія Степанівна

Народилася 28 серпня 1927 р. в с. Попелюхи Мурованокуріловецького району в селянській сім'ї. З ранніх років привчилася до праці.

Після Другої світової війни працювала дояркою місцевого колгоспу «Зоря комунізму». За видатні трудові досягнення 8 квітня 1971 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Радувала високими надоями й в наступні роки, зокрема, в 1975 р. надоїла від кожної корови по 6000 кг молока.

Померла 2002 р.

Качур Василь Захарович

Народився 16 серпня 1918 року в с. Стрижавка Вінницького району. Трудову діяльність розпочав колгоспником місцевого господарства. Працював також шофером кар'єроуправління, завклубом, агентом із заготівлі сільгосппродуктів.

У роки Другої світової війни перебував на підпільній роботі, очолював відділення партизанського загону ім. Суворова з'єднання ім. Леніна.

З 1944 р. – на комсомольській та партійній роботі: перший секретар Вінницького райкому, завідуючий відділом сільської молоді Вінницького обкому ЛКСМУ.

В 1948 р. обраний секретарем Плисківського райкому Компартії України. Після закінчення в 1951 р. Одеської партшколи працював у Вінницькій області – другим секретарем Шпиківського райкому партії, головою виконкому Джулинської районної Ради депутатів трудящих, першим секретарем Джулинського РК КП України.

В 1959 р. обраний першим секретарем Бершадського райкому Компартії України. На цій посаді працював до 1970 р.

Із 1970 р. – перший заступник голови Рівненського облвиконкому, а з 1972-го до 1978 р. – директор Вінницького насінневого заводу. Обирався депутатом Верховної Ради УРСР.

Звання Героя Соціалістичної Праці присвоєно в 1965 році за організацію трудящих Бершадського району на боротьбу за високі врожаї цукрових буряків.

Нагороджений також двома орденами Леніна, двома – Вітчизняної війни II ст., орденом Трудового Червоного Прапора, медалями.

Помер 31 жовтня 1986 р. [42; 52, с.253]. Похований у Вінниці.

Киналь Надія Лаврентіївна

Народилася 1929 р. в с. Ступник Хмільницького району.

Ланкова місцевого колгоспу «Комунар». Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю насіння кок-сагізу (по 141,7 кг з гектара на площі 4,4 га) їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна та золотої медалі «Серп і Молот».

Померла 25 жовтня 1996 р. [100].

Климбовський Олександр Андрійович

Народився 14 березня 1927 р. в с. Кошаринці Бершадського району. Навчався в школі, після війни – в Уманському сільськогосподарському інституті, по закінченні якого був направлений в Атяшевський район Мордовської АРСР (Російська Федерація). Спочатку працював агрономом, потім директором МТС, агрономом райземвідділу.

Згодом йому запропонували стати головою мордовського колгоспу імені Максима Горького. Господарство було запущене, але зумів українець із Вінниччини знайти спільну мову з трудівниками, завоювати авторитет.

Зросли врожаї, підвищилась продуктивність тваринництва, господарство стало передовим за всіма показниками, і уродженцю Вінниччини 23 лютого 1966 р. було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці [52, с.254].

Ковальчук Ганна Василівна

Народилася 5 жовтня 1922 р. в с. Ступник Хмільницького району в бідній селянській родині. Українка. Освіта неповна середня.

З 1934 р. працювала в рідному селі в колгоспі «Комунар». У 1945 р. обрана ланковою рільничої бригади. В 1952 р. за одержання високого врожаю насіння кок-сагізу (140,7 кг з гектара на площі 4,4 га) удостоєна високого звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджена також орденом Леніна, медалями.

Померла 29 лютого 2008 р. [100, с. 88].

Козир Павло Пантелейович

Народився 14 грудня 1913 р. в с. Жовте П'ятихатського району Дніпропетровської області. До віроломного нападу нацистської Німеччини на Радянський Союз працював заступником редактора районної, а згодом – республіканської молодіжної газети, завідувачем відділу ЦК ЛКСМ Туркменії, першим секретарем Ашхабадського обкому комсомолу. В роки війни перебував у лавах Червоної армії на політичній роботі.

З 1945 року життя Павла Пантелеймоновича тісно пов'язане з Вінниччиною. Тут він працював другим секретарем Крижопільського райкому партії, першим секретарем Ситковецького райкому та Могилів-Подільського міськкому КП України. З 1950 по 1952 рік навчався на Ленінських курсах і заочно у Вищій партійній школі при ЦК КПРС. Після закінчення цих навчальних закладів працював редактором обласної газети «Вінницька правда». У 1954

– 1955 рр. – секретар, другий секретар Вінницького обкому Компартії України. З 1955-го упродовж 15 років – перший секретар обкому Компартії України.

В останній період життя, до виходу на пенсію, П. П. Козир – перший секретар Одеського обкому партії. Обирався депутатом Верховної Ради СРСР, обласної ради, кандидатом у члени ЦК КПРС, членом ЦК Компартії України. Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора і медалями. Йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 4 серпня 1999 р. [49].

Козяр Ганна Степанівна

Народилася 1907 р. в с. Михайлівка Шаргородського району в бідній селянській сім'ї. З юних літ звикла до праці. До цього спонукали важке дитинство, голодні роки, хронічна бідність, боротьба за виживання.

В 1926 р. зустріла свого коханого Пилипа, побралися. Молода сім'я мала свою землю, господарство. Коли почали створювати колективні господарства, вона однією із перших вступила до колгоспу. Відвела тоді на створювану ферму корову, коні, воли, передала весь реманент. Удома залишили лише маленьку теличку, яка згодом, уже коровою, рятувала їх у 1932 – 1933 рр. від голодної смерті.

До початку Другої світової війни в сім'ї Козярів було шестеро дітей. Жили в старенькій хаті, що хилилася на всі боки. Тому навесні 1941 р., заваливши її, почали будувати нову.

Аж тут зухвала гітлерівська агресія... Пилипа Козяра мобілізували на фронт, а Ганна залишилась із дітьми під відкритим небом. Та не зламалась. Зуміла і хату звести, і дітей підняти. Сама не розуміла де брались сили, щоб вижити...

Чорні дні окупації відійшли в минуле, та жити легше не стало. Потрібно було піднімати неорані землі. Але чим? Не були техніки, коней, волів. Ганна однією із перших у селі запрягла свою корову – єдину годувальницю – і почала орати нею колгоспне поле.

Оскільки була ланковою, мобілізувала до нелегкої праці, членів колективу, інших односельчан. Люди працювали від ран-

нього ранку до пізньої ночі, ніхто не скаржився, усі розуміли, що потрібно сіяти, збирати врожаї, відбудовувати понівечене війною господарство. Неодноразово відвозила своєю корівкою на тік зібране в полі збіжжя...

Особливо високим виявився врожай в 1947 р. Пшеничний лан, який доглядала її ланка, видав по 31,6 ц з гектара. За результатами року Г. С. Козяр було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Додалось і сімейних турбот. У післявоєнний час у сім'ї народилося ще троє дітей.

Та скрізь встигала: і в полі, і вдома...

Прожила Ганна Степанівна 92 роки. Її серце зупинилося 19 липня 2001 р. [76, с. 157; 34].

Кокарека Наталія Логвинівна

Ланкова колгоспу «1 Травня» с. Лука-Мелешківська Вінницького району. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю насіння кок-сагізу (по 230 кг з гектара на площі 2 га) їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна та золотої медалі «Серп і Молот».

Комасюк Ніна Оникіївна

Народилася 8 січня 1925 р. в с. Ганнопіль Тульчинського району. Освіта початкова. Ланкова буряківничої ланки місцевого колгоспу ім. 8 Березня. П'ятисотениця. 31 грудня 1965 р. за визначні трудові здобутки удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Трудилась у ланці до виходу на пенсію.

Померла 2003 р.

Кондель Олексій Єрмолайович

Народився 17 березня 1907 р. в м. Дніпропетровську. В 1921 році сім'я переїхала в с. Лисогірку Хмільницького району, а через чотири роки – в с. Сальницю. Працював на різних роботах. У 1929

– 1930 рр. служив у Червоній армії. Звільнившись у запас, працював головою кооперативу в м. Тараща Київської області. З 1931 по 1939 роки завідував поштою у с. Сальниця. 1939 р. обраний головою Сальницької сільської Ради.

В 1941 р. добровільно пішов в армію, де служив до грудня 1945 р. Був розвідником, артилеристом, кулеметником. Воював на Південно-Західному, Північно-Західному, Центральному, 2-у Білоруському, 1-у Білоруському фронтах. Брав участь у штурмі Берліна.

Після війни працював завторгом Уланівської райспоживспілки, з 1948 р. – головою правління колгоспу «Червоний партизан» с. Сальниці. За багаторічну сумлінну працю Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер в 1983 р. у Вінниці [100, с. 88].

Консовський Михайло Владиславович

Народився 15 вересня 1911 р. в с. Малинки Погребищенського району в робітничій сім'ї. Трудову діяльність розпочав у 1927 році слюсарем шахти на Луганщині.

Пройшов дорогами війни з 1941 по 1945 рік.

У жовтні 1945 року призначений на посаду директора радгоспу імені Комінтерну селища Комінтерн Чорнобаївського району Черкаської області. Керував господарством впродовж майже сорока років. Багато доклав зусиль, щоб відбудувати його. І не дарма. Радгосп з року в рік піднімався, міцнів: з'являлася нова техніка, ставало більше худоби, виростали нові господарські та житлові будівлі, зростала культура землеробства. У 60-х роках по виробництву продуктів рослинництва і тваринництва державне господарство вийшло на одне з перших місць на Черкащині. У 80-х роках на 100 гектарів сільськогосподарських угідь у ньому виробляли по 340 центнерів м'яса, 1250 центнерів молока. Воно було справжньою академією передового досвіду.

31 грудня 1965 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. В 1963, 1967, 1971 роках обирався депутатом Верховної Ради УРСР VI – VIII скликань, а також неодноразово депутатом обласної, районної та сільської рад.

Очолюючи господарство, постійно проявляв творчу ініціативу, широко впроваджував передовий досвід і нові технології. Був добрим радником, допомагав людям у вирішенні проблем, залишив про себе добру згадку в їхніх серцях.

Помер 21 березня 2000 р.

Корсун Ніна Олексіївна

Народилася в с. Писарівка Вінницького району. Коли їй не виповнилося ще й дев'яти літ, мати Ганна Семенівна почала брати дівча з собою в поле, привчаючи до праці (дівчинка допомагала матусі проривати колгоспні буряки).

Потім довелося пережити лихоліття війни, жахи гітлерівської окупації. Особливо критичним стало становище коли окупанти почали масово забирати хлопців і дівчат на каторжні роботи в Німеччину. Як могла, переховувалася. І все ж кілька разів потрапляла в облави. Проте кожного разу вдавалося втекти.

Незадовго до визволення краю від нацистських загарбників її підступно схопили вороги і на два місяці запроторили в тюрму. Звідти повезли до Німеччини. Але й цього разу доля зглянулася над нею. За станцією Гнівань хлопці-невільники вирізали у вагоні отвір. Разом із іншими вистрибнула на ходу поїзда із вагона.

Проте відбігти від залізниці не змогла – сильно розбила голову. Її підібрав на насипу перехожий залізничник. Так потрапила до Жмеринської лікарні, де й застало довгождане визволення наступуючими радянськими військами...

Після війни працювала ланковою. Особливого трудового успіху домоглася в 1947 р., коли з кожного гектара поля збрала по 31 центнеру пшениці, за що 16 лютого 1948 р. була удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

До 1973 р. очолювала рільничу бригаду писарівського колгоспу ім. 1 Травня. Потім до виходу на заслужений відпочинок працювала головою виконкому Писарівської сільради, завідувачкою дитячими яслами [68].

Костіков Андрій Григорович

Народився 29 жовтня 1899 р. в Козятині, але проживав у місті залізничників недовго. Родина з маленьким хлопчиком переїхала на Смоленщину до Росії. Там він юнаком закінчив сільську школу і в 1911 р. став учнем слюсаря однієї з Московських технічних контор. Здобувши спеціальність, працював на відомому тоді Сущевському заводі, на підприємствах Петрограда. Звідти відправився у рідну Україну. В Києві молодому робітнику довелося взяти участь у складі однієї з революційних бойових дружин 58-го Київського стрілецького полку в боротьбі з білополяками. Під час цих дій потрапив у полон, а після втечі в квітні 1921 р. вирішив назавжди поєднати свою долю з армією. Щоб стати кадровим офіцером, вступив до Київської військової школи зв'язку, а пізніше – до військово-повітряної академії ім. Жуковського.

У 1933 р. направлений в розпорядження наркомату боєприпасів, де був призначений в науково-дослідний інститут № 3, спочатку інженером, пізніше – головним конструктором.

У 1941 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці, наступного року – Державної премії. В 1943 р. став членом-кореспондентом Академії наук СРСР.

Ще навчаючись у військово-повітряній академії ім. Жуковського, захопився реактивною технікою і став одним із організаторів групи по вивченню реактивного руху. Дещо пізніше, коли маршал Тухачевський заснував перший у світі реактивний інститут, у ньому й став працювати Андрій Григорович. Очоловав цей інститут І. Т. Клеймонов, заступником у нього був С. П. Корольов. Костікову доручили посаду начальника відділу рідинних двигунів.

То був складний і трагічний час. Новий заступник начальника науково-дослідного інституту Лангемак, який змінив на цьому посту Корольова, наказом народного комісара оборонної промисловості від 27 березня 1937 р. за лабораторну розробку «Теоретичне обґрунтування і створення реактивних снарядів та бронебійних бомб» був премійований. Але не пройшло й року, як Лангемак і директор інституту Клеймонов були засуджені, як вороги народу і обірвалось їхнє чесне життя.

Науково-дослідний інститут очолив Слонімер. Костікову доручили виконувати обов'язки головного інженера. Андрій Григо-

рович відчув, що на нього падає тінь підозри товаришів у причетності його до репресій співробітників інституту. На ту пору також були арештовані Корольов та Грушко. Пройде ще чимало часу, коли в 1989 р. прокуратурою буде доведено, що ніяка вина за нашим земляком не числиться.

Він наполегливо працював на посаді головного інженера. В лютому 1938 р. науково-дослідний інститут отримав від головного артилерійського управління завдання створити індивідуальні пускові установки для стрільби реактивними снарядами. В серпні цього ж року талановитий інженер Гвай запропонував проект мобільної багатозалпової установки для стрільби реактивними снарядами. До того ж розробив тактику застосування нового виду зброї. Згідно неї на зарядження установки 24 снарядами виділялося 3 – 4 хвилини. Тривалість залпу тривала кілька секунд. А вслід за випуском останнього снаряда установка залишала свою позицію і переміщувалася в інше місце, чим і уникала відповідного вогню ворога. Проект підписаний його авторами – Гваєм та Костіковим, був направлений замовникові. В офіційному поданні директора інституту в Наркомат Костікова представлено ініціатором створення установки. Почалася прискорена розробка проекту грізної зброї. І вже 1 листопада 1938 р. установка зробила перший залп. Результати були приголомшуючі і непередбачені. Це був початок народження славнозвісних «катюш».

В лютому 1940 р. директор науково-дослідного інституту Слонімер доповів у ЦК ВКП(б), що установка для стрільби реактивними снарядами пройшла всі випробування і отримала при цьому високі оцінки, однак на цьому справа припинилася з причини відсутності необхідних засобів.

Незважаючи на це, в інститутських майстернях все-таки були виготовлені 7 бойових установок, що пізніше ввійшли до складу окремої експериментальної батареї. Через 3 місяці ці «катюші» й випустили перші свої снаряди по ворогові.

Уже йшла Друга світова. Тоді ж у трагічному для України сорок першому і почала набирати широкого розмаху реалізація державної програми на забезпечення ракетною зброєю бойових частин.

У 1942 р., коли нарощувалися темпи виготовлення «катюш» і їх застосування на фронті, генерал-майор інженерно-авіаційної

справи А. Г. Костіков був призначений директором і головним конструктором науково-дослідного інституту № 3. На порядок денний виносилися всі складні завдання. В липні того ж року рішенням Державного комітету оборони країни інститут спільно з наркомавіапромом отримав наказ у стислі строки розробити проєкт швидкісного реактивного винищувача-перехоплювача. Тоді ж науково-дослідний інститут було перереєстровано в Державний інститут реактивної техніки і передано у відання Раднарокому СРСР.

Наркомат авіаційної промисловості з якихось причин не взяв участі у виконанні поставленого завдання. Ситуація ускладнювалася ще й тим, що значна частина спеціалістів інституту з технічним обладнанням була евакуйована у Свердловськ. І все ж, восени 1943 р. замовлення було виконано. Залишилося лише дещо удосконалити. Але у визначений строк бойовий літак не був виготовлений і на початку 1944 р. А. Г. Костікова звільнили з роботи. Вслід за цим його арештували. У восьми томах кримінальної справи знайшли місце і шпигунство, і шкідництво. Його було позбавлено авторста на конструювання «катюші».

Під час арешту у тюремних умовах Костіков продовжував наукову діяльність. Його записи, розрахунки постійно перевірялися. Спеціалісти, яких залучали до цього слідчі, бачили в роботі військового конструктора чимало корисного і потрібного. Ці люди, мабуть, і доводили перед ким слід необхідність звільнення Андрія Григоровича з-під арешту. І це сталося 28 лютого 1945 р.

Після цієї фізичної і моральної травми він прожив лише 5 років. За цей час пропрацював в науково-дослідному інституті № 24, де виконував важливі спеціальні завдання Наркомату боєприпасів.

Помер 5 грудня 1950 р. Виснажлива праця, нервові потрясіння передчасно зупинили биття серця кавалера двох орденів Леніна, орденів Червоного Прапора, Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки [95].

Коцюрба Марія Іванівна

Народилася 17 березня 1946 р. с. Купчинці Іллінецького району. Доярка місцевого колгоспу ім. М. Горького (у 1975 р. с. Купчинці стали відділком Кам'яногірського цукрокомбінату Іллінецького району).

Працювала на фермі з юних літ, прославилася сумлінною працею. У 1988 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджена орденами Леніна (двома), Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора.

Депутат Верховної Ради України двох скликань.

До виходу на заслужений відпочинок – доярка відділку Купчинці САТ «Кам'яногірське».

Кошик Ганна Арсентіївна

Народилася 28 серпня 1917 р. в м. Ямполі Вінницької області в сім'ї робітників.

Закінчила лише чотири класи. В 1936 р. вийшла заміж за Трохима Васильовича Кошика і переїхала жити в с. Ружичанку Хмельницької області. Працювала в колгоспі в ланці. В 1937 р. в сім'ї народилася донечка Тамара, а в 1940 р. – Людмила.

Болісно пережила чорні дні нацистської окупації рідного краю. У 1943 р. чоловік пішов на фронт, у сім'ю не повернувся, хоч і залишився живим.

Після війни знову трудилася в ланці. За самовіддану працю, отримання високих врожаїв зернових та цукрових буряків 16 лютого 1948 р. їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

В 1960-х рр. перейшла працювати в садівничу бригаду.

В 1971 р. переїхала в м. Ямпіль, де проживала до 2003 р. У тому ж році старша дочка забрала її до себе в м. Шепетівку.

Померла 10 травня 2005 р. Похована в с. Рилівка Шепетівського району Хмельницької області.

Кравчик Яків Євстафійович

Народився 1922 року. Бригадир тракторної бригади Ямпільської МТС, а згодом – артілі «Більшовик» с. Клембівки Ямпільського району. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 лютого 1958 року за особливі заслуги в розвитку сільського господарства і досягнення високих показників по виробництву зерна, цукрових буряків, м'яса, молока та інших продуктів сільського господарства і впровадження у виробництво досягнень науки й передового дос-

віду удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот». 22 листопада 1961 року **позбавлений цього звання.**

Кравчук Катерина Олексіївна

Народилася 1911 р. в с. Марківка Тиврівського району. Навчалась у місцевій школі. З раннього дитинства працювала біля землі.

Пройшла крізь нелегкі випробування долі. Вийшла заміж за Івана Вдовиченка. Але він став жертвою розкуркулення і загинув у таборах Сибіру. Вийшовши заміж вдруге, переїхала в с. Тростянець Тиврівського району. Працювала в місцевому колгоспі. У роки війни на фронті загинули її чоловік та син. Вийшла заміж втретє за багатодітного вдівця. У них народилося двоє дітей.

У післявоєнні роки працювала ланковою в колгоспі «Шляхом Леніна» с. Тростянця. 16 лютого 1948 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР за сумлінну працю та високі виробничі показники удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

До кінця свого життя працювала в колгоспі, вкладаючи в кожен сотку землі частинку своєї душі.

Померла в 1994 р. [1, с. 397 – 398].

Кравчук Наталія Петрівна

Народилася 6 серпня 1933 р. в с. Стадниця Вінницького району в селянській родині. Українка. Батько загинув на фронті на початку віроломного нападу нацистської Німеччини на СРСР, тому чимало труднощів довелося долати власноруч.

З гіркотою та болем згадує ті роки. Коли нацистські загарбники увійшли в село, в ньому залишалися одні жінки, діти та старенькі люди. Тоді ж німці зігнали селян в одну хату, а самі святкували «взяття села». Запамяталося їй як у цій же хаті висіла колиска, в якій лежало немовля. Один із німців підійшов до нього і загасив об дитину цигарку. А ще згадує, як під час бомбардування села всі тікали до погребів, а її братик, який не міг ходити, повз. Це так жахливо!..

По закінченню війни пасла колгоспну худобу, доглядала телят, мила бідони, парила полову.

Із сімнадцяти років стала працювати дояркою місцевого колгоспу «Україна». На певний час змінила обрану професію лише після заміжжя та народження дитини – тоді працювала свинаркою. Проте повернулася на попереднє місце роботи. Із року в рік добивалася високих надоїв. Особливо успішним видався 1971 рік, коли надоїла від кожної закріпленої корови по 5331 кг молока. Наступного року закріпила трудові рубезі. За великі успіхи, досягнуті у Всесоюзному змаганні і виявлену трудову доблесть у виконанні взятих зобов'язань по збільшенню виробництва і заготівель продуктів тваринництва Указом Президії Верховної Ради СРСР від 6 вересня 1976 р. їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна та золотої медалі «Серп і Молот».

Продовжувачка справи односельчанки Героя Соціалістичної Праці Горпини Максимівни Лик. Працювала дояркою сорок сім років. Після виходу на заслужений відпочинок ще одинадцять років трудилася в колгоспі.

У 1977 р. обрана депутатом Вінницької районної ради.

Нині невтомна трудівниця мешкає у рідному селі. Доглядає онуків, поряється по господарству [66; 51, с. 15 – 16].

Крещенецький Микола Оверкович

Народився 1907 р. в с. Демидівка Тростянецького району в селянській сім'ї. Українець.

Учасник бойових дій Другої світової війни (1941 – 1944 рр.). Рядовий. За ратні подвиги нагороджений орденом Червоної Зірки, медаллю «За відвагу».

Після війни (з 1947 по 1968 р.) працював головою місцевого колгоспу ім. Петровського.

Герой Соціалістичної Праці (1966 р.). Нагороджений двома орденами Леніна.

Помер 1991 р.

Кузик Григорій Йосипович

Народився 8 лютого 1923 р. в с. Шляхова Бершадського району в селянській сім'ї. Батько помер від голоду в 1933 р., мати залишилася з трьома дітьми.

Учасник Другої світової війни. Інвалід війни. За мужність відзначений бойовими нагородами.

Працював їздовим, бригадиром, головою сільвиконкому. Без відриву від виробництва закінчив Уманський сільськогосподарський інститут.

У 50 – 60-х роках працював заступником голови правління колгоспу ім. XXII з'їзду КПРС, а з 1970 року – головою. Понад двадцять років очолював господарство, яке славилось врожайми, високими показниками у тваринництві, успіхами в соціальній сфері.

Обирався депутатом Верховної Ради УРСР.

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 7 липня 1986 року за високі виробничі досягнення і трудову доблесть Г. Й. Кузику присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 20 листопада 2007 р. [52, с. 254; 48].

Кундиловський Антон Федорович

Народився в с. Березівка Чернівецького району. Бригадир рілльничої бригади місцевого колгоспу ім. Будьонного.

Як зазначалося в одному із раритетних документів, «бригадир Антон Федорович Кундиловський, хоч і має великий досвід роботи, завжди прислухається до голосу колгоспників і завжди підтримує кожен цінну пропозицію або почин. Його бригада постійно першою в колгоспі закінчує всі польові роботи, вносить у ґрунт достатню кількість добрив. Тим-то бригада т. Кундиловського завжди збирає високий урожай. 1946 р. посів жита було проведено на добре обробленій і угноєній ділянці. Взимку провели снігозатримання, а навесні підживили жито місцевими і мінеральними добривами. Коли настав час виходити в поле на боронування, бригадир Кундиловський так організував роботу, що цей важливий агрозахід був проведений за два дні. Передова бригада артiлі вирос-

тила по 30 ц жита на кожному 26 гектарів. За це тов. Кундиловському в 1948 р. присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці» [99, с. 157 – 158].

Кундиловська (Мароховець) Марія Антонівна

Народилася 28 серпня 1928 р. в с. Березівка Чернівецького району. У нелегкі післявоєнні роки очолила рільничу ланку в місцевому колгоспі імені Будьонного. Причому була наймолодшою у трудовому колективі. Не зважаючи на юний вік, трудилася на славу. Коли їй йшов лише двадцятий, із Москви отримала дещо незвичного листа:

«Кундиловской Марии Антоновне!

За ваши исключительные заслуги перед государством, выразившиеся в получении в 1947 году урожая пшеницы 32 центнера с гектара на площади 8 гектаров, президиум Верховного Совета СССР своим Указом от 16 февраля 1948 года присвоил Вам звание Героя Социалистического Труда.

Председатель Верховного Совета СССР Шверник».

У тому ж році стали Героями Соціалістичної Праці ще семеро односельчан: її батько Антон Кундиловський, а також голова колгоспу Ісаак Цмокалюк, ланкові Гафія Боєчко, Гафія Заворотня, Марія Бучацька, Євдокія Малярчук, Фросина Шнирук...

Змагаючись із ними, сумлінно трудилася впродовж багатьох років. Навіть вийшовши на заслужений відпочинок, жила полем, переймалася проблемами господарства, рідного села [89].

Кучеренко (Ревунова) Євгенія Маркіянівна

Народилася 27 грудня 1922 р. в с. Качанівка Хмельницького району – український педагог, кандидат педагогічних наук (1972 р.), Герой Соціалістичної Праці (1968 р.), лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1977 р.).

У 1946 р. закінчила Вінницький державний педагогічний інститут, отримала направлення в Західну Україну. З 1946 р. – вчителька української мови та літератури середньої школи № 4 м. Львова. В 1970 р. стала членом КПРС.

Є. М. Кучеренко (Ревунова) – автор методичних посібників для вчителів «Розвиток мови на уроках літератури у п'ятому класі» (1965 р.), «Розвиток мови на уроках літератури у 4 – 5 класах» (1976 р.). Спільно з Олександрою Михайлівною Бандурою написала підручник «Українська література для п'ятого класу» (1967 р.). 13 грудня 1977 р. восьме видання підручника відзначене Державною премією УРСР у галузі науки і техніки [100, с. 100].

Кушнір Петро Назарович

Народився 1901 р. в с. Іванівка Вінницького району в сім'ї селянина-бідняка. Українець. З юного віку наймитував у поміщика. 3 вересня 1922 р. по липень 1924 р. служив у Червоній армії. В 1924 році вступив у місцеву сільськогосподарську артіль. Тоді ж був обраний її головою, а пізніше – головою сільради в селах Іванівці та Цвіжин. У 1928 – 1930 рр. – заступник голови райвиконкому. У 1930 р. повернувся у рідне село й впродовж 11-и років очолював у ньому колективне господарство.

В роки Другої світової війни перебував у лавах Червоної армії.

Після демобілізації восени 1946 р. знову очолив іванівський колгосп ім. Сталіна (пізніше – колгосп «Переможець»), яким керував майже сорок років. У 1947 р. за трудові успіхи нагороджений орденом Леніна, а 26 лютого 1958 р. за особливі заслуги в розвитку сільського господарства, досягнення високих показників виробництва зерна, цукрових буряків, м'яса, молока та інших продуктів сільського господарства та впровадження у виробництво досягнень науки й передового досвіду йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна та золотої зірки «Серп і Молот». Також кавалер медалі «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Неодноразово обирався депутатом районної та обласної Рад депутатів трудящих.

Помер 25 лютого 1971 р. [25; 80, с. 260].

Легкий Адам Платонович

Народився 12 грудня 1909 р. в с. Велика П'ятигірка Житомирської області. Був пастухом, робітником на Бердичівському цукрозаводі. В 1926 р. став комсомольцем. За комсомольською путівкою працював на шахтах Донбасу, будівництві Новокраматорського машино-будівного заводу. З 1938 р. – член КПРС, згодом завідувач відділу Чечельницького райкому партії.

Пройшов фронтовими дорогами з червня 1941-го по вересень 1945 р. Капітан. Політрук роти. В одному із боїв контужений. За проявлену ратну мужність нагороджений орденами Червоної Зірки, Вітчизняної війни II ст.

Демобілізувався в 1946 р., працював на різних партійних посадах, навчався у ВПШ та Уманському сільгоспінституті.

У 1951 р. обраний першим секретарем Чечельницького райкому партії. В 1961 р. очолив радгосп «Більшовик» у с. Шипинках Барського району. В 1976 р. удостоєний звання «Заслужений агроном Української РСР», а в 1976 р. за видатні успіхи, досягнуті у Всесоюзному соціалістичному змаганні, виявлену трудову доблесть у виконанні планів і соціалістичних зобов'язань по збільшенню виробництва і продажу державі сільськогосподарських продуктів, – звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений двома орденами Леніна, орденом Жовтневої Революції.

Вийшовши в 1980 р. на заслужений відпочинок, мешкав у с. Шипинки Барського району

Помер 1 червня 1990 р. [30].

Лук'янов Олексій Іванович

Народився 1912 р. в с. Ялтушків Барського району в селянській сім'ї. По закінченню Говорівського сільськогосподарського технікуму за направленням працював агрономом в Іркутській та Читинській областях Російської Федерації. В 1936 – 1938 рр. брав участь у будівництві Комсомольська-на-Амурі. Працював агрономом МТС у Красноярському краї.

У 1942 – 1945 рр. у Червоній армії, на фронтах Другої світової війни. Учасник Сталінградської битви, битви за Берлін. Двічі поранений.

Після війни – головний агроном Абаканської МТС Красноярського краю. За високу врожайність зернових культур у 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

В 1954 – 1962 рр. працював агрономом чемериського колгоспу Барського району.

Вийшовши на пенсію, мешкав у м. Новосибірську.

Помер у 1985 р.

Лук'янчиков Павло Михайлович

Народився 16 липня 1928 р. в с. Токарево Новочихинського району Алтайського краю (Російська Федерація). У 1944 р. розпочав трудову діяльність колгоспником у рідному селі. В 1948 – 1949 рр. навчався у військово-авіаційній школі механіків в м. Ачинську Красноярського краю. По її закінченні служив старшим механіком 251-го гвардійського бомбардувального авіаполку в м. Борисполі.

З 1952 р. на Вінниччині. Працював секретарем комсомольського бюро 145-го окремого авіатехнічного батальйону 43-ї повітряної армії, інструктором Вінницького обкому ЛКСМУ. З 1955 по 1957 р. займав посаду першого секретаря Жмеринського райкому комсомолу. Закінчивши партійні курси при ЦК Компартії України, працював інструктором Жмеринського райкому Компартії України. З 1962 р. – зав. відділом пропаганди і агітації Могилів-Подільського міському Компартії України. З 1965 р. працював у Ямпільському районі другим секретарем, а згодом – першим секретарем районного комітету Комуністичної партії України. З листопада 1980 р. призначений головою обласної ради профспілок.

Нагороджений двома орденами Леніна, золотою медаллю «Серп і Молот» (13 березня 1979 р.), орденом Трудового Червоного Прапора, медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.», багатьма іншими.

Помер 5 вересня 2003 р. [47]. Похований у Вінниці.

Лятовський Анатолій Васильович

Народився 26 липня 1915 р. в с. Гулі Барського району. Навчався в Підлісно-Ялтушківській семирічці. У 1935 р. закінчив Говорівський сільськогосподарський технікум (Кам'янець-Подільська; тепер Хмельницька область) і за призначенням працював агрономом Літинської МТС.

У Червоній армії перебував з 1939-го по 1946 р. Проїшов усю війну. Спочатку воював на Ленінградському фронті. У липні 1941 р. зазнав контузії, проте повернувся у стрій. У червні 1943 р. удостоєний медалі «За оборону Ленінграда».

На початку 1944 р. воював у складі 173-го стрілецького полку 90-ї стрілецької дивізії 42-ї армії. 14 січня у бою біля села Гостилиці Ломоносівського району Ленінградської області, коли вибув командир взводу, прийняв командування на себе, знищив кількох гітлерівців. Як старшина роти, забезпечив під час боїв з 14 січня по 17 лютого безперебійне постачання бійцям переднього краю боєприпасів та гарячого харчування. Нагороджений медаллю «За бойові заслуги».

14 червня 1944 р. під час прориву лінії оборони у районі села Каннаксен (Карельський перешийок) знищив обслугу ручного кулемета, виніс із поля бою три протитанкові рушниці. В умовах сильного обстрілу забезпечив своєчасну доставку боєприпасів через річку Райволан-Йокі. За проявлену мужність і відвагу нагороджений орденом Слави III ступеня.

У жовтні 1944 р. 90-а стрілецька дивізія була передана до складу 2-ї ударної армії 2-го Білоруського фронту, брала участь у Млавсько-Ельбинській наступальній операції (14 – 26 січня 1945 року). 15 січня молодший лейтенант А. В. Лятовський, командир взводу протитанкових рушниць, в районі населених пунктів Чарностув, Швелице (тепер Макувський повіт Мазовецького воєводства, Польща) вміло організував вогонь, знищив три кулеметні точки ворога, підірвав протитанковими гранатами два бліндажі, знешкодивши 12 німецьких солдатів, а двох узяв у полон. При відбитті контратаки знищив ворожий кулемет, шість вояків, ще двох полонив. За бойові подвиги 26 січня 1945 р. нагороджений орденом Червоної Зірки.

По війні працював головним агрономом у Житомирській області, одночасно навчався у вузі.

В 1952 р. призначений директором елітно-насінневого радгоспу «Пасічна» Старосинявського району Хмельницької області, який очолював впродовж 35-и років.

За високі показники у розвитку тваринництва 22 березня 1966 року став Героєм Соціалістичної Праці.

Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани».

Помер 29 січня 1995 р. [91].

Магдич Степан Володимирович

Народився 6 лютого 1932 р. в с. Вахнівка Липовецького району в селянській сім'ї. Українець.

В 1947 р. працював на фермі місцевого колгоспу ім. Ворошилова (пізніше – «Росія»). З 1949 р., після закінчення курсів трактористів, механізатор. Майстер рекордних урожаїв цукрових буряків. У 1966 р. був учасником Виставки досягнень народного господарства СРСР.

24 грудня 1977 р. став Героєм Соціалістичної Праці.

Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани».

Обирався делегатом XXIV з'їзду Компартії України, депутатом сільської ради [9, с. 77].

Маєвський Венедикт Романович

Народився 1911 р. в Тульській області (Російська Федерація), росіянин.

Учасник бойових дій Другої світової війни (08 – 09.1945 р.). Нагороджений медаллю «За перемогу над Японією».

З 1961 р. працював головним механіком Турбівського цукрозаводу Липовецького району.

Герой Соціалістичної Праці.

Нагороджений також орденом Леніна, медалями «За доблесний труд», «Ветеран праці».

Помер 9 березня 1994 р. [83, с. 294].

Малярчик Євдокія Матвіївна

Народилася 1926 р. в с. Березівка Чернівецького району. Працювала ланковою у місцевому колгоспі ім. Будьонного.

Звання Героя Соціалістичної Праці удостоєна 16 лютого 1948 року за одержання урожаю озимої пшениці по 30,1 ц з гектара на площі 8 гектарів [70].

Маринич Марія Микитівна

Народилася 12 лютого 1938 р. в с. Війтівка Бершадського району в селянській сім'ї. Навчалася в місцевій школі, після закінчення якої працювала в буряківничій ланці. Тривалий час трудилася ланковою в місцевому колгоспі ім. Леніна. Колектив, який вона очолювала, щороку вирощував високі врожаї цукристих. Так, у 1969 р. її ланка виростила по 554 центнери буряків із гектара, в 1970-у – по 637 центнерів, у 1971-у – по 571 центнеру з кожного із 80 гектарів закріпленого за нею лану.

У 1971 р. за вирощування високих врожаїв цукрових буряків М. М. Маринич присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Після закінчення без відриву від виробництва Уманського сільськогосподарського інституту працювала агрономом.

Померла 7 вересня 2000 р. [52, с. 254 – 255].

Маркітан Анатолій Васильович

Народився 10 лютого 1940 р. в с. Антопіль Томашпільського району в селянській сім'ї. Українець.

Після повернення з лав Радянської Армії працював бригадиром рілничої бригади. Успішно виконував народногосподарські плани по виробництву зерна, цукрових буряків, олійних культур та інших продуктів землеробства. За трудове сумління удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Закінчив сільськогосподарський інститут. У 1972 – 1976 рр. очолював колгосп ім. XX з'їзду КПРС с. Марківки Томашпільсь-

кого району. Працював також головою Марківської сільради, інженером із техніки безпеки.

Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора.

Помер 27 вересня 2009 р. [101, с. 107].

Марценюк Пилип Петрович

Народився 19 липня 1919 р. в с. Лозова Шаргородського району. Закінчив Буднянський сільськогосподарський технікум, де здобув спеціальність агронома. Трудовий шлях розпочав у 1938 р. Працював агрономом Уладівської МТС, завідувачем відділу пропаганди Липовецького райкому комсомолу. В 1939 р. призваний в Червону армію. Курсант Бакинського піхотного училища ім. С. Орджонікідзе.

Учасник Другої світової війни з липня 1941 р. Командир взводу, командир роти, батальйону, заступник командира полку. Влітку 1944 р. важко поранений.

Демобілізувався у 1946 р. Тоді ж обраний у рідному селі головою колгоспу «Прогрес», який очолював впродовж 24-х років. У 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

З 1970 р. і до виходу на пенсію працював заступником директора Шаргородського райоб'єднання «Сільгосптехніка».

Помер 24 червня 1995 р. [76, с. 147 – 148].

Матіяш Галина Дем'янівна

Народилася 1917 р. в с. Дербчин Шаргородського району в бідній селянській родині. Українка. Як і багато ровесників, пройшла тернистими дорогами життя. Дуже коротке навчання у початковій школі, а далі – важка праця біля землі. Спочатку в домашньому господарстві, потім – на колгоспних полях. Землю Ганна любила і віддавала їй всю свою любов.

Ще в нелегкі довоєнні роки, крім працьовитості, проявила себе здібним організатором серед членів буряківничої ланки місцевої артїлі ім. Калініна, за що люди обрали її ланковою.

На цій посаді трудилася й у післявоєнний час. За підсумками 1947 р. її ланка виростила і вручну збрала із площі 9,5 гектара по 37,44 центнера озимої пшениці. Це був найвищий показник у тодішньому Джуринському районі. За одержання високих врожаїв пшениці та цукрових буряків Указом Президії Верховної Ради СРСР на початку 1948 р. Г. Д. Матіяш присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці із врученням золотої медалі «Серп і Молот» та ордена Леніна. Крім урядової відзнаки трудівниця премійована ще й цінним подарунком – трьохкомфоровою газовою плитою. На той час це була нечувана розкіш серед сільських мешканців.

Усе своє життя Ганна Дем'янівна пропрацювала в селі на колгоспних і радгоспних полях, зокрема ланковою ДЕРЕБЧИНСЬКОГО бурякорадгоспу, демонструючи молодому поколінню своє сумлінне ставлення до праці.

Померла у 1999 р. Похована в с. Мурафа Шаргородського району [76, с. 78].

Матусяк Андрон Онисимович

Народився 1914 р. в с. Лозова Шаргородського району. Закінчив один клас місцевої дворічної школи, підлітком працював іздовим на волах.

Активний учасник бойових дій Другої світової війни. Командир батареї. За ратні подвиги нагороджений медалями «За оборону Москви», «За бойові заслуги» та ін.

Демобілізувавшись, повернувся у рідне село. Працював бригадиром рільничої бригади.

В 1947 р. йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. Помер 12 жовтня 1988 р. [76, с. 149].

Меєр (Добрянська) Олександра Тимофіївна

Народилася 4 квітня 1929 р. в с. Лозова Шаргородського району в сім'ї колгоспників. Дитинство припало на важкі 30-і роки, лихоліття війни.

Після визволення села від нацистських загарбників працювала у яслах. Сама ще школярка, доглядала сільських дітей, коли ма-

тері йшли на роботу в поле. Гірко плакала разом із хлоп'ятами та дівчатками, коли в Лозовій (а тут у воєнний час знаходився збірний прийомний пункт районного військкомату) проводжали чоловіків на фронт.

Відгрімилі воєнні грози, і Олександра продовжила навчання в школі, стала семикласницею. По закінченні навчального закладу пішла працювати в колгосп. Оскільки чоловіки із фронту повернулися далеко не всі, тож доводилося виконувати чоловічу роботу: разом з іншими дівчатами стала їздовою. Коні виявилися норовистими. Та людина звикає до всього: звикла і вона сіяти та орати. А потім передала коні братові. Сама ж стала працювати у ланці.

Меткою була Олександра в роботі, володіла організаторськими здібностями, тож через рік довірили їй очолити ланку.

В голодний 1947 рік старанні руки молодих трудівниць виростили на кожному із 8,5 гектарів закріпленого за ланкою лану по 33,23 центнера жита. Ватажка трудолюбивого колективу було удостоєно звання Героя Соціалістичної Праці та нагороджено орденom Леніна.

І в наступні роки виділялась винятковим працелюбством, дивувала своєю непосидючістю та завзяттям. «У неї в руках робота, як вогонь, горить!» – казали буряководи, а пізніше – члени городньої бригади, де сумлінно трудилась.

Не стало Олександри Тимофіївни 28.05. 2012 р. [76, с. 149].

Мельницький Андрій Петрович

Народився 1933 р. в с. Шпирки Барського району. Мешкав на Донбасі. Гірник. Бригадир очисного забою шахти ім. Л. І. Лутугіна комбінату «Торезантрацит» Міністерства вугільної промисловості Української РСР, Донецька область. Звання Героя Соціалістичної Праці удостоєний 30 березня 1971 р. Заслужений шахтар УРСР.

Михайлик Пелагія Олександрівна

Народилася 2 листопада 1912 р. в с. Улянівка Тульчинського району. Освіта початкова. Працювала ланковою радгоспу «Пус-

товойтово» Глобинського району Полтавської області. За високі виробничі показники 29 серпня 1949 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Вийшовши на заслужений відпочинок, мешкала в рідному селі.

Мотель Фросина Денисівна

Народилася 19 січня 1913 р. в с. Голубече Крижопільського району. Трудову діяльність розпочала у тринадцятирічному віці. В 1930 р. поповнила трудові ряди місцевого колгоспу «Третій вирішальний».

Після утворення в 1945 р. Крижопільської сортодільниці пішла працювати членом ланки по вирощуванню цукрових буряків. Згодом очолила ланку буряківниць.

У 1965 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Тоді з подругами зібрала по 528 ц цукрових буряків, 43,2 ц зернових, 80,8 ц зернової кукурудзи, 159 ц картоплі з гектара.

Померла 26 листопада 1994 р. [94].

Музика Микола Олексійович

Народився 1927 р. в с. Пилипи Барського району. Українець.

Проявив звитязну працю на відбудові Севастополя, куди приїхав дев'ятнадцятирічним юнаком. Працював будівельником, бригадиром комплексної бригади штукатурів тресту «Севастопольбуд» Херсонського раднаргоспу.

В 1958 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Обирався депутатом Верховної Ради УРСР.

У 1963 р. трагічно загинув на будівництві. Одна із вулиць Севастополя носить його ім'я.

Мулярчук Дорофій Овсійович

Народився 2 квітня 1887 р. в с. Сальниця Хмільницького району в бідній селянській родині. Закінчив місцеву приходську, пізніше – Чортківську (на Житомирщині) сільськогосподарську школи.

Під час Другої світової війни був евакуйований на Алтай (Російська Федерація).

Після війни повернувся у рідне село. Працював на різних роботах, агрономом у місцевому колгоспі «Червоний партизан».

За проявлене трудове сумління, а саме за одержання в 1951 році високого врожаю насіння кок-сагізу (по 116,6 кг з гектара на 39-гектарній площі), 28 серпня 1952 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 1965 р. [100, с. 127; 108].

Мушенко Марія Іларіонівна

Народилася 1917 р. в с. Курава (тепер с. Дружелюбівка) Ка-линівського району. Виростала сиротою. Після закінчення семи класів працювала у буряківничій ланці, з часом очолила її. Із 1966 року – бригадир рільничої бригади колгоспу ім. ХХІІ з'їзду КПРС с. Дружелюбівки. 8 квітня 1971 р. за видатні успіхи, досягнуті у розвитку сільськогосподарського виробництва та виконанні п'яти-річного плану продажу державі продуктів землеробства удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Померла 1992 р. Похована в рідному селі.

Мушинський Антон Олександрович

Народився 22 січня 1919 р. в м. Бершаді у робітничій сім'ї. Новатор виробництва в цукровій промисловості.

В 1933 – 1947 рр. працював слюсарем на цукрових заводах Київської, Черкаської та Житомирської областей, а із 1947 р. – слюсарем-наладчиком Степанівського цукрозаводу (Вінницький район). За час роботи на заводі вніс багато цінних раціоналізаторських пропозицій, запровадив у виробництво найновіші досягнення науки і передового досвіду. Наставник молоді. В 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Учасник Другої світової війни. За ратні подвиги нагороджений медалями «За відвагу», «За оборону Кавказу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Депутат Верховної Ради УРСР 5 – 8-го скликань. Нагороджений двома орденами Леніна, медалями.

Із 1980 р. на заслуженому відпочинку [105].

Найколюк Лаврентій Дмитрович

Народився 1916 р. в с. Майдан Вінницького району.

Голова колгоспу «Перемога» с. Парпурівці Вінницького району. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 лютого 1958 р. за особливі заслуги в розвитку сільського господарства і досягнення високих показників по виробництву зерна, цукрових буряків, м'яса, молока та інших продуктів сільського господарства, впровадження у виробництво досягнень науки і передового досвіду удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Очолюване ним колективне господарство в 1957 р. було учасником Всесоюзної сільськогосподарської виставки, нагороджене срібною медаллю. Працював також директором допоміжного господарства Вінницької обласної психіатричної лікарні імені академіка О. І. Ющенка.

Помер у 1980 р. [67; 33].

Наумчак Ольга Іллівна

Народилася 1902 р. в с. Клекотина Шаргородського району в сім'ї селянина-бідняка. Українка.

Трудову діяльність розпочала в 1924 р. в товаристві спільного обробітку землі, потім, з 1928 по 1933 рік, працювала головою сільського споживчого товариства.

Понад чверть століття (1933 – 1959 рр.) очолювала рільничу бригаду в колгоспі ім. Леніна с. Михайлівки Шаргородського району. За досягнуті успіхи у вирощуванні озимої пшениці в 1948 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджена орденом Леніна, медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.», іншими високими відзнаками.

З 1959 р. – на заслуженому відпочинку.

Померла 6 квітня 1971 р. Похована в с. Михайлівці [76].

Ніцак Антон Євменович

Народився 18 травня 1933 р. в с. Дзигівка Ямпільського району. З дитинства привчався до праці. Після війни трудився у місцевому колгоспі трактористом. У 1960-х рр. виїхав у Росію на заробітки. Близько року надсилав дружині та двом дітям грошові перекази. Згодом члени сім'ї теж змінили адресу проживання, переїхавши у далекий Іркутський край до нього.

Спершу працював буровим майстром Іркутського геологічного управління Міністерства геології РСФСР, а в 1968 – 1988 рр. очолював одну із кращих бригад галузі, яка неодноразово виходила переможцем Всесоюзного соціалістичного змагання, була удостоєна почесного звання «Краща бригада Міністерства геології СРСР». У 1988 – 1989 рр. – заступник начальника партії Мамсько-Чуйської геологорозвідувальної експедиції.

За виняткові трудові здобутки в 1976 р. став лауреатом Державної премії СРСР, у 1981 р. – Героєм Соціалістичної Праці.

Нагороджений також двома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора, медалями.

Обирався делегатом XXIV з'їзду КПРС.

Новак Устина Омелянівна

Народилася 1914 р. в с. Новопетрівка Миколаївської області.

Дільничний агроном Вінницької МТС. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за отримання в 1951 р. в колгоспах, які обслуговувала, високого врожаю насіння кок-сагізу (по 140 кг з га на площі 16 гектарів) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Одеський Федір Ісаакович

Народився 20 лютого 1914 р. в с. Стецівка Звенигородського району Черкаської області. Українець.

Учасник бойових дій Другої світової війни.

Після здобуття середньої спеціальної освіти, працював машиністом скрепера пересувної механізованої колони № 61 тресту

«Вінницяводбуд». За заслуги в розвитку меліорації земель та активну участь у громадському житті 23 червня 1966 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. 7 березня 1984 р. Указом Президії Верховної Ради УРСР йому присвоєно почесне звання заслуженого меліоратора Української РСР.

Нагороджений орденами Леніна, Вітчизняної війни II ступеня, медалями «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Помер 2002 р. Похований у м. Вінниці [39].

Одрехівський Йосип Францович

Народився 1911 р. в с. Клітище теперішнього Хмельницького району в селянській сім'ї. Рано залишившись сиротою, пас людських овець, бідував. Ще до війни виїхав із села на Донбас.

Учасник бойових дій Другої світової війни, після якої знову повернувся на Донбас, взяв активну участь у його відбудові. Мешкав у м. Антрацит. Працював машиністом врубової машини шахти № 7-біс тресту «Боковантрацит» Міністерства вугільної промисловості УРСР (Луганська область). Був стаханівцем, постійно перевищував норми виробітку. За проявлене трудове сумління у квітні 1957 р. йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Олексюк Лаврентій Денисович

Народився 1918 р. в с. Ступник Хмельницького району.

Голова місцевого колгоспу «Комунар».

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за отримання високого врожаю насіння кок-сагізу (по 119,4 кг з га на площі 22 гектари) удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Помер 2001 р.

Олійник Єфрем Касянович

Народився 1913 р. в с. Антонопіль Калинівського району, українець.

Учасник радянсько-фінляндської війни 1939 – 1940 рр. Рядовий.

Після війни працював бригадиром бурякорадгоспу Уладівського цукрокомбінату (с. Журавне теперішнього Літинського району). 30 квітня 1948 р. за високий урожай пшениці удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений також орденом Леніна.

Пізніше працював директором радгоспу.
Помер 11 березня 1988 р. [83, с. 455; 90].

Ольховик Петро Маркович

Народився 21 січня 1922 р. в с. Багринівці Літинського району в селянській сім'ї. Українець.

У 1940 р. закінчив вісім класів Багринівської школи. До війни працював їздовим у місцевому колгоспі.

Учасник бойових дій Другої світової війни (із березня 1944 року). Після призову в Червону армію розпочав службу в 869-у стрілецькому полку (I-й Український фронт), де закінчив полкову школу. Сержант. Командир стрілецького відділення. Влітку 1944 року визволяв від гітлерівців міста і села Західної України. За мужність і відвагу, проявлені у тих боях, нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, медаллю «За відвагу».

У серпні 1944 р. 18-у гвардійську армію, в якій служив, було передано до складу новоутвореного 4-го Українського фронту. Тепер уже визволяв від нацистських окупантів населені пункти Закарпатської України, сусідньої Чехословаччини. Був поранений.

Після війни повернувся в рідні Багринівці. Два роки працював бригадиром у місцевому колективному господарстві, а в 1948 – 1958 рр. – головою сусіднього колгоспу ім. Кірова с. Горбівців. Під його керівництвом господарство уже на початку 50-х років стало одним із передових у районі.

За високі врожаї насіння кок-сагізу Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. був удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

З 1958 по 1961 рік він – голова колгоспу в с. Івча Літинського району, а перед виходом на пенсію останніх десять років займав таку ж посаду в с. Северинівці Жмеринського району.

Помер у лютому 1996 р. [72].

Орел Дмитро Родіонович

Народився 1883 р. в с. Лука-Мелешківська Вінницького району. З дитинства зазнав поневірянь, важкої праці. Наймитував. З утворенням у селі артілі ім. 1 Травня одим із перших вступив у її ряди. Все життя трудився в колгоспі. Коли йому було 47 років, правління господарства послало його на курси садоводів. Відтоді, з 1930 р., працював садоводом. Власними руками заклад колгоспний плодоносний сад, ретельно доглядав його.

Після війни очолив колгоспну садову бригаду, яка постійно добивалася все нових успіхів. У 1948 р. трудівники господарства зібрали з кожного 33-х гектарів саду по 110 ц плодів. За досягнуті здобутки Указом Президії Верховної Ради СРСР Дмитру Родіоновичу Орлу було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці із врученням ордена Леніна та золотої медалі «Серп і Молот» [99].

Осаулко Василь Іванович

Народився 5 лютого 1929 р. в с. Вінцентівка (нині Вікентіївка) Липовецького району.

У післявоєнні десятиліття піднімав зруйновану гітлерівцями промисловість Донбасу. Понад три десятиріччя варив сталь на Єнакієвському ордену Трудового Червоного Прапора металургійному заводі. Незмінно добивався високих виробничих показників, виховав у своєму цеху чимало ударників – своїх послідовників.

22 березня 1966 р. йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений також орденом Трудового Червоного Прапора.

Обирався депутатом Верховної Ради Української РСР [5, с. 78].

Осипчук Володимир Васильович

Народився 1938 р. в с. Білокоровичі Олевського району Житомирської області. Наступного року батьки переїхали на Вінниччину, де пройшли його дитячі та юнацькі роки. Навчався в Копай-

городській середній школі Барського району, після закінчення якої в 1955 р. вступив до Уманського сільськогосподарського інституту. Директор радгоспу ім. Шевченка Полтавського району Полтавської області.

6 березня 1981 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Остапчук Дем'ян Федорович

Народився 30 серпня 1904 р. в с. Городківка Крижопільського району в бідній селянській родині. Українець.

До війни завідував радгоспною свинофермою (Крижопільський район).

Учасник бойових дій Другої світової війни. Рядовий.

У післявоєнний час очолював свиноферму невеликої сільськогосподарської артілі ім. Будьоннього, яка у 1950 р. об'єдналася з колективним господарством ім. Сталіна с. Городківки. Очолив у ньому фермську комплексну бригаду. З кінця 1958 р. – заступник бригадира по тваринництву комплексної бригади № 1 цього ж колгоспу.

26 лютого 1958 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Неодноразово був учасником Всесоюзної виставки досягнень сільського господарства.

Помер 16 листопада 1990 р. [83, с. 126].

Островська Олександра Петрівна

Народилася 1911 р. в с. Стрижавка Вінницького району в сім'ї селянина-бідняка. Українка. В дитинстві наймитувала. Трудову діяльність розпочала в 1927 р. робітницею Стрижавського лісництва. З 1929 р. – колгоспниця, доярка місцевого колективного господарства ім. XVII партконференції.

В 1938 р. була учасницею Всесоюзної сільськогосподарської виставки. Нагороджена дипломом 1-го ступеня.

Під час німецької окупації зазнала поневірянь.

Із ще більшою енергією взялась до роботи після звільнення рідної землі від гітлерівських загарбників. Працювала дояркою в стрижавській артіль, пізніше перейменовану в колгосп «Родина», до 1969 р. Своєю наполегливою багаторічною і творчою працею внесла вагомий внесок у розвиток громадського тваринництва.

За виявлене трудове сумління, високі виробничі показники (надоїла в 1957 р. від кожної закріпленої за нею корови по 7649 кг молока) 26 лютого 1958 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджена орденами та медалями.

Неодноразово обиралася депутатом обласної та районної ради.

Померла в 1969 р. [14; 64; 98].

Осьмушко (Малашнюк) Любов Петрівна

Народилася 1927 р. в с. Горбівці Літинського району. Ланкова місцевого колгоспу ім. Кірова. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання високого врожаю насіння кок-сагізу (по 146 кг з гектара на площі 2 га) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Очеретнюк Степанида Сафронівна

Народилася 24 листопада 1901 р. в с. Івашківці Шаргородського району в селянській сім'ї. Закінчила лікнеп, а потім усе життя присвятила полю. Трудовий стаж розпочала 16-річною дівчиною. Більше двадцяти років очолювала ланку в місцевому колгоспі «Праця», яка постійно добивалася високих врожаїв сільськогосподарських культур.

У 1948 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджена орденом Леніна, двома медалями «За доблесну працю».

Народила і виховала двох дітей.

Брала активну участь у художній самодіяльності. У складі сільської хор-ланки виступала в Кремлівському палаці з'їздів.

Померла 10 серпня 1990 р. [76, с. 105].

Павленко Ганна Павлівна

Випускниця Дашівської школи. Слюсар-апаратниця Кам'яногірського цукрокомбінату (Іллінецький район). Зарекомендувала себе новатором, передовиком виробництва, активним громадським діячем. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 7 березня 1960 року «...на ознаменування 50-річчя Міжнародного жіночого дня, за видатні досягнення у праці і особливо плідотворчу громадську діяльність» удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці [115].

Павленко Дмитро Полікарпович

Народився 6 червня 1917 р. в с. Галчин Бердичівського району Житомирської області в сім'ї залізничника (батько працював кондуктором на ст. Холонівська Калинівського району). Ще в дитячі роки теж мріяв стати залізничником.

У 1936 р. закінчив Ленінградське залізничне училище. Вивчився на помічника машиніста. Працював у Ленінградському депо кочегаром, помічником машиніста.

В 1939 р. брав участь у радянсько-фінській війні.

Учасник Другої світової війни. Коли гітлерівські полчища напали на СРСР, служив у Лібаві матросом-залізничником 18-ї берегової залізничної батареї 180-міліметрових гармат 11-ї морської бригади Балтійського флоту. У бій з окупантами вступив у перші дні віроломного ворожого вторгнення. Тоді батарея піддалася інтенсивному обстрілу противника, який також намагався оточити її. Однак артилеристам з боєм вдалося вирватися із небезпечного кільця, передислокувати потужні далекобійні гармати до Риги.

Тут, у латвійській столиці, Д. П. Павленко здійснив черговий героїчний вчинок. Коли ворожий ешелон із гітлерівцями та боеприпасами наближався до міста, він, зорієнтувавшись у складній обстановці, сів у паровоз, що в готовності стояв на залізничній станції і, перевірши стрілки, повів його по тій же колії назустріч ворогові. Максимально розігнавши локомотив, вистрибнув із кабіни. А через декілька хвилин довкілля здригнулося від потужних вибухів – від лобового зіткнення німецький ешелон зійшов із рейок, тієї ж миті у ньому здетонували боеприпаси...

Згодом батарея, а у її складі матрос-залізничник Д. П. Павленко, брала участь у розгромі Гатчинського залізничного вузла під Ленінградом, який фашисти зробили важливим пунктом постачання для своїх військ, в інших бойових операціях. Хоробрий матрос-залізничник зазнав на своєму ратному шляху й гіркоти поразок, й болу поранень, й радості перемог. Нагороджений медалями «За оборону Ленінграда», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Після демобілізації працював машиністом депо станції Козятин – І. Зарекомендував себе невтомним трудівником сталевих магистралей, новатором експлуатації локомотивів, ініціатором багатьох нововведень в організації праці підрозділів Південно-Західної залізниці. 26 жовтня 1959 р. за високі досягнення в перевезенні вантажів за маршрутом Донбас – Карпати удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений орденом Леніна та золотою медаллю «Серп і Молот». 20 липня того ж року отримав ще одну нагороду – знак «Почесний залізничник».

Передаючи багатий професійний досвід майбутнім залізничникам, працював майстром виробничого навчання Козятинського ПТУ № 17.

Мешкав у селищі Глухівці Козятинського району.

Помер 19 березня 1986 р.

Паламарчук Іван Дементійович

Народився 22 вересня 1940 р. в с. Животівка Оратівського району. По закінченні місцевої семирічної школи працював у колгоспі. Служив в армії, проте після року дійсної військової служби за станом здоров'я був демобілізований.

В 1966 – 1968 рр. працював доярем у колгоспі ім. Жданова с. Животівки. За досягнуті високі трудові здобутки 8 квітня 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Обирався делегатом ХХІV з'їзду Компартії України. Був учасником ВДНГ СРСР, відзначений її двома золотими і срібною медалями. Нагороджений орденами Леніна, Жовтневої Революції, «Знак Пошани».

Помер 21 січня 2009 р. [79].

Пасічник Іван Микитович

Народився 26 жовтня 1927 р. в с. Нарцизівка Липовецького району в селянській сім'ї. Українець.

З 11 літ ріс без батька, який став жертвою сталінських репресій. Все своє життя (за винятком кількох років праці на шахтах Донбасу і служби на Балтійському флоті) присвятив рідному селу. Сюди, після закінчення курсів у Липовецькій МТС, був направлений трактористом. Очолив у місцевому колгоспі ім. XXII з'їзду КПРС створену в 1962 р. механізовану ланку по вирощуванню цукрових буряків. Керував нею навіть після виходу на пенсію. Прославився високою культурою обробітку полів та 500-центнерними врожаями солодких коренів. За визначні досягнення у сільськогосподарському виробництві 8 квітня 1974 року йому вручено золоту зірку Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений двома орденами Леніна, орденом Жовтневої Революції, медалями.

Обирався депутатом Верховної Ради СРСР.

Заслужений механізатор України [5, с. 77].

Пасічник (Прокопишена) Раїса Василівна

Народилася 16 серпня 1939 р. в с. Нетребівка Томашпільського району.

Трудовий шлях розпочала в колгоспі ім. XX з'їзду КПРС с. Марківки цього ж району ланковою комсомольсько-молодіжної ланки. У 1962 р. домоглася на 100-гектарній площі по 109,5 ц кукурудзи. За успіхе виконання виробничих планів у восьмій п'ятирічці 23 червня 1966 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджена орденами Леніна, Жовтневої Революції.

Пенсіонерка. Мешкає в с. Антопіль Томашпільського району [101, с. 107].

Патлатюк Олександр Яремович

Народився у 1930 р. в с. Дзвониha Тиврівського району в селянській сім'ї. Через втрату батьків його виховувала батькова сестра. Закінчив місцеву школу, працював у колгоспі.

У 1948 р. призваний на військову службу, після якої навчався у школі ФЗН № 191 м. Донецька. Працював на шахті ім. К. І. Кисельова в Торезі та шахті № 12 м. Шахтарська. Закінчивши у 1953 р. курси машиніста вугільного комбайна, до 1986 р. трудився машиністом, бригадиром гірничої бригади прохідників, диспетчером, гірничим майстром. Перед виходом на пенсію та будучи на заслуженому відпочинку, працював майстром будівельного відділення на шахтах Донбасу.

За високі трудові здобутки, досягнуті у справі розвитку вугільної промисловості, 26 квітня 1957 р. йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений також орденами «Шахтарська Слава» трьох ступенів.

Обирався депутатом Донецької обласної ради.

Помер 2009 р. Похований у м. Шахтарську [1, с. 398].

Перковський Іван Люцьянович

Народився 1897 р. в с. Нова Гребля Калинівського району. Директор бурякорадгоспу ім. 9 січня 1905 р. с. Озерна Білоцерківського району Київської області. Звання Героя Соціалістичної Праці удостоєний 8 травня 1951 р.

Перкун Анатолій Софронович

Народився 24 серпня 1936 р. в с. Кунка Гайсинського району. Навчався у місцевій школі, професійно-технічному училищі, працював трактористом Гайсинської МТС. Після закінчення Верховського сільськогосподарського технікуму – механізатор колгоспу ім. Шевченка с. Кунки. В 1962 р. обраний ланковим механізованої ланки по вирощуванню цукрових буряків. Із 1970 р. – брига-

дир тракторної бригади колгоспу. За трудове сумління в 1976 р. йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений двома орденами Леніна, іншими відзнаками.

Працював головою профкому колективного господарства. Обирався депутатом Верховної Ради СРСР.

Помер 9 вересня 2013 р. [38].

Плахотна Олена Савівна

Народилася 2 травня 1924 р. в с. П'ятківка Бершадського району. Закінчила два класи місцевої школи.

Трудову діяльність розпочала у 1935 р., коли разом із матір'ю поїхала працювати на Херсонщину. Там дівчинка полола бур'яни. Того ж року через нестатки Марія Фризонівна з дочкою Оленою переїхала в Грузію, де трудилася в радгоспі «Очхамурі», який спеціалізувався на вирощуванні чаю (чоловік М. Ф. Плахотної залишив сім'ю і виїхав на заробітки на Далекий Схід).

У 1951 р. за високі показники у вирощуванні чайного листа Олені Савівній Плахотній було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

1957 р. повернулася на Вінниччину в рідне село, де ще 34 роки пропрацювала дояркою в місцевому колгоспі «Комунар» [52, с. 255].

Плахотник Мотря Юхимівна

Народилася 1904 р. в с. Морозівка Іллінецького району в родині селянина-бідняка. Батракувала. Згодом працювала на Іллінецькому цукрозаводі.

У 1930 р. вступила до колгоспу «Більшовик» в селі Голики Іллінецького району. Майже 10 років працювала в ньому дояркою. У лихоліття нацистської окупації надавала допомогу народним месникам. В 1944 р. обрана головою колгоспу «Комунар» с. Болюхівки цього ж району. Очолювала правління й інших господарств. З 1966 р. завідувала колективним господарством ім. XX з'їзду КПРС (Ілліначчина).

В 1958 р. їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Неодноразово обиралась депутатом обласної, районної, сільської Рад народних депутатів.

Померла 3 червня 1986 р. [41].

Повар Ганна Степанівна

Народилася 4 травня 1929 р. в с. Березна Хмельницького району в селянській сім'ї. Українка. Здобула неповну середню освіту.

У 1944 – 1949 рр. працювала різноробочою в місцевому колективному господарстві «Переможець», у 1949 – 1957 рр. – ланковою. 28 серпня 1952 р. за вирощення високого врожаю насіння кок-сагізу (по 146 кг з гектара на площі 4,1 га) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. У 1957 – 1962 рр. знову працювала різноробочою, з 1967 р. – ланковою (тепер уже буряківничої ланки місцевого колгоспу ім. Леніна).

Померла 2009 р. [100, с. 146 – 147].

Повідало Петро Карпович

Народився 3 серпня 1924 р. в с. Верхівці Тростянецького району. З раннього дитинства працював у батьківському підсобному господарстві, а згодом – у місцевому колгоспі.

У роки Другої світової війни в одному із боїв був поранений.

Повернувшись додому, працював причіплювачем, трактористом. У 1948 р. переїхав у с. Могильне (Кіровоградщина). Трудився в Могильненському радгоспі механізатором.

У 1953 р. був учасником сільськогосподарської виставки в м. Києві.

В 1954 р. перейшов працювати у відділок радгоспу Сальківського цукрокомбінату (Кіровоградська область). Очоловав тракторну бригаду. В останні роки життя працював механіком Сальківського відділку радгоспу.

Звання Героя Соціалістичної Праці удостоєний в 1956 р. [74, с. 156].

Поворознюк Віктор Лукич

Народився в с/мт Теплик в селянській сім'ї. Українець.

Учасник Другої світової війни. Брав участь у боях із німецько-фашистськими загарбниками та японськими мілітаристами. Нагороджений медалями «За визволення Варшави», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.», «За перемогу над Японією».

Після війни працював у Теплику бригадиром місцевого колгоспу ім. XX з'їзду КПРС. Герой Соціалістичної Праці.

Пойдюк Григорій Карпович

Народився 5 червня 1930 р. в с. Джулинка Бершадського району в сім'ї колгоспників.

Після війни почав працювати у місцевому колгоспі. У 1949 році закінчив курси трактористів при Джулинській МТС. Відслуживши в рядах Радянської Армії, повернувся в рідне село. Працював механізатором, керівником механізованої ланки, помічником бригадира тракторної бригади колгоспу ім. Котовського.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 23 червня 1966 р. Г. К. Пойдюку за високої врожаї кукурудзи присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений також Грамотою Верховної Ради СРСР, медалями ВДНГ СРСР та УРСР.

У 1978 р. йому вручено нагрудний знак «Наставник молоді». Помер у 2004 р. [52, с. 255].

Поліщук (Вовчок) Тетяна Семенівна

Народилася 20 квітня 1924 р. в с. Деробчин Шаргородського району. Українка.

Дитячі роки видались нелегкими, припали на голодне лихоліття 1932 – 1933 рр.

Все її життя було пов'язане з працею. Спочатку трудилася в колгоспі, згодом – у відділку імені Дзержинського радгоспу Деробчинського цукрокомбінату.

За організаторські здібності та вміння співпрацювати із колективом дівчат обрана ланковою по вирощуванню цукрових буряків і пшениці.

У важкий для країни посушливий 1947 рік ланка Т. С. Вовчок виростила на кожному гектарі по 304 центнери цукрових буряків, а озимої пшениці – по 35,31 ц з площі 9 га. (слід пам'ятати, що обробіток і збір урожаю здійснювався дівчатами виключно вручну; за світловий день члени ланки вижинали серпами по 10 – 11 соток пшеничного лану).

У 1948 р. ланковій за трудове сумління було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці, нагороджено орденом Леніна.

Разом із чоловіком Поліщуком Михайлом Гавриловичем виховала двох синів.

Померла 9 лютого 2005 р. [76, с. 79].

Попов Віктор Іванович

Народився 5 березня 1937 р. в с. Юрківці Могилів-Подільського району. Освіта середня. Ланковий механізованої ланки по вирощуванню кукурудзи радгоспу «Україна» с. Серебрії Могилів-Подільського району. За досягнення високих врожаїв 23 червня 1966 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Учасник ВДНГ СРСР (1984), делегат XIX Всесоюзної партійної конференції. Нагороджений орденами Леніна, Жовтневої Революції, медалями [77].

Порхун Микола Іванович

Народився 7 лютого 1928 р. в с. Демчин Бердичівського району Житомирської області в сім'ї робітника.

В 1946 р., закінчивши Козятинське залізничне училище, працював помічником машиніста в Козятинському депо. Служив в армії. У 1951 р., звільнившись у запас, повернувся на попереднє місце роботи. Машиніст електровоза. Заслужений працівник транспорту УРСР. У 1974 р. нагороджений орденом Леніна. Того ж року удостоєний відзнаки «Кращий машиніст електровоза Південно-Західної залізниці».

2 квітня 1981 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 1 квітня 1991 р. Похований у м. Козятин.

Поштар Василь Кирилович

Народився 20 лютого 1926 р. в с. Яланець Томашпільського району, українець. Учасник бойових дій Другої світової війни з липня 1944 р. Сапер 173-ї стрілецької дивізії (3-й Білоруський фронт). За ратні подвиги удостоєний орденів Червоної Зірки, Вітчизняної війни I ст., медалей «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Після війни служив на флоті. З 1950 р. працював рибалкою, а потім бригадиром риболовецької бригади Керченського рибкомбінату Міністерства рибного господарства СРСР (острів Тузла).

26 квітня 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці [86, с. 209; 116].

Лауреат Державної премії СРСР (1980 р.). Делегат XXIII – XXIV з'їзду КПРС і XXV з'їзду Компартії України.

Приймак Федір Львович

Народився в с. Великі Хутори (тепер у складі с. Вінницькі Хутори) Вінницького району. Працював бригадиром городньої бригади місцевої артілі «День урожаю», що до війни славилася своєю городиною.

Очололював колектив городників і в післявоєнний час, примножуючи її трудові здобутки. Особливо успішним для неї видався 1948 рік. Тоді бригадою зібрано врожай пізньої капусти по 245 ц з гектара на 7-гектарній площі, столових буряків – по 350 ц з гектара на площі 3 гектари, моркви по 300 і цибулі по 110 ц з гектара.

За трудове досягнення Указом Президії Верховної Ради СРСР Федору Львовичу Приймаку присвоєно почесне звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна та золотої медалі «Серп і Молот» [99, с. 385 – 386].

Ратушний Іван Іванович

Народився 1921 р. в с. Ломазів Могилів-Подільського району в селянській сім'ї. Українець.

Трудову діяльність розпочинав у місцевому колективному господарстві.

Учасник бойових дій Другої світової війни. Старший сержант. За ратні подвиги нагороджений орденом Червоної Зірки, медалями «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Після повернення додому тривалий час працював бригадиром тракторної бригади колгоспу імені Богдана Хмельницького с. Кукавки Могилів-Подільського району. За трудову звитягу 23 червня 1966 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений орденом Леніна.

Помер 18 серпня 1991 р. [83, с. 651].

Реп'ях Тимофій Арсенович

Народився 1912 р. в с. Ступнику Уланівського (тепер Хмельницького) району в селянській сім'ї. Українець.

У колгосп вступив із перших днів його організації. В юнацькі роки працював на різних роботах, механізатором. До війни очолював тракторну бригаду місцевого колгоспу, а з 1949 по 1951 рр. – бригадир спеціалізованої бригади по вирощуванню кок-сагізу. В ті роки очолюваний ним колектив добивався високих трудових показників. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю насіння кок-сагізу (по 141,2 кг з гектара на площі 8,8 га) удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

З 1952 р. і до виходу на пенсію працював бригадиром рілничої бригади колгоспу «Комунар» с. Ступник.

Помер 28 вересня 1991 р. [109].

Родич Олена Федорівна

Народилася 15 березня 1931 р. в с. Лозова Липовецького району. Освіта середня спеціальна. Робітниця Вінницького м'ясокомбінату. 26 квітня 1971 р. за трудові досягнення удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Пенсіонерка. Мешканка м. Вінниці [71].

Розборський Олександр Андрійович

Народився 25 березня 1930 р. в с. Майдан Вінницького району.

Трудовий шлях розпочав після війни шахтарем на Донбасі. Згодом трудився гірником у Львівсько-Волинському вугільному басейні. Очолив гірничопрохідницьку бригаду. Новатор вугільної промисловості. За високі показники на шахті № 8 в Нововолинську в 1966 р. йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений трьома орденами «Шахтарська слава».

Депутат Верховної Ради СРСР (6-го і 7-го скликань), заслужений шахтар України [21].

Романенко Євдокія Іллівна

Народилася 30 березня 1929 р. в с. Сосонка Вінницького району. Українка.

Сорок років працювала ланковою місцевого колгоспу «Ленінський шлях».

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю насіння кок-сагізу (по 148,4 кг з гектара на площі 2 га) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Померла в 1998 р. Похована в рідному селі [92, с. 27].

Романенко Тилимон Іванович

Народився 9 серпня 1913 р. в с. Сосонка Вінницького району.

В 1940 р. закінчив агрономічний факультет Київського сільськогосподарського інституту. Після навчання у вузі направлений у Чернівці. За станом здоров'я не воював на фронті, працював у колгоспі. Після закінчення війни до 1984 р. був головним агрономом колгоспу «Ленінський шлях» с. Сосонки.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю насіння кок-сагізу (по 142,6 кг з гектара на площі 12 га) удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Заслужений агроном Української РСР.

Помер 9 серпня 1991 року. Похований у рідному селі [92, с. 24].

Ромашук Євдокія Іванівна

Народилася 15 жовтня 1927 р. в с. Мізяківські Хутори Вінницького району в багатодітній селянській сім'ї.

Працювати дівчині довелося ще з раннього дитинства. Вже в одинадцять років вона разом з іншими однолітками ходила на колгоспне поле, розбивала молотком важкі земельні брили. Згодом їй доручили віз і дві старенькі кобилиці. Цим «транспортом» доставляла у Вінницю на перевалочний пункт зерно, цукрові буряки.

У чотирнадцятирічному віці стала ланковою місцевого колгоспу ім. Кірова. Трудилася на славу!

Відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 29 березня 1947 р. за одержання високих урожаїв жита (по 31,2 центнера з гектара на площі 8 гектарів) при виконанні колгоспом обов'язкових поставок і натуроплати за роботу МТС в 1947 році і забезпеченості насінням зернових культур для весняної сівби 1948 році Указом Президії Верховної Ради СРСР від 25 вересня 1948 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот».

Згодом закінчила Вінницьку сільськогосподарську школу, здобула фах агронома. Працювала в рідному селі бригадиром рільничої та садово-городньої бригад.

Вийшовши заміж, переїхала до Вінниці, де трудилася на різних посадах на радіоламповому заводі, м'ясокомбінаті, металобазі, у зеленому господарстві.

З 1982 р. на заслуженому відпочинку. Після смерті чоловіка повернулася в рідне село, де мешкає й нині [51, с. 21].

Рубель Петро Іванович

Народився 18 червня 1911 р. в с. Великі Деревичі Любарського району Житомирської області, українець. Із 1929 р. працював у новоствореному місцевому колгоспі, після закінчення в 1934 р. Полтавської середньої сільськогосподарської школи – агротехніком, агрономом на сортодільницях Житомирської та Хмельницької областей.

Учасник бойових дій Другої світової війни. Начальник радіостанції 226-го стрілецького полку. Сержант. За проявлені на фронті мужність та героїзм нагороджений двома орденами Червоної Зірки, орденом Вітчизняної війни I ступеня, медалями «За відвагу» (двома), «За оборону Сталінграда», «За визволення Варшави», «За взяття Берліна», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Після війни закінчив Харківський сільськогосподарський інститут, працював директором М'ястківської МТС Крижопільського району. За особливі заслуги в розвитку сільського господарства, досягнення високих показників по виробництву зерна, цукрових буряків, м'яса, молока та інших продуктів сільського господарства, впровадження у виробництво досягнень науки й передового досвіду Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 лютого 1958 року удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Працював також головним агрономом, інженером-гідротехніком Калинівського районного управління сільського господарства.

Заслужений агроном України.

Помер 2 листопада 2000 р. Похований у м. Калинівці [82, с. 226; 14; 75].

Рудяк Григорій Софронівч

Народився 1908 р. в с. Зоринці Жмеринського району у бідній багатодітній селянській родині. Підлітком залишився без батька, ще у юному віці пас людську худобу, потім пішов працювати у сільську кузню. З 1932 р. – комбайнер.

Учасник радянсько-фінської війни, а також Другої світової. Сапер. Був важко поранений.

Після демобілізації працював комбайнером колгоспу ім. Дзержинського с. Почапинець Жмеринського району. За вагомі трудові здобутки 23 липня 1966 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Трудовим сумлінням відзначився й наступного року, намолотивши комбайном «СК-4» 8268 ц зерна – найбільше в районі... [20]. Помер 14 квітня 1980 р.

Садова Олександра Семенівна

Народилася у березні 1930 р. в с. Лозова Шаргородського району в сім'ї колгоспників. Українка. Закінчила 4 класи місцевої школи. З дитинства була беручкою й працювитою.

З 15-и років трудилась на колгоспних ланах. Її запримітили та призначили ланковою рілньничої бригади колгоспу «Прогрес». У 17-річному віці за одержання високого врожаю пшениці (по 32,95 ц з гектара на площі 10 га) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Трудилась у колгоспі до останніх днів життя.
Померла 27 травня 1990 р. [76, с. 150].

Сапчук Карпо Михайлович

Народився 1902 р. в с. Паланка (нині с. Вишківці) теперішнього Немирівського району.

Голова місцевого колгоспу ім. Кірова.

Під його керівництвом у 1947 р. господарство зібрало в середньому з гектара по 14,1 ц зернових, 150 ц цукрових буряків. На площі 40 га вирощено по 30,3 ц озимої пшениці. Колгосп виконав державний план розвитку тваринництва.

16 лютого 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 1971 р.

Сапчук Пелагея Пилипівна

Народилася 20 лютого 1928 р. в с. Паланка (нині с. Вишківці) теперішнього Немирівського району. Освіта середня спеціальна. Ланкова місцевого колгоспу ім. Кірова. Її ланка в 1947 р. одержала по 31,2 ц пшениці на площі 8 гектарів.

16 лютого 1948 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Померла 2013 р.

Семенчук Лариса Григорівна

Народилася 12 березня 1942 р. в с. Цекинівка Ямпільського району. Ніколи не бачила свого батька – він загинув у 1941 р. у бою з нацистськими загарбниками.

Після закінчення семи класів місцевої школи влилася в ряди трудівників колективного господарства ім. Леніна. Працювала на фермі, в ланці. Згодом стала ланковою, а в 1974 р. – бригадиром рільничої бригади.

За вирощування впродовж багатьох років високих врожаїв кукурудзи, цукрових буряків, тютюну та інших сільськогосподарських культур у 1972 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджена також багатьма орденами та медалями СРСР.

Померла 1999 р. [112].

Сенчишина (Люльчак) Ганна Яківна

Народилася 28 листопада 1929 р. в с. Івашківці Шаргородського району в багатодітній сім'ї, яка нараховувала 11 дітей – 6 хлопчиків і 5 дівчаток. Була третьою дитиною у батьків. Закінчила три класи Івашківської школи, згодом поповнила ряди місцевої комсомольської організації.

Рано почала працювати. Щоб допомогти сім'ї вижити в ті роки, доглядала за молодшими братиками і сестричками, наїздила до Бессарабії у пошуках роботи.

Молодою вийшла заміж, проте через вісім місяців чоловік помер, оскільки з армії повернувся хворим. Вийшла заміж вдруге. Однак сімейне щастя потім'яміло знову. Поховала трьох синів: Віталія, коли йому було кілька років, Олександра, який загинув на службі в армії, Миколу. Материнське серце зігрівала хіба що єдина донечка Людмила...

Незважаючи на потрясіння долі, сповна віддавалась праці. Після війни очолювала рільничу ланку. В 1947 році домоглась рекордного на той час урожаю – виростила на кожному закріпленому за нею гектарі поля по 33,5 ц пшениці. Удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Серед івашківських кавалерів золотої медалі «Серп і Молот» була наймолодшою – на момент вручення високої нагороди їй виповнилося лише вісімнадцять років.

Крім кропіткої роботи в полі, 16 років, аж до виходу на пенсію, працювала на тваринницькій фермі. За плечима мала тоді 45 років трудового стажу... [76, с. 105]. Померла в 2016 р.

Серафенюк Анатолій Олександрович

Народився 9 жовтня 1938 р. в с. Голодки (тепер с. Міжлісся) Барського району. Освіта середня. Першоцілинник. Комбайнер. У 1966 р. комбайном СК-4 намолотив на цілині більше 10 тис. ц зерна. За це нагороджений орденом «Знак Пошани». Потім працював бригадиром тракторної бригади (м. Атбасер, Цілиноградська область, Казахстан). У 1981 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Повернувшись в Україну, разом із дружиною Галиною Адамівною, родом із Деревчина Шаргородського району, агрономом за фахом, яка разом із ним була на цілині, оселився в с. Кур'янці Погребищенського району. Разом очолюють місцеве СТОВ «Мрія».

Крім ордену «Знак Пошани» нагороджений трьома орденами Леніна [46].

Серета Олександра Яківна

Народилася 3 березня 1910 р. в с-ті Ситківці Немирівського району в селянській сім'ї. Багато випробувань випало на її долю. Рано залишилася без батька, який загинув під час Першої світової війни. Друга світова війна забрала в неї чоловіка. Однак зуміла вистояти. Виховала троє дітей.

У 1929 р., з початком колективізації, вступила до колгоспу. У 1934 р. очолила ланку буряківниць і 45 років працювала на цій посаді.

За успіхи в підвищенні врожайності, збільшенні виробництва і заготівлі цукрових буряків, 31 грудня 1965 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджена орденом Леніна, медалями.

Вийшовши на заслужений відпочинок, жила інтересами господарства, брала посильну участь у вихованні хліборобської зміни.

Померла 16 червня 1996 р. [78, с. 96].

Слободянюк (Франчук) Любов Федотівна

Народилася 1924 р. в с. Голодьки Хмельницького району.

Ланкова колгоспу «Шлях до комунізму» с. Журавне Хмельницького (тепер Літинського) району. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого урожаю насіння кок-сагізу (по 147 кг з гектара на площі 2 га) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Померла 12 січня 1979 р.

Слободянюк Маркіян Сергійович

Народився 1907 р. в с. Маркуші Хмельницького району в родині селянина-бідняка. Трудовий шлях розпочав з сімнадцяти років різноробочим відділення радгоспу Жданівського цукрокомбінату Хмельницького району. Після закінчення в 1930 р. Київської партійно-радянської школи працював на комсомольській та партійній роботі. З січня 1956 р. до виходу на пенсію в січні 1966 р. – голова виконкому Вінницької обласної Ради депутатів трудящих.

Обирався депутатом Верховної Ради СРСР і Верховної Ради УРСР.

Нагороджений двома орденами Леніна, орденами Трудового Червоного Прапора, Вітчизняної війни I ст. В 1958 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 5 листопада 1982 р. [36].

Смолич Юрій Корнійович

Народився 7 липня 1900 р. в м. Умані Черкаської області. Український письменник, громадський діяч, Герой Соціалістичної Праці (1970 р.). Протягом 1913 – 1922 рр. мешкав у Жмеринці, де й почав літературно-мистецьку діяльність. Автор романів та повістей, у яких події нерідко відображаються на Вінниччині.

Помер 1976 р. у Києві.

Снідевич Марія Карпівна

Народилася 1915 р. в с. Єкатеринівка Третяковського району Алтайського краю. Росіянка. Після закінчення сільської семирічки пішла працювати дояркою. Згодом закінчила курси трактористів, у 1938 р. – школу механізації сільського господарства.

Незадовго до війни переїхала на проживання в с. Плисків Погребищенського району, працювала в с. Спичинцях цього ж району.

З 1950 р. – комбайнерка Плисківської МТС. Майже два десятиліття (1958 – 1977 рр.) трудилася на цій же посаді в колгоспі ім. 40-річчя Жовтня с. Чернявки теперішнього Оратівського району. Постійно домагалася високих виробничих показників, утримувала першість серед механізаторів району.

За багаторічну сумлінну працю 23 червня 1966 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці, а в 1978 р. – Всесоюзного призу ім. Паші Ангеліної. Нагороджена також медаллю «За доблесну працю».

Померла 1997 р. Похована в с. Чернявка [79].

Собідко Федір Васильович

Народився 8 лютого 1919 р. в с. Чуків Немирівського району, українець. Трудову діяльність розпочинав у місцевому колективному господарстві.

Учасник бойових дій Другої світової війни (1941 – 1944 рр.). Воював у складі 37-го гвардійського стрілецького полку. Молодший лейтенант. За ратні подвиги нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, медалями «За оборону Києва», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Демобілізувавшись, із 1946 р. працював головою колгоспу в с. Джуринцях Немирівського району, в 1961 р. очолив чуківський колгосп імені 60-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції. Під його керівництвом господарство бурхливо розвивалось, стало передовим не лише на Вінниччині, а й в Україні.

У 1977 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений орденом Леніна.

Обирався депутатом обласної ради.

Помер 23 травня 1998 р. [84, с. 551].

Сорочинська Тетяна Онуфріївна

Народилася 19 лютого 1934 р. в с. Лозна Хмільницького району в селянській сім'ї. Українка.

Після закінчення Лознянської школи почала працювати свинаркою у місцевому колгоспі ім. Куйбишева. Щорічно добивалася вагомих результатів у виробництві свинини, приплодів поросят на кожну свиноматку.

В 1971 р. за високі трудові здобутки в сільськогосподарському виробництві удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджена орденом Леніна.

Сумлінній праці в тваринництві присвятила все своє життя.

Померла 20 жовтня 1987 р. [100, с. 183].

Стельмах Михайло Панасович

Народився 24 травня 1912 р. в с. Дяківці Літинського району. В 1932 р. закінчив Вінницький інститут соціального виховання (тепер: державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського). Вчителював на Вінниччині та Київщині.

У 1941 р. рядовим воїном пішов боронити рідну землю. На кордоні з Білорусією дістав важке поранення і контузію. Одужавши, з 1944 р. працював кореспондентом газети 1-го Українського фронту «За честь Батьківщини». Виступав на її шпальтах з кореспонденціями, поезіями й оповіданнями, що мобілізували захисників Вітчизни на безкомпромісну боротьбу з ворогом.

Відповідальний редактор газети «За честь Батьківщини» підполковник Т. Одуцько у бойовій характеристиці писав: «Вірші, оповідання й оперативні кореспонденції, що їх написав і організував тов. Стельмах, виховували у воїнів високий наступальний порив і надихали їх на розгром німецько-фашистських загарбників».

Під Львовом військовий кореспондент отримав друге поранення...

Після війни працював науковим співробітником Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського Академії Наук УРСР.

Автор великих прозових полотен – романів «Велика рідня», «Кров людська – не водиця», «Правда і кривда», «Дума про тебе», «Чотири броди», трилогії «Хліб і сіль», автобіографічних повістей «Гуси-лебеді летять», «Щедрий вечір» та інших творів.

Обирався депутатом Верховної Ради СРСР (шостого – десятого скликань), членом правління Спілки письменників СРСР, членом правління письменників України, багато років очолював творче об'єднання київських прозаїків.

Лауреат Державної премії СРСР (1951 р.), Ленінської премії (1961 р.), Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1981 р.). Академік АН УРСР (з 1978 р.). Герой Соціалістичної Праці (1972 р.).

Нагороджений трьома орденами Леніна, орденами Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, Вітчизняної війни II ст., Дружби народів, медалями.

Помер 1983 р. [49, с. 28 – 29].

Столяр Тимофій Федорович

Народився 1916 р. в с. Качківка Ямпільського району в селянській сім'ї, українець. З 1932 р. працював трактористом у місцевому колгоспі.

Учасник бойових дій Другої світової війни. У 1941 – 1943 рр. зі зброєю в руках боронив рідну землю, не раз брав участь у бойових операціях.

Після війни знову працював трактористом, тривалий час очолював механізовану ланку в колгоспі «Дружба» с. Качківки.

У 1965 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений орденами Леніна, Вітчизняної війни II ст., медаллю «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Помер 30 жовтня 1975 р. [87, с. 802].

Струмилін Станіслав Густавович

Справжнє прізвище – Струмило-Петрашевич. Учений у галузі економіки, статистики, управління народним господарством, демографічного прогнозування, економічної історії. Під його керівництвом розроблена перша в світі система матеріальних балансів. Дійсний член АН СРСР (1931 р.). Герой Соціалістичної Праці (1967 р.).

Народився 29 (17) січня 1877 р. в с. Дашківці Літинського району. Сім'я походила з давнього шляхетського роду. У 1896 р. став студентом Петербурзького електротехнічного інституту, звідки його тричі відраховували за революційну діяльність. Активно працював у «Союзі боротьби за визволення робітничого класу». У січні 1901 р. був заарештований охранкою і після 13-місячного тюремного ув'язнення висланий у Вологду (нині місто в Російській Федерації) на три роки. Після втечі опинився в Парижі (Франція), де працював у друкарні. 1903 р. повернувся в Росію для нелегальної роботи, але знову був заарештований і після річного тюремного ув'язнення засланий на десять років. Навесні 1905 р. вдруге втік із

заслання. В 1906 і 1907 роках був делегатом IV і V з'їздів Російської соціал-демократичної робітничої партії (у Стокгольмі (Швеція) і Лондоні (Велика Британія)). В 1914 С. Г. Струmilіну вдалося закінчити економічне відділення Петербурзького політехнічного інституту. За працю «Договір позички в давньоруському праві» йому присвоїли науковий ступінь.

Після Лютневої революції 1917 р. – член Петроградської ради робітничих депутатів. Працював завідувачем відділу статистики Петроградського обласного комісаріату праці. Був організатором і очолив відділ статистики у Вищій раді народного господарства. В 1921 – 1937 і в 1943 – 1951 рр. працював у Держплані РСФРР / СРСР. Роботу в Держплані поєднував з науковою і педагогічною діяльністю, беручи участь у роботі кафедр Московського університету (1921 – 1923 рр.), Інституту народного господарства (1929 – 1930 рр.), Планового інституту ім. Г. Крижановського (1931 – 1950 рр.). У 1931 р. обраний дійсним членом АН СРСР.

У роки Другої світової війни був одним із організаторів Комісії АН СРСР по мобілізації ресурсів Уралу, Західного Сибіру і Казахстану для потреб оборони. Протягом 1942 – 1946 рр. працював заступником голови Ради філіалів і баз АН СРСР.

Після війни продовжував працювати в АН СРСР, керуючи сектором народного господарства в Інституті економіки АН СРСР. У наступні роки, займаючи низку державних посад, працював одночасно в Московському економічному інституті та Інституті економіки АН СРСР. У 1948 – 1974 рр. перебував на науково-педагогічній роботі в Академії суспільних наук при ЦК КПРС. У 1957 р. у віці 80-ти років вийшов на пенсію, однак продовжував вести наукову діяльність. У 1958 р. за монографію «Історія чорної металургії в СРСР» одержав Ленінську премію.

С. Г. Струmilін був основоположником досліджень з економіки праці в СРСР. Йому належать ґрунтовні демографічні дослідження. Він надавав історичну перспективу кожній економічній проблемі, яку розглядав.

Перу С. Г. Струmilіна належить понад 700 праць. Найбільші з них – «Богатство и труд» (1905 р.), «Проблемы экономики труда» (1925 р.), «Рабочий быт в цифрах» (1926 р.), «Очерки советской экономики» (1928 р.), «Промышленный переворот в России» (1944 р.), «История черной металлургии в СССР» (1954 р.), «Очерки эконо-

номической истории России» (1960 р.), «Избранные произведения» (т. 1 – 8, 1963 – 1968 рр.), «Проблемы экономики труда» (1982 р.).

Як людина був простим і добрим у спілкуванні з усіма. Виховав 16 чужих дітей, які стали йому рідними.

Лауреат Державної премії СРСР (1942 р.).

Помер 25 січня 1974 р. Похований у м. Москві [54].

Судачок Тимофій Миколайович

Народився 16 травня 1908 року в с. Шумилів Бершадського району. Навчався у місцевій школі, працював у Чернятинському гранкар'єрі в Чорній Греблі. У 1932 році був обраний секретарем комсомольської організації кар'єру, а напередодні війни – головою колгоспу «Більшовик» с. Чернятки Бершадського району.

На другий день після віроломного нападу гітлерівської Німеччини на СРСР пішов на фронт. Після звільнення Чернятки від нацистських окупантів у 1944 році повернувся в село, маючи сім поранень. Був обраний третім секретарем Джулинського райкому Компартії України.

Мав направлення на навчання у Вищу партійну школу в Києві, але на прохання колгоспників с. Чернятки знову очолив господарство (з 1948 р.). Влітку 1950 року два колгоспи Чернятки («Більшовик» та ім. Леніна) об'єдналися в один – ім. Леніна. Його очолив Т. М. Судачок.

У 50-х роках колгосп успішно виконував усі завдання і зобов'язання. Урожайність пшениці досягла 60 центнерів з гектара, цукрових буряків – 500 – 600 центнерів, середньорічні надої молока на фуражну корову – 4000 кілограмів.

За високі досягнення в господарюванні у 1957 році удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер у 1968 р. Похований у с. Чернятка [52, с. 255 – 256].

Сушина Мефодій Дементійович

Народився 1923 р. в с. Демидівка Тростянецького району в селянській сім'ї, українець. Трудову діяльність розпочинав кол-

госпником місцевої сільськогосподарської артілі. Після закінчення курсів механізаторів при тодішній МТС працював трактористом.

Учасник бойових дій Другої світової війни. На фронті з 1941-го по 1945 р. Сержант. Брав участь у боях за визволення України. За проявлену хоробрість у битвах із ворогом нагороджений орденами Вітчизняної війни I та II ст., Слави III ст., Червоної Зірки, медаллю «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Повернувшись до мирної праці, знову сів за кермо трактора, працював помічником бригадира, бригадиром тракторної бригади в рідному селі.

Герой Соціалістичної Праці. Нагороджений також орденом Леніна.

За заслуги в галузі механізації сільського господарства та активну участь у громадському житті Указом Президії Верховної Ради УРСР 24 травня 1983 р. удостоєний почесного звання заслуженого механізатора сільського господарства Української РСР.

Помер 17 листопада 1991 р. [86, с. 336; 32; 37].

Теплицький Віктор Маркович

Уродженець Бершадського району. Механізатор. Один із перших комсомольців району. Трудову діяльність розпочав трактористом. Після п'яти років роботи на цій посаді навчався в школі механізації сільського господарства. В 1941 р. призначений на посаду бригадира тракторної бригади артілі «Більшовик».

Учасник бойових дій Другої світової війни.

У післявоєнний час – бригадир тракторної бригади Джулинської МТС Бершадського району. У 1947 р. бригада виробила по 1270 га на трактор. У 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Тимошенко Євдокія Терентіївна

Народилася 1914 р. в с. Івашківці Шаргородського району в сім'ї бідняків. Батьки виростили і виховали шестеро дітей, серед яких Євдокія Терентіївна була третьою. Не маючи змоги через зли-

денні умови життя вчитися, вона закінчила всього три класи, зазнавши ще в роки дитинства важкої, непосильної праці. Допомогала батькам у полі та вдома. З тієї пори праця стала змістом її життя.

У місцевому колективному господарстві «Праця» впродовж багатьох років очолювала ланку по вирощуванню сільськогосподарських культур – зернових, буряків, городини. Особливо значного успіху домоглася у нелегкому післявоєнному 1947 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР за високі трудові показники 16 лютого 1948 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Сумлінно трудилася допоки дозволяло підірване щоденними клопотами здоров'я. Брала участь у відомій хор-ланці, яка складалася із восьми героїнь села Івашківці.

Померла в 1993 р. [76, с. 106].

Тихорський Василь Дмитрович

Народився 20 січня 1930 р. в с. Журавлівка Тульчинського району. Бригадир-прохідник шахти Бутовська-Північна шахтоуправління «Новобутівське» комбінату «Макіїввугілля» Міністерства вугільної промисловості Української РСР (Донецька область). Орденосець. Почесний шахтар України. 30 березня 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 2002 р.

Ткач Олександр Мефодійович

Народився 1899 р. в с. Миколаївка Літинського району.

Працював головою колгоспу «Перше травня» с. Осолинка Літинського району.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю зерна насіння кок-сагізу (по 117 кг з гектара на площі 14 га) удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер 13 жовтня 1978 р.

Томашевський Петро Казимирович

Народився 10 жовтня 1900 р. в с. Писарівка Вінницького району в багатодітній родині (мав четверо братів та шестеро сестер). Навчався у школі в с. Щітки.

В роки громадянської війни служив у кавалерії.

У 1924 р. одружився. Мав дочку і сина.

З утворенням у селі колективного господарства «Комунар», працював у ньому бригадиром.

Під час Другої світової війни перебував на окупованій ворогом території. Разом із батьком, який був народним цілителем, лікував поранених радянських солдатів, потім переправляв їх до партизанів (у загін П. Кугая під Калинівкою). Туди ж доставляв хліб, який пекли вдома.

В березні 1944 р., відразу ж після звільнення Вінниці, призваний в лави Червоної армії. З боями дійшов до Праги, де був важко поранений (залишився без руки). У квітні 1945 р. інвалідом повернувся додому.

Після війни знову трудився в колгоспі «Комунар» на посаді бригадира рільничої бригади. 16 лютого 1948 р. за високий урожай жита в попередньому році нагороджений Золотою Зіркою Героя Соціалістичної Праці та орденом Леніна.

До 70-річного віку працював у колгоспі на різних посадах. Зокрема, 20 років очолював молочно-товарну ферму господарства, працював кочегаром у школі, сільпо.

Обирався депутатом сільської, районної, обласної Рад депутатів трудящих.

Помер 15 лютого 1993 р. [51, с. 22].

Топчій Дмитро Гаврилович

Народився 8 листопада 1928 р. в с. Мар'янівка Немирівського району. Після закінчення школи в с. Красеньке Іллінецького району поступив на навчання на радіофізичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, який закінчив у 1953 р. і був направлений в числі перших молодих фахівців на новостворене підприємство «Київський радіозавод». Пройшов

шлях від технолога, майстра, начальника цеху до заступника головного інженера заводу, а в 1964 р. став головним інженером підприємства. З того ж часу – відповідальний за роботи по широкомасштабному розгортанню робіт із підготовки виробництва та забезпечення випуску системи управління розробки конструкторським бюро Електроприладобудування (нині «Хартрон») ракети Р-36 (8К67), а також із космічної тематики – апаратури стикування «Голка», зі створення виробництва телевізійних приймачів і інших виробів. Із 1970 р. – генеральний директор «Київського радіозаводу». На цій посаді трудився до 1996 р.

12 серпня 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Лауреат Державної премії СРСР (1968 р.) і України (1996 р.), Ленінської премії (1989 р.). Заслужений машинобудівник України (1994 р.). Почесний громадянин Києва (2004 р.). Ветеран ракетно-космічної галузі.

Нагороджений двома орденами Леніна, орденами Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора.

Помер 10 грудня 2007 р. Похований у м. Києві на Байковому цвинтарі [59, с. 266].

Трусь Михайло Захарович

Народився 19 серпня 1918 р. в с. Четвертинівка Тростянецького району, українець. Працював різноробочим у місцевому колгоспі, з 1936-го по травень 1941 р. – трактористом. На початку віроломного вторгнення гітлерівців в Україну (по серпень 1941 р.) брав участь у боях під Ковелем, обороняв Київ. Потрапив в оточення. Повернувся додому. Після визволення с. Четвертинівки від нацистських загарбників знову став фронтовиком. Брав участь у боях із ворогом у Румунії, Угорщині, Чехословаччині, Австрії, Німеччині. Воював на 2-у та 3-у Українських фронтах у складі 464-го та 78-го стрілецьких полків 33-го стрілецького корпусу 27-ї армії. Служив у роті зв'язку. Телефоніст. Рядовий. За проявлену мужність нагороджений орденом Вітчизняної війни II ст., двома медалями «За відвагу», а також медалями «За взяття Будапешта», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

Демобілізувавшись, повернувся у рідне село. З 1947 р. бригадир тракторної бригади колгоспу «Зоря комунізму». За виняткове трудове сумління у 1966 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений також орденом Леніна, медаллю «Ветеран праці».

З 1978 р. на заслуженому відпочинку.

Помер 20 квітня 2015 р. [86, с. 412].

Федорчук Марія Тимофіївна

Народилася 1918 р. в с. Івашківці Шаргородського району в сім'ї бідняків. Крім неї в сім'ї було ще троє дітей. Усі рано залишилися без батька. В родині надовго поселилися злидні та голод. Однак вижили. Марія із сестрою Мотрею працювали в полі (пізніше Мотря перейшла трудитись на свиноферму). Брат Іван працював на Донбасі шахтарем, згодом переїхав із сім'єю в Росію і проживав до кінця свого життя в Іркутській області, інший брат Олександр теж виїхав у Росію (мешкав в Оренбурзькій області).

Загартована з дитинства працею, Марія Тимофіївна не зламалася перед важкими випробуваннями 30-х років та Другої світової війни. У післявоєнний час самовіддано трудилась у рільничій ланці місцевого колгоспу. За здобутки, досягнуті в 1947 р., удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджена орденом Леніна. В 1958 р. її груди прикрасив ще й орден Трудового Червоного Прапора.

Марія Тимофіївна вік прожила із сестрою, так і не скуштувавши подружнього щастя. Спогади про важкі роки, нестатки, злидні не покидали її, але окриляла радість, що вік прожила не дарма, що її праця була потрібна людям.

Померла в 1981 р. [76, с. 107].

Фещук Павло Пилипович

Народився 1910 р. в с. Солоні Гайворонського району Кіровоградської області. Українець. Закінчив Уманський державний педагогічний інститут. Працював учителем, завідувачем, інспекто-

ром шкіл райвно. У 1938 р. призначений заступником завідуючого шкільним сектором Вінницького обласного відділу народної освіти.

Учасник Другої світової війни. Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня і чотирма медалями.

Після демобілізації працював директором Бандерівської середньої школи (Молдавська РСР), завідуючим відділом освіти Гайворонського району. У 1950 р. обраний першим секретарем райкому Компартії України. Очолюваний ним район був одним із кращих в області.

Депутат Верховної Ради УРСР двох скликань.

Директор Гайворонського маслозаводу.

Отримав почесне звання Героя Соціалістичної Праці у 1958 році за одержання високих врожаїв зернових культур господарствами Гайворонського району.

Помер у 1971 р. [74, с. 163].

Фомова Наталія Карпівна

Народилася 10 лютого 1918 р. в с. Лисогірка Летичівського району; освіта початкова.

Під час війни була схоплена гітлерівцями і відправлена на каторжні роботи в Німеччину, однак по дорозі в неволю її визволили партизани. А потім від розправи уберегли добрі мешканці Хмельниччини, в яких тривалий час переховувалася...

Після визволення краю від нацистських загарбників стала працювати дояркою у рідному селі, а незадовго перед цим одержала найважчу звістку, – смертю хоробрих, захищаючи Батьківщину, загинув її чоловік.

Доярка племзаводу «Літинський» с. Громадське Літинського району.

У 1967 р. стала п'ятитисячницею. В наступному році цей показник трудівниці підняла до 5320, а в 1969 р. – 6030 кг надоеного молока на фуражну корову.

Нагороджена орденом «Знак Пошани», в 1969 р. – золотою медаллю ВДНГ СРСР.

Указом Президії Верховної Ради СРСР 8 квітня 1971 р. їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Обиралась депутатом районної Ради депутатів трудящих.

Хіміч Василь Петрович

Народився 1930 р. в с. Маньківка Бершадського району.

Трудову діяльність розпочав трактористом Устянської МТС. Після служби в армії в 1953 р. повернувся на попереднє місце роботи.

У середині 1950-х рр. поїхав освоювати цілині землі в Казахстані. У 1955 – 1957 рр. працював у радгоспі «Убаганский» Кустанайської області, а з 1959 р. – в Кокчетавській області – бригадиром тракторної бригади радгоспу ім. Будьонного.

У 1969 р. колективу було присвоєно звання «Бригада високої культури землеробства», а керівнику бригади В. П. Химичу за досягнуті успіхи у підвищенні врожайності зернових культур, високоефективне використання техніки Указом Президії Верховної Ради СРСР від 8 квітня 1971 р. присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Самовіддана праця уродженця Вінниччини відзначена й іншими високими нагородами – орденами Леніна, Жовтневої Революції, двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом «Знак Пошани», медалями. У 1970 р. йому присвоєно звання «Заслужений працівник сільського господарства Казахської РСР».

Обирався делегатом ХХІV з'їзду КПРС, депутатом Верховної Ради СРСР.

Хоменко Федір Пантелеймонович

Народився 5 серпня 1934 р. в с. Купчинці Іллінецького району. Дитинство пройшло в с. Яструбинці цього ж району. Освіта початкова. Син загиблого фронтовика. Майстер машинного доїння купчинського колгоспу ім. Горького.

Трудову біографію розпочав у 1947 р. доглядачем колгоспних телят, пропрацювавши на цій посаді понад сім років. Потім успішно освоїв професію дояра. Щорічно добивався високих надоїв молока. За рекордні трудові здобутки 22 березня 1966 р. Указом Пре-

зидії Верховної Ради СРСР удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений орденами Леніна, Жовтневої Революції.

Улюбленій справі присвятив усе своє життя – на молочно-товарній фермі трудився до виходу на заслужений відпочинок [102].

Хом'як Софія Кузьмівна

Народилася 1929 р. с. Миколаївка Літинського району в селянській сім'ї. До війни навчалася у Майдано-Курилівській семирічній школі, де здобула освіту за шість класів. Навчання перервала війна.

Після звільнення Вінниччини від нацистських загарбників разом зі всіма колгоспниками взялася за відродження зруйнованого ворогом господарства. З 1944 р. – ланкова колгоспу «Перше травня» с. Осолинка Літинського району.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю насіння кок-сагізу (по 145,5 кг з гектара на площі 2 га) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

В 1953 р. її ланка відзначилась високим урожаєм солодких коренів – збрала по 365 ц цукрових буряків з гектара...

Учасниця ВДНГ СРСР. Обиралась делегатом XVI з'їзду ВЛКСМ, депутатом Вінницької обласної та Літинської районної Рад депутатів трудящих [62].

Хрипливий Василь Іванович

Народився 6 січня 1929 р. в с. Мала Стратіївка Тростянецького району.

У 1948 р. закінчив Верхівський сільськогосподарський технікум. Працював головним агрономом у господарствах Тростянецького та Гайсинського районів. Після звільнення в запас із лав Радянської Армії в 1952 р. працював агрономом колгоспу ім. Котовського с. Баланівки Бершадського району. У 1958 – 1960 рр. очо-

лював це господарство. Після об'єднання чотирьох колгоспів в один працював агрономом об'єднаного господарства.

В 1964 р. без відриву від виробництва закінчив Уманський сільськогосподарський інститут.

Із грудня 1966 р. до липня 1979 р. – начальник Бершадського районного управління сільського господарства, із липня 1979 р. до лютого 1988 р. – заступник директора Бершадського цукрокомбінату.

Звання Героя Соціалістичної Праці удостоєний 31 грудня 1965 р. за вирощування високих урожаїв цукрових буряків.

Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани», медаллю «За доблесну працю» [52, с. 256].

Цвігун Семен Кузьмич

Народився 1917 р. в с. Стратіївка Чечельницького району, українєць.

Трудову діяльність розпочав у 1937 р. вчителем, потім директором середньої школи в Одеській області. З 1939 р. працівник органів НКВС.

В роки Другої світової війни перебував на оперативній роботі на Південно-Західному, Південному, Північно-Кавказькому, Сталінградському, Донському і Західному фронтах. Брав активну участь у партизанському русі.

Після війни працював на керівних постах в органах держбезпеки Молдавської РСР, Таджикиської РСР, Азербайджанської РСР. З 1967 р. С. К. Цвігун – заступник, а потім – перший заступник голови КДБ СРСР. Генерал армії.

В ряди КПРС вступив у 1940 р. З 1971 р. був кандидатом у члени ЦК КПРС. На XXIV з'їзді партії обраний членом Центрального Комітету. Був депутатом Верховної Ради СРСР чотирьох скликань.

Герой Соціалістичної Праці. Нагороджений двома орденами Леніна, Жовтневої Революції, орденом Червоного Прапора, двома орденами Червоної Зірки, іншими урядовими нагородами, а також багатьма орденами інших країн.

Помер 19 січня 1982 р. Похований на Новодівочому кладовищі в м. Москві [35; 87, с. 364].

Цмокалюк Ісаак Миколайович

Народився 1902 р. в с. Березівка Чернівецького району в родині селянина-бідняка. В юнацькі роки наймитував у поміщика, згодом працював у сільському господарстві.

В 1934 р. у м. Немиров закінчив курси голів сільських Рад, після чого тривалий час працював на радянській роботі. В 1937 р. обраний головою колгоспу.

Після нападу нацистської Німеччини на СРСР був евакуйований у Ставропольський край, де працював інструктором райкому партії, згодом – головою колгоспу.

Після звільнення Вінниччини від гітлерівських загарбників працював інструктором Чернівецького райкому партії (Вінницька область), а з кінця 1944 р. до виходу в 1972 р. на пенсію – головою колгоспу с. Березівки (на той час Могилів-Подільського району).

Удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці (1948 р.), нагороджений орденами Леніна, Жовтневої Революції.

Неодноразово обирався депутатом Вінницької обласної ради.

Помер 10 квітня 1986 р.

Цяпенко Федір Захарович

Народився 1925 р. в с. Качківка Ямпільського району, українець. Навчався у місцевій школі, працював у колгоспі.

Учасник бойових дій Другої світової війни (04 – 08.1944 р.). Помічник командира взводу 468-го стрілецького полку (2-й Український фронт). Сержант. За проявлену мужність у битвах з нацистськими загарбниками удостоєний ордена Вітчизняної війни II ступеня, медалей «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.».

З війни порвернувся інвалідом другої групи. Після важкої контузії три роки возив молочну продукцію на маслозавод, а коли ціною великих зусиль поборов фізичну недугу – був комірником.

Після закінчення навчання на однорічних курсах працював головою дорошівського колгоспу. В 1953 – 1978 рр. очолював цекинівський колгосп ім. Леніна, який став одним із кращих господарств Ямпільського району.

За успіхи, досягнуті в збільшенні виробництва і заготівель пшениці, жита, гречки, проса, кукурудзи та інших зернових і кормових культур 23 червня 1966 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Працював також начальником управління сільського господарства, а вийшовши на пенсію, – секретарем парткому в с. Цекинівці.

Нагороджений орденами Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, медалями.

Помер 1999 р. Похований у м. Вінниці [87,с. 904].

Черкасова Марія Петрівна

Народилася 19 травня 1895 р. в Буртнецькій волості Вольмарського повіту (Латвія) у родині робітника. У юнацькі роки наймитувала. Учасниця громадянської війни. Член КПРС з 1919 р.

З 1923 р. на партійній, а пізніше – на керівній господарській роботі на підприємствах харчової промисловості Вінницької області.

У роки Другої світової війни працювала в містах Сталінграді, Коканді та Джамбулі директором підприємств.

У післявоєнний період до виходу на пенсію (1962 р.) – директор Деречинського цукрокомбінату Шаргородського району, директор Соболівського цукрокомбінату Теплицького району, директор Вінницького насінневого заводу.

За сумлінну працю нагороджена орденами Леніна та Трудового Червоного Прапора. В 1958 р. їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Померла 20 травня 1969 р. Похована у м. Вінниці [23].

Чернега Микола Євдокимович

Народився 10 травня 1938 р. в с. Устя Бершадського району в селянській сім'ї. У 1955 р. закінчив місцеву середню школу, а через рік – Ольгопільське училище механізації сільського господарства.

Працював на цілинних землях, служив у Радянській Армії. Після звільнення в запас повернувся у рідне село, працював у рід-

ному селі механізатором, згодом помічником бригадира, бригадиром, а з 1971 р. – начальником механізованого загону № 2 колгоспу «Шлях Ілліча».

У 1977 р. очолюваний ним колектив виростив по 60 центнерів пшениці з кожного гектара, по 540 центнерів цукрових буряків. Високими були врожаї й інших культур. За досягнуті успіхи, виявлену трудову доблесть М. Є. Чернезі Указом Президії Верховної Ради СРСР від 22 грудня 1977 р. присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений двома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора, медалями.

Обирався депутатом Вінницької обласної Ради [52, с. 257].

Чешенко Лідія Григорівна

Народилася 20 червня 1941 р. в с. Антонопіль Калинівського району.

В 1963 р. закінчила Вознесенський сільськогосподарський технікум. З того часу до виходу на заслужений відпочинок працювала бригадиром виноградарської бригади радгоспу-заводу «Южный» Саратовського району Одеської області.

8 грудня 1973 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Лауреат Державної премії СРСР (1980 р.). Депутат Верховної Ради УРСР 8 – 10 скликань.

Пенсіонерка. Мешкає в с. Ярославці Саратовського району [117].

Чорнобаєва (Гринчик) Марія Пилипівна

Народилася 30 березня 1928 р. в с. Торканівка Тростянецького району в сім'ї колгоспників. Український радянський педагог.

У 1944 – 1946 рр. навчалась у Бершадському педагогічному училищі, здобувши фах учителя молодших класів.

У 1950 р. закінчила Одеський педагогічний інститут ім. К. Д. Ушинського. Працювала вчителем української мови та літератури Кам'янокриничанської середньої школи Ульяновського району Кі-

ровоградської області, заступником директора з навчально-виховної роботи Улянівської середньої школи № 1.

З 1957 р. її життя пов'язане з Дніпропетровщиною. В 1957 – 1959 рр. – інспектор Дніпропетровського міського та обласного відділів народної освіти. З 1959 р. – директор школи-інтернату № 3 для дітей, хворих на сколіоз (у 1971 р. восьмирічну школу-інтернат № 3 м. Дніпропетровська наказом Міністерства освіти України реорганізовано в санаторну школу-інтернат для дітей, хворих на сколіоз).

У 1968 р. стала Героєм Соціалістичної Праці, а в 1974 р. – кандидатом педагогічних наук.

У 1963 – 1969 рр. обиралась депутатом Дніпропетровської міської, в 1969 – 1987 рр. – депутатом Дніпропетровської обласної ради [106].

Чумак Авраам Пилипович

Народився 1894 р. в с. Писарівка Вінницького району. Бригадир місцевого колгоспу ім. 1 Травня. Відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 29 березня 1947 р. за одержання високого врожаю жита (по 31,61 ц з гектара на площі 18,32 гектара) при виконанні колгоспом обов'язкових поставок і натуроплати за роботу МТС у 1947 р. і забезпеченості насінням зернових культур для весняної сівби 1948 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР 19 травня 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот».

Чухнюк Олена Миронівна

Народилася 12 березня 1917 року в с. Дяківка Бершадського району. У 1938 році переїхала в Білорусію, де закінчила курси машиністів паровоза. Спочатку працювала помічником машиніста, а згодом – машиністом. Незабаром стала висококваліфікованим спеціалістом.

У 1941 році за сумлінну працю Олені Миронівні присвоєно звання «Почесний залізничник».

В історії депо «Гомель» Білоруської залізниці вона поки що єдина жінка-машиніст паровоза.

Тут же, в Гомелі, її застала війна.

Під ворожим бомбардуванням й артобстрілами Олена Чухнюк водила вантажні потяги, військові ешелони зі зброєю до лінії фронту, рятувала їх від ударів ворожої авіації під Єльськом, Ста-лінградом, Курськом, на Дніпрі.

Влітку 1942 року працювала старшим машиністом на станції «Москва-Київська» у четвертій паровозній колоні особливого резерву Народного комісаріату шляхів сполучення СРСР. Очолювала комплексну бригаду паровоза «ЕМ 723-88» Північно-Печорської залізниці.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 5 листопада 1943 року «за особливі заслуги в забезпеченні перевезень для фронту і видатні досягнення у відбудові залізничного транспорту в умовах воєнного часу» О. М. Чухнюк присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот».

Після війни працювала в Міністерстві шляхів сполучення СРСР, була обрана депутатом Верховної Ради СРСР.

Померла 10 травня 2014 р. [52, с. 257 – 258].

Шаповалов Йосип Миронович

Народився 24 жовтня 1904 р. в м. Козятин в сім'ї залізничника. Закінчив три класи Козятинської школи. Юнаком працював помічником слюсаря по ремонту локомотивів у депо Київ-1. З 1925 р. – помічник машиніста пасажирського локомотива. В 1932 р. закінчив мостовий факультет Київського політехнічного інституту. Працював виконробом по влаштуванню греблі через річку Ташлик біля станції Помічна, потім – заступником начальника служби колій станції Білокоровичі.

В 1933 р. призваний в Червону армію. Служив старшим техніком штабу 6-го залізничного полку Київського особливого військового округу. З січня 1939 р. – помічник командира мостового батальйону навчально-дослідного залізничного полку. В кінці 1939 року під час війни з Фінляндією – старший інженер західної ділян-

ки будівництва залізничної лінії Петрозводськ – Суоярві (Північно-Західний фронт).

У німецько-радянську війну капітан Шаповалов на посаді командира 7-го окремого мостового залізничного батальйону. Вів загороджувальні роботи на Північно-Західному і Волховському фронтах. З початком контрнаступу військ Західного, Південно-Західного і Калінінського фронтів під Москвою військовим залізничникам довелося вже відновлювати залізниці на звільненій території. У суворих умовах зими 1941 – 1942 років мостовики під керівництвом Шаповалова у короткий термін відновили двоколійний мостовий перехід через Волгу. Швидке відновлення мосту сприяло забезпеченню наступаючих військ поповненням, боєприпасами і всім необхідним. Командир батальйону був нагороджений орденом Червоної Зірки.

У березні 1942 р. подолянин призначений командиром 4-го мостового залізничного полку. У січні 1943 р. полк майора Шаповалова був перекинутий на Воронезький фронт, де також відновлював багато стратегічно важливих мостів. У серпні 1943 р. підполковник Шаповалов зі своїм полком відбудув на Білоруський фронт.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 5 листопада 1943 року «за особливі заслуги в забезпеченні перевезень для фронту і народного господарства та видатні досягнення у відбудові залізничного господарства у важких умовах військового часу» полковнику Шаповалову Йосипу Мироновичу присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Після війни продовжив службу в залізничних військах. Йому довелося відновлювати міст через Дніпро біля Черкас.

Роботи велися успішно. Та сталося непередбачуване – у ніч на 8 березня 1950 р. на одній із барж, де розмішувалися підлеглі йому мостовики, виникла пожежа, загинули 15 військовослужбовців. У нещасному випадку було звинувачено Шаповалова. В результаті – він був позбавлений посади, виключений з партії, а 19 липня 1950 р. військовим трибуналом Московського округу засуджений до 25 років позбавлення волі. Військова колегія Верховного суду залишила вирок без змін і 21 серпня 1951 р. **його позбавили всіх нагород та звання героя Соціалістичної Праці.** У квітні 1953 р. за протестом Генерального прокурора СРСР Пленумом

Верховного суду міра покарання була знижена до 10 років. У тому ж році звільнений за амністією. Знову повернувся у залізничні війська...

У травні 1962 р. за станом здоров'я звільнився у запас. Жив у Києві.

29 травня 1968 р. Президія Верховної Ради СРСР відновила його у званні Героя Соціалістичної Праці та у правах на бойові нагороди.

Помер в 1978 р. Похований в Києві на Байковому кладовищі [118].

Шаргало Віра Мартинівна

Народилася 30 вересня 1912 р. в с. Михайлівка Шаргородського району в селянській родині. Українка.

У 16-річному віці стала членом місцевого колективного господарства ім. Леніна. Відзначалася винятковим працелюбством та невтомністю. За сумлінне ставлення до роботи обрана ланковою. На цій посаді пропрацювала до 1971 р. – часу виходу на пенсію.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 лютого 1948 р. за вирощення високого врожаю пшениці (по 30,81 ц з гектара на площі 8 га) їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Померла 23 квітня 2005 р. [76, с. 158].

Швець (Сулима) Ганна Дмитрівна

Народилася 10 березня 1915 р. в с. Вінницькі Хутори Вінницького району.

Ланкова місцевого колгоспу ім. Шевченка.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю насіння кок-сагізу (по 161,8 кг з гектара на площі 2 га) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Учасниця ВДНГ СРСР.

Швець Євдокія Андріївна

Народилася 23 грудня 1913 р. в с. Вінницькі Хутори Вінницького району. До праці залучалась ще в ранньому дитинстві. У 26-річному віці очолила ланку, що складалася із 30-и осіб. Вийшла за муж, стала матір'ю.

Нелегким випробуванням для неї стала Друга світова війна, яка забрала чоловіка, а в доньки – батька. Усі труднощі лягли відтоді на її плечі.

Після війни знову працювала ланковою місцевого колгоспу ім. Шевченка.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю насіння кок-сагізу (по 145 кг з гектара на площі 2,5 га) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Померла невтомна трудівниця 15 квітня 1987 р. Похована у рідному селі [51, с. 23].

Шморгун Митрофан Полікарпович

Народився в с. Голдашівка Бершадського району.

Учасник бойових дій Другої світової війни. Був військовим водієм, автомеханіком. Захищав Крим. Зокрема, брав участь у десанті на Камиш-Бурун, відбивав шалені атаки ворога на Марухінському і Тебердинському перевалах. Пролитав кров, обороняючи Кавказ. Потім пізнав радість перемог у наступальних боях. За ратні подвиги нагороджений медалями «За бойові заслуги», «За оборону Кавказу», «За взяття Берліна».

Після війни мешкав в Одесі. Спершу працював водієм на станції Одеса-Товарна, а потім (аж до виходу на пенсію) – понад двадцять років майстром складального цеху у виховній трудовій колонії-14 УВС Одеського облвиконкому.

В 1974 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора [2].

Шнирук Фросина Артемівна

Народилася 1928 р. в с. Березівка Чернівецького району Вінницької області. Працювала ланковою у місцевому колгоспі ім. Будьонного. За вирощення високого врожаю озимої пшениці (по 30,1 центера з гектара на 8-гектарній площі) Указом Президії Верховної Ради СРСР 16 лютого 1948 р. їй присвоєно почесне звання Героя Соціалістичної Праці [70].

Шпак Анастасія Анатоліївна

Народилася 1919 р. в с. Івашківці Шаргородського району в сім'ї бідняків. Через злидні початкову освіту здобувала в лікнепі, з раннього дитинства прилучилась до праці. Ще зовсім малою допомагала матері в полі, в домашньому господарстві.

Усе трудове життя пов'язала із сумлінною працею в ланці рідного колгоспу. В 1948 р. за високі трудові здобутки удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Крім золотої медалі «Серп і Молот» та ордена Леніна її груди прикрашала ще одна висока нагорода – медаль «Мати-Героїня». Померла в 1999 р. [76, с. 107].

Щербатий Іван Микитович

Народився 15 березня 1928 р. в Піщанці. Тут, у колгоспі імені Шевченка, в 1944 р. розпочав свій трудовий шлях.

На заході ще гриміли гармати, лилася солдатська кров, а на щойно звільнених від ворога землях люди вже заходилися налагоджувати зруйноване війною господарство. Був серед них і він. Робив, що наказували. Та найчастіше юнака можна було бачити біля агрегатів. Незабаром кмітливого хлопчину направили на курси трактористів. Проте призов до війська на деякий час відірвав його від улюбленої справи. Однак після служби він удосконалює свою майстерність в Ольгопільському профтехучилищі, по закінченні якого залишився працювати в місцевому колгоспі «Україна». Був і трактористом, і комбайнером, і помічником бригадира. З Ольгополем Чечельницького району пов'язав свою долю назавжди.

На початку 1960-х рр. створив механізовану ланку по вирощуванню кукурудзи. В 1966 р. очолюваний ним трудовий колектив зібрав із кожного зі ста гектарів лану по 60 ц зернової кукурудзи, наступного року – по 77 ц, у 1969 р. – по 101,2 ц. Не менш продуктивними були й наступні роки. За видатні трудові досягнення Указом Президії Верховної Ради СРСР від 8 квітня 1971 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджений орденом Леніна, іншими високими нагородами, в тому числі золотою та срібною медалями ВДНГ СРСР [65].

Щербатюк Євдокія Остапівна

Народилася в березні 1899 р. в с. Лозова Шаргородського району в селянській родині. Сім'я була дуже бідна, не було в що одягнутися та взутись. Через це дівчинка не відвідувала школу.

З раннього дитинства пішла працювати в артіль за трудові. Зарекомендувала себе з найкращого боку: відзначалась старанням, працелюбством, відповідальністю. Керівництво колгоспу «Прогрес» помітило молоду трудівницю, призначило її ланковою рільничої бригади.

У 1947 р. очолювана нею ланка досягла вагомих результатів – на площі 9,05 га виростила по 31,83 ц пшениці з кожного гектара. Невтомній трудівниці було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

12 травня 1960 р. Явдохи Остапівни не стало [76, с. 150].

Щербенюк Василь Михайлович

Народився 13 листопада 1936 р. в с. Новофастів Погребищенського району. Освіта середня спеціальна. Командир ланки Вінницького об'єднаного авіаційного загону Українського управління цивільної авіації. 31 березня 1981 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Працював заступником голови правління Вінницького авіаційного заводу та заступником директора регіонального відділення авіакомпанії «Авіалінії України».

Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, медалями. Пенсіонер [45].

Щербина Володимир Васильович

Народився 1929 р. в с. Нове Місто Тиврівського району у багатодітній родині службовців.

У повоєнні роки його родина переїздить до Львівської області. Навчався у Львівському гірничому технікумі. Закінчив Луцький педагогічний інститут ім. Лесі Українки. Працював учителем біології.

Очолював колгосп «Прогрес» с. Гаї Бродівського району Львівської області. Під його вмілим керівництвом господарство стало мільйонером, нагороджене орденом «Знак Пошани», а В. В. Щербина (за високі показники у сільськогосподарському виробництві) – в 1973 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці. Кавалер трьох орденів Леніна.

Навіть вийшовши на заслужений відпочинок, не пориває зв'язків із рідним господарством, у розвиток якого віддав стільки сил та енергії.

Обирався депутатом Львівської обласної ради [1, с. 398].

Яцик (Швець) Параска Іонівна

Народилася 29 липня 1930 р. в с. Миколаївка Літинського району. Працювала ланковою колгоспу «Перше травня» с. Осолинка цього ж району. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю насіння кок-сагізу (по 141,3 кг з гектара на площі 2 га) удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Ящук Феодосій Логвинович

Народився 1905 р. в с. Лука-Мелешківська, колгосп «Перше травня» Вінницького району. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 серпня 1952 р. за одержання в 1951 р. високого врожаю насіння кок-сагізу (по 147,4 кг з гектара на площі 7,5 га) удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. *Анатолій Тамтура, Олександр Коваль*. Історія Тиврівщини. – Вінниця: Т. Баранівська, 2012. – 444 с.
2. Бершадський край. – 2009. – 4 листопада.
3. *Бондарчук І. А.* Непокоренные. Документальная повесть. – Вінниця, 2011. – С. 57 – 60.
4. *Вадим Вітковський*. Повій, вітре... або тіні незабутих предків. Про село Борівку і його людей. – Вінниця: ПП «ГД Едельвейс», 2013. – С. 101 – 102.
5. Ветеранська звитяга. Віктор Марківський та його час / Автор-упорядник Олександр Роговий. – Вінниця, 2013. – 112 с.
6. *Винокурова Ф. А.* Евреи Винниччины в период Второй мировой войны. Малоизвестные документы и новые интерпретации: В 3 т. – Т. 3: Участники боевых действий на фронтах войны с нацизмом и труженники тыла. – Вінниця: Антекс, 2000. – 336 с.
7. Вінницька правда. – 1947. – 18 червня.
8. Вінницька правда. – 1949. – 10 березня.
9. Вінницька правда. – 1951. – 9 жовтня.
10. Вінницька правда. – 1952. – 3 січня.
11. Вінницька правда. – 1952. – 24 червня.
12. Вінницька правда. – 1952. – 30 серпня.
13. Вінницька правда. – 1954. – 3 березня.
14. Вінницька правда. – 1958. – 27 лютого.
15. Вінницька правда. – 1958. – 11 березня.
16. Вінницька правда. – 1959. – 27 грудня.
17. Вінницька правда. – 1965. – 20 липня.
18. Вінницька правда. – 1967. – 16 травня.
19. Вінницька правда. – 1967. – 15 вересня.
20. Вінницька правда. – 1967. – 1 жовтня.
21. Вінницька правда. – 1967. – 5 жовтня.
22. Вінницька правда. – 1968. – 25 січня.
23. Вінницька правда. – 1969. – 23 травня.
24. Вінницька правда. – 1971. – 6 травня.
25. Вінницька правда. – 1971. – 28 лютого.
26. Вінницька правда. – 1971. – 25 травня.

27. Вінницька правда. – 1971. – 30 листопада.
28. Вінницька правда. – 1974. – 17 лютого.
29. Вінницька правда. – 1976. – 24 лютого.
30. Вінницька правда. – 1976. – 31 грудня.
31. Вінницька правда. – 1978. – 17 листопада.
32. Вінницька правда. – 1980. – 9 січня.
33. Вінницька правда. – 1980. – 31 грудня.
34. Вінницька правда. – 1981. – 8 березня.
35. Вінницька правда. – 1982. – 21 січня.
36. Вінницька правда. – 1982. – 10 листопада.
37. Вінницька правда. – 1983. – 25 травня.
38. Вінницька правда. – 1984. – 19 лютого.
39. Вінницька правда. – 1984. – 10 березня.
40. Вінницька правда. – 1985. – 15 січня.
41. Вінницька правда. – 1986. – 6 червня.
42. Вінницька правда. – 1986. – 4 листопада.
43. Вінницька правда. – 1990. – 22 липня.
44. Вінницька правда. – 2006. – 6 жовтня.
45. Вінниччина. – 1994. – 27 серпня.
46. Вінниччина. – 2002. – 20 грудня.
47. Вінниччина. – 2003. – 9 вересня.
48. Вінниччина. – 2007. – 20 листопада.
49. *Гальчак С. Д.* Словом і багнетом: журналісти Вінниччини у Другій світовій війні. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2013. – 100 с.
50. *Гальчак С. Д.* Ступені мужності / 2-е вид., доповн., переробл. – Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2012. – 224 с. (С. 13 – 20).
51. Гордість району / Відділ культури і туризму Вінницької районної державної адміністрації, Вінницька районна центральна бібліотечна система. – Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2007. – 70 с.
52. *Григорій Погончик.* Бершадщина: з минулого – у майбутнє. – Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2013. – 958 с.
53. Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2004. – Т. 2. – С. 94.
54. Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 2012. – Т. 9. – С. 871, 872.
55. Жовтневі зорі (Козятин). – 1986. – 2 серпня.

56. Збірник законів та наказів Робітничо-Селянського Уряду Союзу Радянських Соціалістичних Республік, що видається при Керуванні справами Ради Народніх Комісарів Союзу РСР і Ради Праці та Оборони. – 1927. – 11 липня. – № 45. – С. 4 – 6.

57. Зірка (Теплик). – 1970. – 25 липня.

58. Зірка. – 1976. – 1 січня.

59. Іллінещина. Минуле та сьогодні / М. М. Пашенко – автор-упорядник; ред. колегія: С. А. Задорожнюк, О. В. Письменна, Я. Є. Дуднюк, Р. О. Гобеляк, О. Г. Рудник. – Вінниця: ПП Баблюк І. Б., 2015. – 400 с.

60. Київська правда. – 1987. – 17 лютого.

61. Колективіст (Літин). – 1950. – 23 лютого.

62. Колективіст (Літин). – 1953. – 12 лютого.

63. Колгоспна зоря (м. Вінниця). – 1967. – 16 травня.

64. Колгоспна зоря. – 1969. – 2 серпня.

65. Колгоспна зоря. – 1973. – 3 квітня.

66. Колгоспна зоря. – 1973. – 7 листопада.

67. Колгоспна зоря. – 1977. – 25 грудня.

68. Колгоспна зоря. – 1981. – 7 березня.

69. Колгоспна правда (с. Чернівці). – 1948. – 22 січня.

70. Колгоспна правда (с. Чернівці). – 1948. – 19 лютого.

71. Комсомольське плем'я (м. Вінниця). – 1976. – 8 січня.

72. Літинський вісник. – 1997. – 5 квітня.

73. *Михайло Купчишин, Антон Мичак*. Шаргородщина: сторінки історії. – К., 2002. – С. 248 – 249.

74. Між Бугом і Дніпром. Науково-краєзнавчий вісник Центральної України / Випуск І. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2014. – 287 с.

75. *Мудраченко М. Р.* Пам'ятки історії та пам'ятні місця на Вінниччині: Калинівський та Оратівський райони. – Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2009. – С. 14 – 15.

76. *Нагребецький А. Н.* Іменами багата земля Шаргородська. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2014. – 364 с.

77. Наддністрянська правда (м. Могилів-Подільський). – 1988. – 28 червня.

78. Немирівщина: від витоків до сьогодні / Авторський колектив: О. І. Лесько, В. Ю. Дем'яненко, О. А. Коваль, Т. Г. Котик, А. О. Пасічник та ін. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2013. – 246 с.

79. Оратівський край: Ювілейний збірник / Упорядник Хоменко Н. В. – Вінниця: Книга-Вега ВАТ «Вінницька обласна друкарня», 2008. – С. 163.

80. Переможці. Учасники бойових дій Другої світової і Великої Вітчизняної воєн, які померли в повоєнний період, та ті, що проживають на території області. – Т. 1: м. Вінниця, Вінницький район, Барський район / Обл. редколегія: Спірідонова Л. М. (гол.), Нешик С. С. (заст. гол.), Харчук В. Є. (відп. секр.), Азаров С. Г., Бранько Я. А., Василюк С. М., Гальчак С. Д. та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2007. – 512 с.

81. Переможці. Книга пам'яті України. Вінницька область. Учасники бойових дій Другої світової і Великої Вітчизняної воєн, які померли в повоєнний період або проживають на території області. – Т. 2: Бершадський район, Гайсинський район, Жмеринський район, м. Жмеринка / Обл. редколегія: Спірідонова Л. М. (гол.), Нешик С. С. (заст. гол.), Харчук В. Є. (відп. секр.), Азаров С. Г., Бранько Я. А., Василюк С. М., Гальчак С. Д. та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2007. – 752 с.

82. Переможці. Переможці. Учасники бойових дій Другої світової і Великої Вітчизняної воєн, які померли в повоєнний період, та ті, що проживають на території області. – Т. 3: Іллінецький район, Калинівський район, м. Козятин, Козятинський район / Обл. редколегія: Спірідонова Л. М. (гол.), Нешик С. С. (заст. гол.), Харчук В. Є. (відп. секр.), Азаров С. Г., Бранько Я. А., Василюк С. М., Гальчак С. Д. та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2009. – 616 с.

83. Переможці. Книга Пам'яті України. Вінницька область. Учасники бойових дій Другої світової і Великої Вітчизняної воєн, які померли в повоєнний період або проживають на території області. – Т. 4: Крижопільський район, Липовецький район, Літинський район, м. Могилів-Подільський, Могилів-Подільський район / Обл. редколегія: Спірідонова Л. М. (гол.), Нешик С. С. (заст. гол.), Харчук В. Є. (відп. секр.), Азаров С. Г., Бранько Я. А., Василюк С. М., Гальчак С. Д. та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2010. – 784 с.

84. Переможці. Учасники бойових дій Другої світової і Великої Вітчизняної воєн, які померли в повоєнний період або проживають на території області. Вінницька область. – Т. 5: Мурова-

нокуриловецький район, Немирівський район, Оратівський район / Обл. редколегія: Спірідонова Л. М. (гол), Нешик С. С. (заст. гол.), Харчук В. Є. (відп. секр.), Бранько Я. А., Василюк С. М., Гальчак С. Д. та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011. – 704 с.

85. Переможці. Учасники бойових дій Другої світової і Великої Вітчизняної воєн, які померли в повоєнний період або проживають на території області. Вінницька область. – Т. 6: Піщанський район, Погребищенський район, Теплицький район, Тиврівський район / Обл. редколегія: Спірідонова Л. М. (гол), Нешик С. С. (заст. гол.), Харчук В. Є. (відп. секр.), Бранько Я. А., Василюк С. М., Гальчак С. Д. та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2012. – 704 с.

86. Переможці. Учасники бойових дій Другої світової і Великої Вітчизняної воєн, які померли в повоєнний період або проживають на території області. Вінницька область. – Т. 7: Томашпільський район, м. Ладижин, Тростянецький район, Тульчинський район, Хмільницький район / Обл. редколегія: Спірідонова Л. М. (гол.), Нешик С. С. (заст. гол.), Харчук В. Є. (відп. секр.), Бранько Я. А., Василюк С. М., Гальчак С. Д. та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2013. – 1040 с.

87. Переможці. Учасники бойових дій Другої світової і Великої Вітчизняної воєн, які померли в повоєнний період або проживають на території області. Вінницька область. – Т. 8: Чернівецький район, Чечельницький район, Шаргородський район, Ямпільський район / Обл. редколегія: Спірідонова Л. М. (гол.), Нешик С. С. (заст. гол.), Харчук В.Є. (відп. секр.), Бранько Я. А., Василюк С. М., Гальчак С. Д. та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2014. – 912 с.

88. Подільський край (м. Бар). – 2005. – 28 травня.

89. Подоля (м. Вінниця). – 2002. – 27 лютого.

90. Радянське життя (сміт Літин). – 1988. – 24 березня.

91. *Роздобудько А. П.* Фронтіві нагороди Героїв Соціалістичної Праці Хмельниччини // Велика Вітчизняна війна: уроки історії: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю визволення України від німецько-фашистських загарбників (м. Хмельницький, 28 жовтня 2014 ро-

ку). – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2014. – С. 330.

92. Село моє, краплинонька на карті: До 400-річчя заснування с. Сосонки / Уклад. Т. В. Буздиган. – Вінниця: Діло, 2007. – 93 с.

93. Сільські вісті (сmt Крижопіль). – 1975. – 5 червня.

94. Сільські вісті (Крижопіль). – 1994. – 2 грудня.

95. Славні нащадки вільних козаків. Видатні уродженці Козятинщини: Бібліографічний покажчик / Укладач Л. П. Макаревич. – Козятин, 2007. – С. 11 – 13.

96. Сталінським шляхом (Вінниця). – 1947. – 3 квітня.

97. Сталінським шляхом (Вінниця). – 1953. – 8 лютого.

98. Сталінським шляхом. – 1953. – 22 лютого;

99. Стахановці нової сталінської п'ятирічки в сільському господарстві УРСР. – К.: Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1949.

100. Тобою, краю мій, живу... Хмільниччина: події, особи, час / Автори-упорядники: М. Н. Дорош, В. А. Степанюк; художнє оформлення М. А. Загороднього. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2013. – 248 с.

101. Томашпільщина: Ювілейний збірник / Упорядники: Антонишин П. В., Сікал О. В. – Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2013. – 176 с.

102. Трудова слава (Іллінці). – 1975. – 21 січня.

103. Українська Радянська Енциклопедія (УРЕ). – К., 1977. – Т. 1. – С. 329.

104. УРЕ. – К., 1979. – Т. 4. – С. 324.

105. УРЕ. – К., 1982. – Т. 7. – С. 185.

106. УРЕ. – К., 1985. – Т. 12. – С. 335.

107. Хай квітне Гайсинська земля від роду до роду: інформаційно-краєзнавчий путівник / Уклад.: В. М. Голомозва. – Гайсин, 2011. – С. 17.

108. Червоний прапор (Хмільник). – 1965. – 2 березня.

109. Червоний промінь (Хмільник). – 1991. – 28 вересня.

110. Чечельницький вісник. – 1998. – 21 березня.

111. Чотири вінницькі броди. – Вінниця: Консоль, 2008. – С. 137.

112. Ямпільські вісті. – 1999. – 13 березня.

113. Ямпільські вісті. – 1999. – 11 вересня.
114. https://uk.wikipedia.org/wiki/Герой_Соціалістичної_Праці
115. 139. hnlb.vn.ua/?page_id=1270
116. 99а. www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=20564
117. 66а. https://uk.wikipedia/wiki/Чешенко_Лідія_Григорівна
118. https://uk.wikipedia.org/wiki/Шаповалов_Йосип_Мироно-

вич

ЗМІСТ

Люди із золотими руками	3
На відзнаку трудового подвигу... ..	5
Славетні працелюби Вінниччини	16
Вдовенко Петро Федорович	16
Желюк Пилип Олексійович	17
Марцин Тетяна Пилипівна	18
Надкирничний Юліан Антонович	19
Романенко Прокіп Каленикович	21
Пеллер Володимир Ізраїльович	22
Яровий Михайло Савович	24
Андрєв Євген Васильович	26
Андрусь Іван Фрезонович	26
Бабенко (Скакодуб) Марфа Пилипівна	27
Бабина Феоділа Гаврилівна	27
Бабицький Іван Антонович	28
Байда Іван Мойсейович	28
Бакуль Валентин Миколайович	29
Барабаш Мотря Андріївна	30
Баштанар Любов Іванівна	30
Бичок Іван Іванович	31
Білінська Ганна Григорівна	31
Біліченко Віктор Григорович	32
Білоус Мечислав Дмитрович	32
Боечко Агафія Гордіївна	33
Бойко Михайло Якимович	33
Бойко Павло Семенович	33
Бойчук Василь Софронівич	34
Бондар Олександр Васильович	34
Бондарчук Іван Афанасійович	35
Борщевська (Шостак) Марфа Макарівна	36
Брацлавська (Ніколаєнко) Марія Харитонівна	36

Бубновський Микита Дмитрович	37
Бубчиков Іван Йосипович	38
Бучацька Марія Іванівна	38
Бушинський Аполлінарій Іванович	39
Валявський Петро Олександрович	39
Василик Тетяна Антонівна	39
Васильківський Дмитро Іванович	40
Верес (Пікула) Варвара Яківна	40
Веселий Іван Артемович	41
Видиш Ганна Юхимівна	41
Вільчинський Володимир Тадейович	42
Вітвіцький Олександр Павлович	43
Вовк Варвара Овсїївна	44
Вознюк Василь Іванович	44
Врасій Микола Карпович	45
Гаврилюк Станіслав Іванович	45
Галушка Марія Максимівна	46
Галушак Сава Кирилович	46
Гарматюк Ганна Павлівна	47
Герасько Степан Володимирович	47
Глущенко Галина Євдокимівна	47
Гнидюк Іван Сидорович	48
Годованець Петро Аврамович	49
Голотюк Карпо Петрович	50
Гонаженко Ольга Калістратівна	50
Гончарук Антон Миколайович	51
Гончарук Мотря Захарівна	52
Гордійчук Текля Омелянівна	52
Гринишина Ганна Дмитрівна	53
Гуляренко Степан Никифорович	54
Гуменний Іван Микитович	54
Гурик Йосип Васильович	55
Дегтярьов Сергій Савватійович	55
Деньдобра Антоніна Пилипівна	56
Десяк Ольга Федорівна	56
Дзюба Павло Денисович	57
Димінський Іван Йосипович	57
Діброва Микита Якович	58

Домбровський Гаврило Васильович	58
Дяченко Іван Омелянович	59
Заболотна Марфа Трохимівна	59
Заверуха Антоніна Іванівна	60
Завойський Євгеній Костянтинівич	61
Заворотня (Заболотна) Агафія Абрамівна	61
Загоруйко Анатолій Григорович	61
Задворний Павло Гаврилович	62
Задніпрянець Мотря Макарівна	62
Зальцман Ісаак Мойсейович	63
Захаревич (Ковальчук) Феодосія Федорівна	63
Захарчук Катерина Назарівна	64
Зварич Наталя Володимирівна	65
Зверев Микола Пилипович	65
Іваніцький Федір Григорович	66
Іванова Яніна Григорівна	66
Ігнатов Олександр Дмитрович	66
Ілик Горпина Максимівна	67
Їжаківський Станіслав Якович	67
Кавун Василь Михайлович	68
Калинник Михайло Іванович	68
Кальницький Іван Сергійович	69
Каракой Тихін Кирилович	70
Карбовський Семен Романович	70
Кардаш Надія Мартиянівна	71
Карман Катерина Петрівна	71
Касько Марія Степанівна	72
Качур Василь Захарович	72
Киналь Надія Лаврентіївна	73
Климбовський Олександр Андрійович	73
Ковальчук Ганна Василівна	74
Козир Павло Пантелейович	74
Козяр Ганна Степанівна	75
Кокарека Наталія Логвинівна	76
Комасюк Ніна Оникіївна	76
Кондель Олексій Єрмолайович	76
Консовський Михайло Владиславович	77
Корсун Ніна Олексіївна	78

Костіков Андрій Григорович	79
Коцюрuba Марія Іванівна	81
Кошик Ганна Арсентіївна	82
Кравчик Яків Євстафійович	82
Кравчук Катерина Олексіївна	83
Кравчук Наталія Петрівна	83
Крещенецький Микола Оверкович	84
Кузик Григорій Йосипович	85
Кундиловський Антон Федорович	85
Кундиловська (Мароховець) Марія Антонівна	86
Кучеренко (Ревунова) Євгенія Маркіянівна	86
Кушнір Петро Назарович	87
Легкий Адам Платонович	88
Лук'янов Олексій Іванович	88
Лук'янчиков Павло Михайлович	89
Лятовський Анатолій Васильович	90
Магдич Степан Володимирович	91
Маєвський Венедикт Романович	91
Малярчик Євдокія Матвіївна	92
Маринич Марія Микитівна	92
Маркітан Анатолій Васильович	92
Марценюк Пилип Петрович	93
Матіяш Галина Дем'янівна	93
Матусяк Андрон Онисимович	94
Меєр (Добрянська) Олександра Тимофіївна	94
Мельницький Андрій Петрович	95
Михайлик Пелагія Олександрівна	95
Мотель Фросина Денисівна	96
Музика Микола Олексійович	96
Мулярчук Дорофій Овсійович	96
Мушенко Марія Іларіонівна	97
Мушинський Антон Олександрович	97
Найколюк Лаврентій Дмитрович	98
Наумчак Ольга Іллівна	98
Ніцак Антон Євменович	99
Новак Устина Омелянівна	99
Одеський Федір Ісаакович	99
Одрехівський Йосип Францович	100

Олексюк Лаврентій Денисович	100
Олійник Єфрем Касянович	100
Ольховик Петро Макарович	101
Орел Дмитро Родіонович	102
Осаулко Василь Іванович	102
Осипчук Володимир Васильович	102
Остапчук Дем'ян Федорович	103
Островська Олександра Петрівна	103
Осьмушко (Малашнюк) Любов Петрівна	104
Очеретнюк Степанида Сафронівна	104
Павленко Ганна Павлівна	105
Павленко Дмитро Полікарпович	105
Паламарчук Іван Дементійович	106
Пасічник Іван Микитович	107
Пасічник (Прокопишена) Раїса Василівна	107
Патлатюк Олександр Яремович	108
Перковський Іван Люцьянович	108
Перкун Анатолій Софронівич	108
Плахотна Олена Савівна	109
Плахотник Мотря Юхимівна	109
Повар Ганна Степанівна	110
Повідало Петро Карпович	110
Поворознюк Віктор Лукич	111
Пойдюк Григорій Карпович	111
Поліщук (Вовчок)Тетяна Семенівна	111
Попов Віктор Іванович	112
Порхун Микола Іванович	112
Поштар Василь Кирилович	113
Приймак Федір Львович	113
Ратушний Іван Іванович	114
Реп'ях Тимофій Арсенович	114
Родич Олена Федорівна	115
Розборський Олександр Андрійович	115
Романенко Євдокія Іллівна	115
Романенко Тилимон Іванович	115
Ромашук Євдокія Іванівна	116
Рубель Петро Іванович	117
Рудяк Григорій Софронівич	117

Садова Олександра Семенівна	118
Сапчук Карпо Михайлович	118
Сапчук Пелагея Пилипівна	119
Семенчук Лариса Григорівна	119
Сенчишина (Люльчак) Ганна Яківна	119
Серафенюк Анатолій Олександрович	120
Середа Олександра Яківна	121
Слободянюк (Франчук) Любов Федотівна	121
Слободянюк Маркіян Сергійович	121
Смолич Юрій Корнійович	122
Снідевич Марія Карпівна	122
Собідко Федір Васильович	123
Сорочинська Тетяна Онуфрїївна	123
Стельмах Михайло Панасович	124
Столяр Тимофій Федорович	125
Струmilін Станіслав Густавович	125
Судачок Тимофій Миколайович	127
Сухина Мефодій Дементійович	127
Теплицький Віктор Маркович	128
Тимошенко Євдокія Терентіївна	128
Тихорський Василь Дмитрович	129
Ткач Олександр Мефодійович	129
Томашевський Петро Казимирович	130
Топчій Дмитро Гаврилович	130
Трусь Михайло Захарович	131
Федорчук Марія Тимофіївна	132
Фещук Павло Пилипович	132
Фомова Наталія Карпівна	133
Хіміч Василь Петрович	134
Хоменко Федір Пантелеймонович	134
Хом'як Софія Кузьмівна	135
Хрипливий Василь Іванович	135
Цвігун Семен Кузьмич	136
Цмокалюк Ісаак Миколайович	137
Цяпенко Федір Захарович	137
Черкасова Марія Петрівна	138
Чернега Микола Євдокимович	138
Чешенко Лідія Григорівна	139

Чорнобаєва (Гринчик) Марія Пилипівна	139
Чумак Авраам Пилипович	140
Чухнюк Олена Миронівна	140
Шаповалов Йосип Миронович	141
Шаргало Віра Мартинівна	143
Швець (Сулима) Ганна Дмитрівна	143
Швець Євдокія Андріївна	144
Шморгун Митрофан Полікарпович	144
Шнирук Фросина Артемівна	145
Шпак Анастасія Анатоліївна	145
Щербатий Іван Микитович	145
Щербатюк Євдокія Остапівна	146
Щербенюк Василь Михайлович	146
Щербина Володимир Васильович	147
Яцик (Швець) Параска Іонівна	147
Ящук Феодосій Логвинович	147
Джерела та література	148

Науково-красознавче видання

Гальчак Сергій Дмитрович

Працею звеличені

Комп'ютерний набір
О. С. Гальчака

Видавець ТОВ "Меркьюрі-Поділля"

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2524 від 13.06.2006
Здано у виробництво 00.00.2017
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman
Ум. друк. арк. 11,75.
Друк офсетний. Наклад 200 прим. Зам. 00.
Друк ТОВ "Меркьюрі-Поділля"
Тел. / факс: (0432) 52-08-02

Сергій Дмитрович Гальчак

Доктор історичних наук, член-кореспондент Української академії історичних наук, професор кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, заслужений працівник культури України, керівник Вінницької філії Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, член правління Національної спілки краєзнавців України, голова правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України, Почесний краєзнавець України, перший заступник голови правління Вінницької обласної організації Національної спілки журналістів України, автор та співавтор 12-и монографій, більше трьохсот наукових праць і статей.

Вінниччина, 4 липня 2018 р.

Стасенко Степан Іванович народився 16 жовтня 1931 року в селі Нова Гребля Липовецького району (тепер Калинівський район) на Вінниччині у великій селянській родині. Дитинство у нелегкі довоєнні, воєнні та повоєнні роки пройшло у рідному селі. Змалечку зазнав почім фунт лиха. З дитинства працював з ранку до вечора. Під час шкільних канікул працював у колгоспі, допомагав матері.

Після війни в 1950 р. закінчив десятирічку. Вступив до Київського ветеринарного інституту. Під час навчання у виші одружився. Після закінчення інституту молоде подружжя Стасенків направили у радгосп «Великотокмацький» Токмацького району Запорізької області. Так Степан Іванович розпочав трудову діяльність головним ветлікарем радгоспу.

Ентузіазм молодого спеціаліста помітили і запропонували очолити радгосп.

4 квітня 1961 р. Степан Іванович, згідно з наказом по Запорізькому тресту радгоспів, був призначений директором веселівського сільгоспідприємства «Соцземлеробство», яке спеціалізувалося на відгодівлі свиней.

Керував підприємством протягом вісімнадцяти років. Разом із трудівниками, спеціалістами радгоспу, із непомітного середнячка вивів у кращі господарства Веселівського району. Господарство стало високорентабельним, одним із передових.

Саме в цьому господарстві розкрилися організаторські здібності С. І. Стасенка. За високі результати в роботі він був відзначений двома орденами Леніна (1971, 1977), орденом Трудового Червоного Прапора (1966). Йому присвоїли почесна звання «Заслужений працівник сільського господарства Української РСР» (1970).

Планував зробити господарство щеміцнішим. Та нові плани довелося вже втілювати в іншому господарстві, куди його призначили директором – радгоспі «Придонецький».

У вісімдесяті роки минулого століття був розквіт «Придонецького». 7 серпня 1991 р. С. І. Стасенко ста Героєм Соціалістичної Праці.